

देविदास कदम हांचे वेंचीक कादंबरितलो समाजीक संघर्श
(Devidās Kadam Hānche Venchik Kādambaritalo Samājik Sangarsh)

A Dissertation for

KON- 650 प्रबंधिका

16

Submitted in partial fulfilment of Masters Degree

Masters of Arts in Konkani

by

CHITRA EKNATH DALAL

22P0180003

167580342948

20190506

Under the Supervision of

DR. HANUMANT CHOPDEKAR

Shenoi Goembab School of Languages & Literature

Konkani Department



GOA UNIVERSITY

April 2024

देविदास कदम हांचे वेंचीक कादंबरींतलो समाजीक संघर्श
(Devidās Kadam Hānche Venchik Kādambaritalo Samājīk Sangarsh)

A Dissertation for

KON- 650 प्रबंधिका

16

Submitted in partial fulfilment of Masters Degree

Masters of Arts in Konkani

by

CHITRA EKNATH DALAL

22P0180003

167580342948

20190506

Under the Supervision of

DR. HANUMANT CHOPDEKAR

Shenoi Goembab School of Languages & Literature

Konkani Department



GOA UNIVERSITY

April 2024

Examined by :

Seal of the school

DECLARATION BY STUDENT

I hereby declare that the data presented in this Dissertation report entitled, 'देविदास कदम हांचे वेंचीक कादंबरींतलो समाजीक संघर्श' is based on the results of investigations carried out by me in the Discipline of Konkani at the Shenvoi Goembab School of Language and Literature, Goa University under the Supervision of Dr. Hanumant Chopdekar and the same has not been submitted elsewhere for the award of a degree or diploma by me. Further, I understand that Goa University or its authorities / College will be not be responsible for the correctness of observations/experimental or other findings given the dissertation.

I hereby authorize the University/college authorities to upload this dissertation on the dissertation repository or anywhere else as the UGC regulations demand and make it available to any one as needed..

Seat no: 22P0180003

Date: 16/04/24

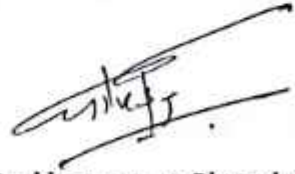
Place: Goa University



Chitra Dalal

COMPLETION CERTIFICATE

This is to certify that the dissertation report " 'देविदास कदम हांचे वेंचीक कादंबरींतलो समाजीक संघर्श' " is a bonafide work carried out by Ms Chitra Eknath Dalal under my supervision in partial fulfilment of the requirements for the award of the degree of Master of Arts in the Discipline of Konkani at the Shenoï Goembab School of Languages and Literature, Goa University.

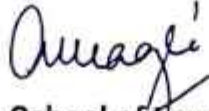


Dr. Hanumant Chopdekar

Discipline of Konkani

Date: 16/04/24

Prof. Anuradha Wagle



Dean, Shenoï Goembab School of Languages and Literature

Date: 16/04/24

Place: Goa University



School/Dept Stamp

उपकारार्ची उतरां

देविदास कदम हांचे वेंचीक कादंबरींतलो समाजीक संघर्श. हो विशय घेवन 'दिका', 'उबंतर', 'गांठवल', 'जाणवय' आनी 'मायमाती'. ह्यो कादंबरी अभ्यासाक घेतिल्ल्यो आसा. हो प्रबंध तुमच्या मुखार दवरताना म्हाका काळजासाकून खोस भोगता. ह्या खोशयेचे प्रसंगाक हांव सगळ्यांत आदी उपकार मानता ते म्हजो मार्गदर्शक डॉ. हनुमंत चोपडेकार. हो सोदप्रबंध तयार करताना तांच्यानी दाखयिल्ली सौशिकताय, तात्परताय लाख मोलाची आशिल्ली. तशेंच ह्या पुराय प्रवासात तांच्यानी आपलो मोलादीक वेळ आनी मार्गदर्शन म्हाका दिलें म्हण हांव तांचें खूब उपकारी आसा.

गोंय विद्यापिठांतले कोंकणी अध्ययन शाखेचे सहयोगी प्राध्यापक डॉ. प्रकाश पर्येकार आनी सहाय्यक प्राध्यापक नरेश नायक हांच्यानी म्हाका विशया बद्दल मदत केल्लें कारणान आनी म्हत्वाच्यो सुचोवण्यो केल्ल्या कारणान हांव तांचे उपकार मानता.

रवींद्र केळेकार ज्ञानमंदीर हाचे मुख्याध्यापक अनंत अग्नी हांच्यानी म्हाका ह्या सोद प्रबंधा विशी मदत करून म्हजी अडी - अडचणी पयस करून मार्गदर्शन दिल्ले कारणान तांचें काळजातल्यान उपकार मानता. ह्या सोदवावरा खातीर संदर्भ पुस्तकां आनी साहित्य सोदपाखातीर हावें गोंय विद्यापीठ आनी केंद्रीय वाचनालय आनी रवींद्र केळेकार ज्ञानमंदीर वाचनालय ह्या संस्थाच्या वाचप घराचो आदार घेतलो ते खातीर तांच्या जाळवणदाराचो हांव मनापासून उपकार मानता.

स्नेहा सबनीस, आकाश गांवकर, गोविंद मोपकार हांच्यानी सोद प्रबंधा विशीं मार्गदर्शन दिल्ल्या कारणान हांव तांचे उपकार मानता.

म्हाका सदांच आदार दिवपी म्हजी आवय बापूय - निता दलाल आनी एकनाथ दलाल, म्हजी भयण एकता दलाल आनी म्हज्या घरच्यांचें सदांच उपकारी. हो सोदवावर करताना म्हजी विचारपूस करपी म्हज्या पुराय शिक्षक वर्गाक हांव दिनवासता.

तेच बरोबर खुबश्या हेर लोकांनी आनी इश्टांनी प्रबंधा वेळार मदत आनी मार्गदर्शन केल्ले पासत हांव सगळ्यांचे उपकार मानता.

प्रबंधिकेचो सारांश

"देविदास कदम हांचे वेंचीक कादंबरींतलो संघर्शाचो" अभ्यास हे प्रबंधिकेंत केलां. देविदास कदम हांच्यो कादंबरी समाजीक विशयांचेर आदारिल्ल्यो आसा. तांच्या कादंबऱ्यांनी कोंकणी उलोवपी लोकांची संस्कृताय, इतिहास आनी परंपरेची म्हायती मेळटा. तशेंच तांच्यो कादंबरी संघर्शाचे भोवतणी घुंवता.

प्रस्तूत प्रबंध 6 प्रकरणांनी विभिजीत जालां. पयले प्रकरणांत विशय प्रवेश, प्रस्तावना, उद्देश, आवांठ आनी मार्यादा माडिल्ली आसा. दुसऱ्या प्रकरणांत कादंबरीची संकल्पना, स्वरूप, व्याख्या आनी प्रकार माडिल्ले आसात. तिसऱ्या प्रकरणांत - संघर्श कादंबरीचो एक मुखेल घटक मांडून संघर्शाचे स्वरूप, संकल्पना आनी प्रकार मांडिल्लो आसा. चवथ्या प्रकरणांत देविदास कदम हांचो जल्म आनी जीण हाचें विशीं बरयिल्ले आसा. पाचव्या प्रकरणांत देविदास कदम हांच्यो वेंचीक कादंबरी घेवन समाजीक संघर्शाचो अभ्यास केल्लो आसा. आनी निमाण्या प्रकरणांत पुराय प्रबंधिकेचो निश्कर्श मांडिल्लो आसा.

देविदास कदम हे मूळ कारवारचे आशिल्ल्या कारणान तांच्या कादंबरींत कारवारी कोंकणीची उतरावळ चड प्रमाणांत सापडटात. तशेंच तांच्या कादंबरीन तो पात्रांक कथानका बरोबर फुडें घेवन वता आनी साबाळून दवरता. ह्या पुराय अभ्यासात संघर्श आनी जिवीत हातांत हात घालून वतना जाणवता.

मांडावळ

प्रकरण 1. विशय प्रवेश, प्रस्तावना, उद्देश, आंवाठ आनी मर्यादा

- 1.1 विशय प्रवेश आनी प्रस्तावना
- 1.2 अभ्यासाचो आंवाठ आनी मर्यादा
- 1.3 संशोधनाची समस्या आनी उद्दिष्टां
- 1.4 साहित्य नियाळ आनी अभ्यासाची पद्दत

प्रकरण 2. कादंबरी : संकल्पना, स्वरूप, व्याख्या आनी प्रकार

- 2.1 कादंबरीचें स्वरूप आनी संकल्पना
- 2.2 कादंबरीची व्याख्या
- 2.3 कादंबरीचे घटक
- 2.4 कादंबरीचें प्रकार

प्रकरण 3. संघर्श : कादंबरीचो एक मुखेल घटक

- 3.1 संघर्श :- स्वरूप आनी संकल्पना
- 3.2 संघर्शाचे प्रकार
 - 3.2.1 आंतरीक संघर्श
 - 3.2.2 भायलो संघर्श
 - 3.2.3 संघर्शाचे प्रकार: मानशात्र प्रमाण

प्रकरण 4. देविदास कदम - एक वळख

- 4.1 देविदास कदम : जल्म आनी जीण
- 4.2 देविदास कदम हांचो साहित्यीक प्रवास
 - 4.2.1 कथा झेले
 - 4.2.2 कविता झेले
 - 4.2.3 कादंबऱ्या
 - 4.2.4 बालसाहित्य

प्रकरण 5. देविदास कदम हांचें वेंचीक कादंबरींतलो समाजीक संघर्श

- 5.1 'दिका' कादंबरींतलो समाजीक संघर्श (2004)
 - 5.1.1 दिपकाचो संघर्श
 - 5.1.2 सीताचो संघर्श

- 5.1.3 शिलाचो संघर्श
- 5.1.4 नाटकी बाबूचो संघर्श
- 5.1.5 उमाचो संघर्श
- 5.2 'गाठवल' कादंबरींतलो समाजीक संघर्श (2006)
 - 5.2.1 भालचद्राचो संघर्श
 - 5.2.2 अनसुयाचो संघर्श
 - 5.2.3 रेणूकाचो संघर्श
 - 5.2.4 शशिकांताचो संघर्श
- 5.3 'उबंतर' कादंबरींतलो समाजीक संघर्श (2010)
 - 5.3.1 रामनाथाचो संघर्श
 - 5.3.2 आईचो संघर्श
 - 5.3.3 रेणूकाचो संघर्श
- 5.4 'जाणवय' कादंबरींतलो समाजीक संघर्श (2018)
 - 5.4.1 नाराणाचो संघर्श
 - 5.4.2 अनसुयाचो संघर्श
 - 5.4.3 मुरलीधाराचो संघर्श
 - 5.4.4 शिलाचो संघर्श
 - 5.4.5 मेरीचो संघर्श
- 5.5 'माय माती' कादंबरींतलो समाजीक संघर्श (2020)
 - 5.5.1 रामूचो संघर्श
 - 5.5.2 उमाचो संघर्श
 - 5.5.3 सोमणाचो संघर्श
 - 5.5.4 म्हादेवाचो संघर्श
 - 5.5.5 शिलाचो संघर्श
 - 5.5.6 अच्यूत गावकाराचो संघर्श
 - 5.5.7 हेर शेतकारांचो संघर्श
 - 5.5.8 धर्मूचो संघर्श

प्रकरण 6. निश्कर्श

- 6.1 पयल्या पाच अध्यायांचो नियाळ

6.2 'दिकां' कादंबरींतलो संघर्श

6.3 'गांठवल' कादंबरींतलो संघर्श

6.4 'उबंतर' कादंबरींतलो संघर्श

6.5 'जाणवाय' कादंबरींतलो संघर्श

6.6 'मायमाती' कादंबरींतलो संघर्श

- आदारावळ
- परिशिष्ट

पयलें प्रकरण

1. विशय प्रवेश, प्रस्तावना, उद्देश, आंवाठ आनी मर्यादा

1.1 विशय प्रवेश आनी प्रस्तावना

1.2 अभ्यासाचो आंवाठ आनी मर्यादा

1.3 संशोधनाची समस्या आनी उद्दिष्टां

1.4 साहित्य नियाळ आनी अभ्यासाची पद्दत

पयलें प्रकरण

विशय प्रवेश, प्रस्तावना, उद्देश, आवांठ आनी मर्यादा

कोंकणी ही इंडो-आर्यन भास. कोंकणी साहित्याक गिरेस्त परंपरा लाभल्या आनी कोंकणी कादंबरी हो ह्या साहित्यीक दायजाचो एक म्हत्वाचो भाग. तातूंत कोंकणी उलोवपी लोकांच्या इतिहासीक, समाजीक, सांस्कृतीक आंगां सयत विंगड विंगड विशय आसपावतात.

कोंकणींत साबार तरांचे साहित्य प्रकार आसात देखीक नाटक, कथा, कविता, निबंद, एकांकी, कादंबरी आदी. खासकरून कादंबरी हो साहित्य प्रकार आनी ताचो आवांठ हेर साहित्य प्रकारां परस व्हड आनी खोलायेचो आसता. तेच वरी कादंबरी हो साहित्य प्रकार लोकां मदीं चड प्रमाणांत लोकप्रिय जाल्लो दिसून येता. वाचन ते समिक्षेमेरेन कादंबरी हो एक सगळ्यांचेच मन आनी चित्त आपल्याभितर गुतून दवरपी साहित्य प्रकार. ह्या संशोधन निबंदांत म्हजें लक्ष - 'देविदास कदम हांचें वैचीक कादंबरींतलो समाजीक संघर्श हाचेर केंद्रीत आसतलो.

1.1 विशय प्रवेश आनी प्रस्तावना :

देविदास कदम हांणी आज मेरेन ९ कादंबरी उजवाडाक हाडिल्ल्यो आसात - 'दिका' (२००४), 'भुंयपूत' (२०२२), 'जाणवाय' (२०१८), 'गांठवल', (२००६), 'उबंतर', (२०१०), 'फटवण' (२०२१), 'मायमाती' (२०२०) 'नागीणभूल' (२०२२) आनी 'चुकीचें पावल' (२०२३).

देविदास कदम हांच्यो चडश्यो कादंबरी समाजीक विशयाक धरून आसात. 'संघर्श' हो तांचें कादंबरींतलो एक मुखेल घटक आनी देखून म्हजो अभ्यास संघर्श ह्या विशया भोंवतणी आसपावतलो.

कोंकणींतले जेश्ट साहित्यीक अॅड. उदय भेंब्रे हांच्या उतरांनी सांगचें जाल्यार "कदम हांचे हे

कादंबरीन क्रांती घडयली ना तरी बदल घडोवपाची आनी ते वरवीं क्रांतीचे बी रुजोवपाची स्फूर्त ती अवश्य दितली" अशी 'फटवण' हे कादंबरीविशीं जांणी खात्री उक्तायल्या.

देविदास कदम हे कोंकणींतले एक मुखेल कादंबरीकार जांणी कोंकणी कादंबरीचे उदरगतीक हातभार लायला. देविदास कदम हांच्या कादंबऱ्यांतल्यान कोंकणी उलोवपी लोकांची संस्कृताय, इतिहास आनी परंपरेची म्हायती मेळटा, तांच्या दायजाची खोलायेन तोखणाय जाता. देविदास कदम हांच्या साहित्यांत एक वेगळी कथा सांगपाची परंपरा आनी शैली आसा, जाची साहित्यमोर्गीक आवड आसा. तेच खातीर म्हजो संशोधनात्मक अभ्यास तांच्या कादंबरींतलो मुखेल घटक 'संघर्ष' हाचेर आधारीत आसतलो. हाचो उपेग साबार विद्यार्थांक तशेंच हेर अभ्यासकांक म्हत्वपूर्ण थारतलो आनी देविदास कदम हांचें कादंबरींतलो घटक 'संघर्ष' हाचेर खोलायेन अभ्यास करपाक आदार जातलो.

1.2 अभ्यासाचो आंवाठ आनी मर्यादा

देविदास कदम हांचें साहित्य आनी मुखेलपणान तांचे कादंबरीचेंर चड प्रमाणांत अभ्यास जावंक ना. देखून देविदास कदम हांचें कादंबरींत आसपाविल्ल्या 'संघर्ष' ह्या घटकाचेर आदारीत हो पयलो वयलो वावर जावन आसा.

कादंबरी ह्या साहित्य प्रकाराचेर साबार घटकांतल्यान अभ्यास करूं येता. तरी वेळाची मर्यादा लक्षांत दवरून एकूच साहित्यीक घटकाचो अभ्यास हांव करतलें. 'संघर्ष' हो विशय साहित्यांत नवो न्हय. साहित्यीक मळार साबार घटकाचेर आधारीत साहित्यांचो अभ्यास जाल्लो आसा. आधुनीक काळांत कोंकणी साहित्यांत आनी मुखेलपणान कादंबरी ह्या साहित्य प्रकारांत संशोधनात्मक अभ्यास आनी नवे उपक्रम चालू आसात. कादंबरींतले सगले घटक विचारांत घेवन अभ्यास केल्यार हांव म्हज्या अभ्यासाक न्याय दिवंक पावचें ना. हे समजून घेवन देविदास कदम हांचें कादंबरींतले 'संघर्ष' घटक ह्या अभ्यासाचो केंद्रबिंदू आसतलो.

मूळ विशयाचो सोद घेतना ' संघर्श ' ह्या विशयाची व्याख्या, नितिमुल्यां आनी ध्येयां फुडें हाडपांत म्हजो प्रयत्न आसतलो. संघर्श हो घटक कादंबरीचें कथानक कसो बदलता आनी कथानक कशें तरेन फुडें व्हरता हें वेगळें वेगळे प्रकार लक्षांत घेवन स्पश्ट करपांत हांव प्रयत्न केरतलें.

1.3 संशोधनाची समस्या आनी उद्दिष्टां

देविदास कदम हांणी आपल्या साहित्यांत मुखेलतायेन समाजाचेर भाश्य केल्लें आसा देखीक पर्यावरण, लोकसंस्कृताय, लोकवेवसाय, लोकजीवन आदी.

'दिका' ह्या देविदास कदम हांचे कादंबरीतलें पात्र 'दिपक' आपलो बापूय मरतकच कशेतरेन शेत वेवसायाचेर अवलंबून आपलें घर सांबाळटा ते पळोवपाक मेळटा. 'माय माती' ह्या कादंबरींत सरकार विकासाक लागून महामार्ग करतात आनी त्या विकासाक लागून शेती वेवसाय, झाडां पेडां, दोंगर, न्हंयो तशेंच गांवपण कशें नश्ट जाता हें दिसून येता.

तेचवरी देविदास कदम हांचें हेर कादंबरींत देखीक 'गांठवल', 'उबंतर', 'भूंयपूत' हातूंत समाजीक हारसो कसो चित्रायिल्लो दिसून येता हें म्हज्या अभ्यासांत केंद्रीत जातलें. देविदास कदम हांच्या कादंबरींतल्या संघर्शाचो आंवाठ आनी विस्तार खूब व्हड आसा आनी देखून तो समाजाक बोधकारक थारूं शकता आनी ह्या प्रबंधिकेन देविदास कदम हांचें कादंबरींतलो समाजीक संघर्श नियाळ जावन अभ्यासकांक लाभ फायदो जातलो हाची हमी हांव दिवंक शकतां.

अभ्यासार्ची उद्दिष्टां

१. समाज आनी संघर्श हांचीं व्याख्या समजून घेवन अभ्यास.

२. समाजीक संघर्शाचो अर्थ समजून घेवन अभ्यास .

३. समाजीक संघर्शाची फाटभूंय समजून घेवन अभ्यास.
४. समाजीक संघर्शाचे साबार प्रकार समजून घेवन अभ्यास.
५. देविदास कदम हांचे कादंबरींतलो संघर्श समजून घेवन अभ्यास.

1.4 साहित्य नियाळ आनी अभ्यासाची पद्दत

म्हज्या संशोधनाचे संदर्भात वेगळे-वेगळे विशयाचेर वेगळे वेगळे साहित्य आनी ताका धरून साबार संदर्भ तयार जाल्यात आनी हावें तांचो साहित्य नियाळ करपाचो प्रयत्न केलां.

1. तशेंच दिलीप बोरकार हांचें 'शतकान्तिका' पुस्तक घेवन देविदास कदम हांचे कादंबरी संबंदीत लेख - 'दिका एक बेसबरी सुरवात' ह्या लेखात देविदास कदम हांचे 'दिका' हें कादंबरीचेर अभ्यास जाल्लो आसा. हातूंत गांवचें चित्रण, गांवांतली मनशां, शेती वेवसाय सयत तांचीं संघर्शमय जिणेचो उल्लेख ह्या लेखात जालां.

2. Larry P. Nucci, Geoffrey B. Saxe, Elliot Turiel हांच्या 'Culture Thoughts and Development' ह्या पुस्तकांतलो Chapter 6. 'The Moral and Personal: Source of Social Conflict' हातुंतल्यान समाजीक उदरगतीखातीर संघर्श करचो पडटा म्हणून संघर्श हो जिवनात कितलो म्हत्वाचो हाचे विशीं ह्या पुस्तकांत म्हायती आसा.

3. Karl Marx हांचो 'The function of Social Conflict' . कार्ल मार्क्स हांणी आपल्या ह्या पुस्तकांत सकयल्या वर्गाचो संघर्श हांचेर अभ्यास करून आपले सिद्धांत मांडिल्ले आसा. आनी हो सिद्धांत जर्मनी देशांत लोकांक खूब आयोगी पडिल्लो. अशें तरेन कार्ल मार्क्सान सकयल्या वर्गाखातीर संघर्शाचे तीन सिद्धांत मांडिल्ले आसा

4. तशेंच YouTube हांचेर 'ल्हान जालें म्हान' आनी 'साहित्य दरपण' हातुंतल्यान देविदास कदम हांचीं मुलाखत पळोवन तांकां कादंबरी बरोवपाक कशी रूची आयलीं आनी तांकां

कांदबरीतलो समाजीक विशय कसो सुचलो तशेंच तांच्या जिवन तशेंच साहित्य प्रवासा विशीं म्हायती जाणून घेवपाक प्रयत्न केलां.

संशोधन पद्दती

देविदास कदम हांचें कांदबरीतलो संघर्श हो विशय समाज ह्या विशयांचेर आधारीत आशिल्ले कारणान म्हज्या संशोधनांत समाजशास्त्र आनी वर्णनात्मक पद्दतीचो अभ्यास करपाचो आसा.

दुसरें प्रकरण

2. कादंबरी : संकल्पना, स्वरूप, व्याख्या आनी प्रकार

2.1 कादंबरीचें स्वरूप आनी संकल्पना

2.2 कादंबरीची व्याख्या

2.3 कादंबरीचें घटक

2.4 कादंबरीचें प्रकार

दुसरें प्रकरण

कादंबरी : संकल्पना, स्वरूप, व्याख्या आनी प्रकार

2.1 कादंबरीची स्वरूप आनी संकल्पना

कादंबरी हो एक लोकप्रीय गद्य साहित्य प्रकार जावून आसा. इंग्लिशींत कादंबरीक ' Novel ' अशें म्हणटात, जें इटालियन शब्द ' Novella ' (from the plural of Latin novellus, a late variant of novus meaning 'new') ¹. तशेंच 'नोव्हेल' ह्या इंग्लीश उतराचो कादंबरी ही भारतीय पर्याय आसा आनी बानभट्ट हांच्या 'कादंबरी' ह्या संस्कृत कथात्मक ग्रंथाच्या नांवां वयल्यान तो भारतीय भासांनी आयला ². 'कादंबरी' हाका 'नवलकथा' आनी 'नवलकाणी' अशेंय म्हणटात.

कोंकणींत पयली नवलकथा बरोवपाची सुरवात शणै गोंयबाबान केल्ली - 'संवसार बुट्टी' (गोमन्तोपनिषत - दुसरे खंड) ³ कादंबरी ही मोतयांचे माळेवरी गुंथिल्लो आसता म्हणजे कादंबरीक जायती आंगां आसता अशें म्हणूं येता. देखीक :- कादंबरींत आमकां ल्हान ल्हान कथा सांपडटात जाल्यार नाटकांवरी तातूंत आमकां संवाद पळोवपाक मेळटात, जाल्यार कांय भागांनी आमकां लोककाणी आनी लोकगितां लेगीत सांपडटात.

तशेंच कादंबरी बरयतलो जाल्यार तातूंत कादंबरींतले घटक आसप खूब म्हत्वाचे आसता. देखीक कथानक, निवेदन, पात्रचित्रण, भाशाशैली, संघर्श, वातावरण आदी. तशेंच कादंबरी बरयतल्या लेखकाक विशयाचे बंदन केन्नाच आसना. लेखकाक जायतो विशय घेवन कादंबरी बरोवपाची मेकळीक घेता. कादंबरी हाचो आंवाठ दुसऱ्या साहित्य प्रकारां परस व्हडलो आसा तरी लेगीत वाचप्यांमदीं कादंबरी वाचपाची रूच आजून उणी जावंक नात.

2.2 कादंबरीची व्याख्या

1. Derived from Italian Novella 'tale' piece of news and now applied to wide variety of writings whose only common attribute is that they are extended pieces of prose fiction. But extended begs a number of questions... there seems to be fever and fever rules, but it would probably be generally agreed that, in contemporary practice, a novel will be between 60 - 70,000 words and say 2,00,000 ⁴

2. The subject matter of novel cludes classification, for it is the hold - all and Gladstone bag of literature. No other literary form has proved so pliable and adaptable to a seemingly endless variety of topics and themes - Cuddon , J.A., Dictionary of literary terms, London, Adre Deutsch, and new Delhi, Indian Book Co. , 1977, pp. 421 - 422 ⁴

3. कादंबरीची सर्व समावेशक आणि नेमकी व्याख्या करण्याचा प्रयत्न केला आहे. त्यांच्या मते "कादंबरी म्हणजे प्रदीर्घ भाषिक अवकाश असलेली आशयसूत्राचे अनेक पदर असलेली त्यामुळे विस्तृत संरचना मांडणारी अनेक पात्रे प्रसंग अपूर्णतेपेक्षा संपूर्णतेकडे जास्त झुकलेले आहेत अशी साहित्यकृती असते. कादंबरीत त्या सर्व गोष्टीमुळे एखादी मोठी कृती साकल्याने मांडता येते. सामाजिक आशय विशाल असावा लागतो एखाद्या समस्येचा पाठपुरावा तिच्या विविध संदर्भासह मांडलेला असतो. एखाद्या पोटसमुहाचे, पोटसंस्कृतीचे तपशीलाचे दर्शन घडविलेले असते. संपूर्ण काळाचा किंवा समाजाचा छेद घेतलेला असतो. आशयसूत्रे बळकट असतात पात्रे सलग उभी राहतात." नेमाड्याच्या या व्याख्यामध्ये कादंबरीच्या अनेकविध वैशिष्ट्याचा समावेश आहे - भालचंद्र नेमाडे ⁵

4. 'मराठी कादंबरी: तंत्र आणि विकास' या ग्रंथात, 'सत्यसृष्टीच्या आधारे काल्पनिक प्रतिसृष्टी तयार करून काल्पनिक पात्रांची स्वभावचित्रे व काही अंशी तद्भ्यंबितजीवित घटना यांचे गोष्टरूपाने वर्णन करून व कलानंदाची प्राप्ती करून जीवितातील गुंतागुंतीच्या प्रश्नांवर प्रकाश टाकणारा गद्य वाङ्मयविभाग म्हणजे कादंबरी अशी कादंबरी या वाङ्मयप्रकाराची व्याख्या केली आहे - बापट गोडबोले⁵

5. फ्रेंच लेखक एम्. एबल् चेरॅले यांचे कादंबरीसंबंधीचे विचार मांडले आहेत. चेरॅले यांनी ठरावीक मर्यादित असणारा असा हा काल्पनिक गद्यप्रकार असल्याचे म्हटले आहे तर पुढे याचाच आधार घेऊन फॉर्स्टर यांनी ५० हजारांपेक्षा जास्त शब्दमर्यादा असलेले कोणतेही लेखन म्हणजे नॉव्हेल असे म्हटले आहे - इ. एम्. फॉर्स्टर⁵

6. "A fictionous prose dealing with human beings and their actions over a period of time and displaying varieties of human character in relation to life" - स्कॉट⁶

7. "An Extended fictioned narrative in prose. The most protean of Literary forms the novel is the least amenable to formal definitions." - शिप्ले⁶

8. उपपत्ति कृतो ह्यर्थः तार कईजा (२) (विशिष्ट अर्थाक कलात्मकतायेन प्रस्तूत करपी साहित्यकृती) - आचार्य भरतमुनी⁶

9. ' जिविताचे समग्र तशेंच उत्कट चित्रण करचेलो हावेस बाळगुपी नोव्हेल (कादंबरी) हो (साहित्य) प्रकार मुदलात कथनयुक्त, पात्रकेद्रीत आनी विशिश्ट लांबायेचो आसून तातूंत कल्पित तशेंच घटीत हाचो फावोसो अंश आसतलो पूण हालीसराक पश्चिमेक ' नोव्हेल हे उत्तर व्हड आवांठाच्या कल्पित गद्य बरपाकच लागू करपाची चाल जावन पडल्या : (अ

ग्लेसरी ऑफ लिटररी टमर्स) - एच. एम. एब्राम्स ⁷

2.3 कादंबरीचे घटक

कादंबरीन जायते घटक आसता - कथानक, निवेदन, पात्रचित्रण, वातावरण, भाशाशैली, संघर्श, संदेश. ह्या घटकाच्या आदारान कादंबरीकार आपले कादंबरीक आकार दिता. ते साबार घटक अशे :

कथानक

कथानक हो एक कादंबरींतलो मुखेल घटक. कथानक आसल्यार कादंबरीक प्राण येता . कथानक हे प्रत्येक कादंबरींत आसता. हे कादंबरी वाचतल्यांक सत्य घटना वा समाजीक घटना सांगून वता. कांय घटना काल्पनीक लेगीत आसता आनी ह्यो घटना कथानकाक फुलोवन वता.

तशेंच कथानकान आमकां सुरवात, मध्य, शेवट पळोवपाक मेळटा. तशेंच डॉ हनुमंत चोपडेकर आपल्या 'अस्तुरी प्रतिमा' ह्या पुस्तकांत म्हणटा कादंबरी/नवलिका ह्या साहित्यप्रकाराचो पयलो म्हत्वाचो घटक म्हळ्यार 'कथानक'. कादंबरींत मुखेल कथानकावांगडा उपकथानकूय अपेक्षीत आसता. पूण दोनांयमदीं परस्पर संबंद आसप गरजेचें.⁶

पात्रचित्रण

'पात्रचित्रण' हो कादंबरींतलो एक म्हत्वाचो घटक. कादंबरींत पात्रचित्रण व्यक्तीरेखेंचें विस्तारान वर्णन करता. देखीक - तांचो रंग काळो काय गोरो आसा, दिसपाक सुंदर, कुरूप ' सादारण आसा ; ल्हान, तरणाटे काय जाण्टे आसा; कपडे कसले घातला - शर्ट, पॅन्ट, साडी, विसतीद, लुंगी, सलवार ; तशेच खंय रावता, किते करता. असल्यो सगल्यो बारीक - बारीक वस्तूचे वर्णन कादंबरीच्या पात्रचित्रणांत करता. कादंबरींत एकाद्या पात्राचे त व्यक्तिरेखो

ल्हानांतल्यान व्हड कशे जाले ते दाखोवपाक मेळटा. आनी तशेच पात्रचित्रणाच्यो भावना आसा त्यो खोलायेन व्यक्त करची पडटा आनी तशेच दुसऱ्या साहित्य प्रकारापरस कादंबरींत आमकां जाय तितलीं पात्रां घेवपाक मेळटात.

वातावरण

वातावरण हो कादंबरीचो आनी एक म्हत्वाचो घटक . वातावरण निर्मिती पात्रा आनी कथानकाक जिवीत करपाचें कार्य करता. पौराणीक तशेच इतिहासीक कादंबरी भितर प्रदेश, कालखंड, भास, चालीरिती, संवाद हातूंत लेगीत आमकां वातावरण निर्मितीचें कसब पळोवपाक मेळटा. लेखक जशे महाबळेश्वर सैल , देविदास कदम तशेच प्रकाश पर्येकार हाच्यो कादंबऱ्यांनी गांवच्या वातावरणाचें वर्णन केल्लें पळोवपाक मेळटा. तशेच उदय भेंब्रे हांचें 'व्हडले घर' हे कादंबरीत इंक्विजीशनांतले गंभीर वातावरण चित्रित केल्लें वाचपाक मेळटा.

संघर्श

कादंबरीन 'संघर्श' ह्या घटकाक एक म्हत्वाचें स्थान आसा. संघर्शाबगर खंयचोच साहित्य प्रकार उबो जायना. संघर्शाक लागून कादंबरी वाचतल्याक मनोरंजन जाता. कादंबरी आसा ती वाचनीय जाता. संघर्श हो दोन पातळीचेर चलता. 1) मानसीक संघर्श 2) शाररीक संघर्श . हे दोनूय संघर्श एकामेकाक पुरक आसता . मानसीक संघर्शाचो परिणाम शाररीक संघर्शांत सुरू जाता जाल्यार शाररीक संघर्शांतल्यान मानसीक संघर्श प्रकट जाता. संघर्शाचे प्रकार हे कादंबरीनी वेगळे - वेगळे रूपांनी पळोवपाक मेळटा - बायलाचो संघर्श , शेतकाराचो संघर्श, राजकीय संघर्श, सैमीक संघर्श, समाजीक संघर्श, मनशा - मनशा मदलो संघर्श, वैचारीक संघर्श आदी. अशे तरेचे संघर्श आशिल्ल्यान कादंबरीच्या विशयाक मोल मेळटा .

Mills Bamidale, Roseline, Mene, Charity Taripanyeofori आपल्या पत्रिकान

मांडटात - conflicts can be constructive and good and different ways of thinking should be encouraged to get multiple ideas and solutions to problems in hand . (Townsend 1985)⁸

अशे तरेन संघर्शाचें म्हत्व अधोरेखीत जाल्लें आसा.

संदेश

'संदेश' हो दर एका साहित्य प्रकारात पळोवपाक मेळटा . खंयचोय साहित्य प्रकार बरोवन समाजा फुडे हाडप म्हणल्यार लेखकाक आपल्या बरोवपांतल्यान समाजाक संदेश दिवपाचो आसता. समाजात अशी काय घडणूक घडटा की लेखकाच्या मनात ती गजाल खतखतता, लेखकाक ती गजाल त्रास करता. ताका कितलेशेच प्रश्न पडटा. ते लेखन शब्दबद्ध करता.

भाशाशैली

कादंबरी ही वेगळे - वेगळे भाशेन आसता. आनी कादंबरी बम्मतलो जाल्यार लेखकाक उलोवपाक, वाचपाक आनी बरोवपाक ती भास कळपाक जाय. थळ, काळ आनी वेळाप्रमाणे भास आसा ती बदलत रावता. पयलींची कादंबरी पळयली जाल्यार तातून कोंकणीं उतरावळ वेगळी आसताली आयचे कोंकणीचें शुध्दलेखनाप्रमाण. लेखक कादंबरी बरयताना चड प्रमाणांत आपले बोलयेचो वापर करता. तशेच कादंबरी बरयताना वाकप्रचार, म्हणीचो वापर करपाक जाय. जशे तरेन कादंबरी वाचतल्याक एके तरेची मजा येता आनी काय नवी उतरावळ शिकपाक मेळटा.

निवेदन

'निवेदन शैली' कादंबरीचो म्हत्वाचो घटक जावन आसा. निवेदन शैली तीन तरांच्यो आसता.

1) पयलो पुरुश

2) तिसरो पुरुश

3) मिश्र निवेदन

कादंबरींत लेखकाक खंयचीय निवेदन शैली बरोवपाक मेकळीक आसता. घटक, प्रसंग मांडपाचे काम निवेदनशैली करता. लेखक कादंबरी बरयता तेन्ना चड प्रमाणांत तिसरो पुरुश निवेदनाचो वापर करता कित्याक तर लेखकाक कादंबरी आपले तरेन मांडपाक मेकळीक मेळटा आनी लेखक जाय तेन्ना पयलो पुरुशाचो वापर करता. कादंबरींत पुराय पयलो पुरुश निवेदनाचो वापर करीत जाल्यार लेखकाक कादंबरी बरोवपाक चड मेकळीक मेळना. लेखक एकलो एकसुरो पडटा . ताका दुसऱ्या पात्रा विशी चड कितें व्यक्त करपाक मेळना. तशेंच निवेदनशैली जर सुटसुटीत जाली जाल्यार कादंबरी वाचतल्याची रूच वाडटा.

2.4 कादंबरींतले प्रकार

1. समाजीक कादंबरी

ज्या कादंबरीन समाजाचे वर्णन आसता वा ज्या कादंबरीन समाजीक घडणुको आसतात ताका 'समाजीक कादंबरी' अशें म्हणटात.

ह्या कादंबरीन लेखक आपलो समाजीक दृष्टीकोण मांडटा. लेखकाच्या अणभवांतल्यान तो आपले कादंबरींत समाजीक घटना मांडटा. देखीक :- महाबळेश्वर सैल हाणी आपल्या हावठान हे कादंबरीत कुंबार समाजाची समस्या मांडल्या, कशें तरेन तांकां मातयेची आयदनां करता तेन्ना आडमेळी येता तशेंच उद्देगीकरणाक लागून समाज कशे तरेन बदलता ते आमकां ह्या कादंबरींत पळोवपाक मेळटा.

2. इतिहासीक कादंबरी

जी कादंबरी इतिहासीक घडणुकांचेर आदारिल्ली आसता ताका 'इतिहासीक कादंबरी' अशें

म्हणटात.

हातूत लेखक इतिहासाचेर आदारिल्लो एक विशय घेवन पयलीं कितें कितें घडिल्लें आसा ताचेर अभ्यास करता आनी त्या काळावेली समाजीक परिस्थिती कितें आशिल्लीं तें पळोवन इतिहासाच्या मुळाकडेन वाचपाक तो प्रयत्न करता. देखीक :- उदय भेंब्रे हांचीं 'व्हडलें घर' हीं कांदबरी इतिहासाचेर आदारिल्ली आसा. हे कांदबरीत इंक्विजिशनाच्या वेळार समाजांत कितें कितें घडिल्लें, हिन्दू जें क्रिस्तांव जाल्लें तांच्यानी कसले त्रास सोसले तें आमकां हे कांदबरींत पळोवपाक मेळटा.

3. ग्रामीण कांदबरी

'ग्रामीण कांदबरी' म्हणल्यार जे कांदबरींत ग्राम जिवाचें वर्णन जाता. सोप्या उतरांनी सांगचें जाल्यार ह्या कांदबरीनी शेती वेवसाय, गांव, ग्राम संस्कृती हांचें वर्णन मोठ्या प्रमाणांत करतात. देखीक प्रकाश पर्येकार हांचीं ' पुरण ' ही कांदबरी पुराय शेती वेवसायाचेर आदारिल्ली आसा. हातूंत 'पुरण' शेतीचेर लोक कशे तरेन जगतात, कितले त्रास सोदतात तें आमकां ह्या कांदबरींत वाचपाक मेळटा. तशेंच कोंकणी साहित्यांत ग्रामीण विशयाचेर कांदबरी खूब आयिल्लो आसात. देखीक :- 'काळी गंगा', 'हावठन', 'मायमाती', 'दिका', 'गुणाजी' आदी.

4. प्रादेशीक कांदबरी

'प्रादेशीक कांदबरी' म्हणल्यार एका विशिश्ट प्रदेशाचें वर्णन केल्ली कांदबरी. ह्या कांदबरींतल्यान त्या विशिश्ट प्रदेशाच्या वर्णनांतल्यान जाणीव जाता की तो प्रदेश कसो आसतलो तो. देखीक :- Anne of Green Gables by Lucy Montgomery.

5. चरित्रात्मक कांदबरी

'चरित्रात्मक कांदबरी' म्हणल्यार जे कांदबरींत एका व्यक्तीच्या चरित्राचेर आदारिल्ली ही

कांदबरी.

ह्या कांदबरीच्या माध्यमातल्यान एकाद्या व्यक्तीचे पुराय जीवनचरित्र आसा तें लेखक वाचकाचे मुखार मांडता. देखीक :- Wings of Fire by Arun Tiwari. ही कांदबरी डॉ. ए.पी.जे. अब्दुल कलाम हांचें व्यक्तीवाचेर बरयिल्ली आसा.

सदर्भ वळेरी

- 1) Wikipedia contributors. "Novel." Wikipedia, 29 Mar. 2024, en.m.wikipedia.org/wiki/Novel.
- 2) सरदेसाय, संपा. डॉ. मनोहरराय. "कोंकणी विश्वकोश (खंड-१)", गोवा विश्वविद्यालय ताळगांव गोंय, 1991, पा. 402
- 3) वर्दे वलावलीकार, शांताराम.(संपा.) *समग्र शणै गोंयबाब खंड 2*, पणजी-गोंय, गोवा कोंकणी अकादेमी, आनी इन्स्टीट्यूट मिनेझीस ब्रागांझा. 2003.
- 4) कुलकर्णी. ल. वा. प्रा . *साहित्य: अध्यापन आणि प्रकार*. श्री.पु. भागवत,सुधीर रसाळ मंगेश पाडगावकर , शिल्पा तेंडुलकर अंजली कीर्तने, मौज प्रकाशन ३४०, ५ एप्रिल १९८७.
- 5) प्रभुदेसाई, विद्या वी. *गोमंतकीय मराठी कादंबरी (१९९० पूर्वीय)*, 1999, प्रकरण - १, पान 7 आनी 8
- 6) हनुमंत, चोपडेकर. *अस्तुरी प्रतिमा*. सारा क्रियेशन, फोडे गोय, 2010, पान 19 आनी 20
- 7) वेरेंकार, श्याम आनी हेर. (संपा.) *कोंकणी भास, साहित्य आनी संस्कृताय*. विद्यानगर, मडगांव. 403601.: कोंकणी भाशा मंडळ, मार्च 2003. पान. 234.
- 8) Mills, et al. "Conflicts and Its Management in an Organisation: A Theoretical Review." International Journal of Scientific and Research Publications, vol. 10, no. 05, May 2020, pp. 540–45. <https://doi.org/10.29322/ijsrp.10.05.2020.p10162>.
- 9) पर्येकार, प्रकाश शाबां. *महाबलेश्वर सैल हांच्या कादंबऱ्यांचे समाजशास्त्रीय अध्ययन*, प्रकरण 6, 2014 .

तिसरें प्रकरण

3. संघर्श : कादंबरीचें एक मुखेल घटक

3.1 संघर्श : - स्वरूप आनी संकल्पना

3.2 संघर्शाचे प्रकार

3.2.1 आंतरीक संघर्श

3.2.2 भायलो संघर्श

3.2.2.1 मनीस विरुध्द मनीस

3.2.2.2 मनीस विरुध्द सैम

3.2.2.3 मनीस विरुध्द समाज

3.2.2.4 मनीस विरुध्द अलौकीक

3.2.2.5 मनीस विरुध्द तंत्रगिन्यान

3.2.3 संघर्शाचे प्रकार: मानशास्त्रा प्रमाण

3.2.3.1 आतंरवैयक्तीक संघर्श

3.2.3.2 परस्पर संघर्श

3.2.3.3 अचेतना संघर्श

तिसरें प्रकरण

संघर्ष : कादंबरीचे एक मुखेल घटक

3.1 संघर्ष : - स्वरूप आनी संकल्पना

'संघर्ष' म्हणल्यार अशी परिस्थिती जंय एक आव्हान, विरोध प्रसंग वा झूज आसता जाचेर मात करपाचो यत्न निर्धार आसता. समाज हो दर एका मनशांतल्यान तयार जाता, समाजीक संबंदांत संघर्ष आसता ही संकल्पना नवी न्हय. संघर्षाची सुरवात आमच्या जिवांत लहानपणांतल्यान जाता. तो जाण्टेमेरेन संघर्ष हो चालूच आसता. मनशाक पावला - पावलाक आडमेळी आनी फातर आसता ज्यो सगळ्यो मनशान तशेच सैमान उब्यो केल्ल्यो आसता. सैम मनशाची परिक्षा घेता. सैम आसा तो मनशाक काळासावन आव्हान दिता आनी ते आव्हान मनशान मान्य केल्ले आसा - कितेय मेळोवपा खातीर संघर्ष हो करचोच पडटा म्हणजे त्या गजालीक झगडचे पडटा.

"The 'will to live', often said to be the great inclusive motive of all living creatures, is in human beings not simply the will to stay alive but rather the will to live in an active relation with the environment." - Robert S. Woodworth ¹

'जियेवपाची इत्सा', जी चड करून सगळ्या जिवीत प्राण्यांचो व्हड सर्वसमावेशक हेतू अशें म्हणटात, ती मनशां भितर फकत जिवीत रावपाची इत्सा न्हय तर पर्यावरणा कडेन सक्रीय संबंदांत रावपाची इत्सा जगयता.

कांय मानसशास्त्रज्ञांनी 'संघर्ष' ह्या विशयाचेर खरो उजवाड घाला. की मनशाची जशी जियेवपाची परिस्थिती आसता तशी वागणूक करची पडटा आनी ह्या वागणुकेंत संघर्षाची

सुवात म्हत्वाची आसा. हे परिस्थितीक मतीन दवरून मनोविज्ञानीक जे . पी. गिलफोर्ड म्हणटा - 'संघर्श से मुक्त कोई नहीं है'

मनशाक जियेवपाची खर इत्सा आसता. हेच इत्सेवागडा मनीस सक्रीय जाता. अशे तरेन जायत्या मनोविज्ञानिकांनी आपली व्याख्या मांडल्यात :-

1) "Thus when I am hungry and no food is within reach, to imagine food is at the same time to desire it. And the food- impulse, when it is very strong, may dominate our thinking in the form of desire. Everything that can make us think of food starts up our desire a fresh and the desire tends to keep us thinking of its object." - William Modougall ¹

अशे तरेन जेन्ना म्हाका भूक लागता आनी कसलेंच अन्न पावपा भायर नासता तेन्ना अन्नाची कल्पना करप म्हळ्यार त्याच वेळार ताची इत्सा करप. आनी अन्न- आवेग जेन्ना खूब बळिश्ट आसता तेन्ना इत्सेच्या रुपान आमच्या विचारांचेर वर्चस्व गाजोवंक शकता. जें कितें आमकां जेवणाचो विचार करपाक लायता तें सगळें आमची इत्सा ताजी सुरू करता आनी इत्सा आमकां ताच्या वस्तूचो विचार करीत दवरपाची प्रवृत्ती आसता."

2) conflict is not always flict characterised by violence. Yet, conflict might escalate and lead to destructive results, in particular, in the form of physical violence that is increasingly seen as legitimate as conflict intensifies. However, conflict can also lead to a new idea, innovation, social or political organisation and therefore be productive if the parties involved are able to deal with their incompatibilities so that such a new idea, innovation or organisational form is achieved -

Diez And Albert ²

संघर्ष सदांच हिंसाचाराचें खाशेलपण आसना. तरीय संघर्ष वाडपाक शकता आनी विध्वंसक परिणाम जावंक शकता, खास करून, शारिरीक हिंसाचाराच्या रुपान जो संघर्ष वाडत वता तसो कायदेशीर म्हूण चड प्रमाणांत पळोवंक मेळटा. पूण संघर्शाक लागून नवी कल्पना, नवनिर्मणी, समाजीक वा राजकी संघटनाय जावंक शकता आनी ताका लागून संबंदीत पक्षांक तांच्या असंगततायेक तोंड दिवपाक मेळ्ळें जाका लागून अशे तरेची नवी कल्पना, नाविन्य वा संघटनात्मक रूप साध्य जालें जाल्यार ते उत्पादक थारूंक शकतात.

साहित्यातलो संघर्ष

'संघर्ष' हो साहित्याचो एक मुळावो घटक. कथानक फुडें व्हरपी आनी कथनांत तणाव आनी नाटक निर्माण करपी दोन वा चड विरोधी शक्तीं मदल्या संघर्शाचो संदर्भ तातूंत मेळटा.

साहित्यांत संघर्ष जायतीं रुपां घेवंक शकता आनी तरेकवार स्त्रोतांतल्यान निर्माण जावंक शकता. संघर्ष हो साहित्याचो एक गरजेचो आंग जो आकर्शक कथा तयार करपा खातीर गरजेचो आसा. कादंबरी आसूं, नाटक आसूं वा लघुकथा आसूं, संघर्ष कथानकाक फुडें व्हरता, तणाव निर्माण करता आनी वाचकांक कथेंत गुंथयता. ताच्या मुळांत संघर्ष म्हळ्यार पात्रांक आपलें ध्येय वा इत्सा साध्य करतना येवपी खंयचीय आडखळ वा आव्हान. शारिरीक, भावनिक, नैतीक, बौद्धिक संघर्ष अशा जायत्या रुपांनी तो प्रगट जावंक शकता.

संघर्शाचें एक मुखेल कार्य म्हणल्यार कथनांत तणाव आनी नाटक निर्माण करप. जेन्ना पात्रांक आडमेळीं येतात तेन्ना तांणी निवडी करपाक जाय आनी कथानक फुडें व्हरपी परिणामांक तोंड दिवचें पडटा.

संघर्शाचें आनीक एक म्हत्वाचें कार्य म्हणजे खोल विशय आनी प्रस्न सोदून काडप.

तशेंच संघर्ष पात्रांक खोलाय आनी गुंतागुंत जोडूंक शकता, तांची शक्त, दुबळेपण आनी

प्रेरणा उत्ती करूंक शकता. जेन्ना पात्रांक आडमेळीं येतात तेन्ना तांकां तांच्या त्रुटींक आनी उणावांक तोंड दिवचें पडटा आनी तांचेर मात करपाचे मार्ग सोदून काडचें पडटात. हाका लागून चारित्र्याची वाड आनी परिवर्तन जावंक शकता, कारण ते मोलादीक धडे शिकतात आनी स्वता विशीं आनी भोंवतणच्या संवसारांत नवे अंतर्दृश्टी विकसीत करतात.

साहित्यांत कितलेशेच तरेचे संघर्श निर्माण जावंक शकतात, दर एका प्रकाराचीं आपलीं खाशेलीं खाशेलपणां आनी परिणाम आसात. संघर्शाचो एक सामान्य प्रकार म्हणल्यार बाह्य संघर्श, जो पात्र आनी बाह्य शक्ती हांचे मदलो संघर्श जशें की दुसरें पात्र, निसर्ग वा समाज हांचो संदर्भ दिता.

संघर्शाचो आनीक एक प्रकार म्हळलणजे आतंरीक संघर्श, जो पात्राच्या स्वताच्या मनांत वा काळजाभितर जावपी संघर्शाचो संदर्भ दिता. हाका लागून नैतीक दुबाव, श्रद्धेचें संकश्ट वा व्यसना कडेन संघर्श अशीं जायतीं रुपां घेवंक शकतात.

खरें म्हणल्यार साहित्य सर्वव्यापी आसा, मनशाच्या जिविताकडेन ताचो खूब व्यापक आनी अविभाज्य संबंद आसा. जिणेच्या अणभवाच्या आदाराचेर जें साहित्य निर्माण जाता तें जिणेचेर प्रभाव घालत रावता. खरें म्हणल्यार जिवीत आनी साहित्य एकमेकांचेर प्रभाव घालत रावतात. जेन्ना एका विशिश्ट साहित्याचेर जिणेचो प्रभाव पडटा तेन्ना साहित्याचो प्रभाव पडपी जिणेक एक विशिश्ट दिका मेळटा. देखून जिवीत आनी साहित्य हें एकमेकांक आदारून आसा.

साहित्यांत मनशाक आनी ताच्या जिविताक पात्रांच्या रुपांत आनी ताचेकडेन संबंदीत आशिल्ल्या कथानकाच्या रुपांत म्हत्वाची सुवात मेळटा. खरें म्हणल्यार मनशाक आनी ताच्या जिविताक केंद्रस्थान करून साहित्य निर्माण जाता. ताका लागून मनीस आनी जिणे संबंदीत संघर्शाक साहित्यांत म्हत्वाची सुवात मेळटा.

साहित्य निर्मितीची प्रक्रिया जशी लेखकाच्या जिविताच्या अणभवाक संबंदीत आसता तशीच तिचो संबंद ताच्या सृजनशील प्रतिभेकडेन आनी कल्पनाशक्तीकडेनय आसता. देखून साहित्याच्या रुपांत लेखक एक संवसार निर्माण करता, जातूंत मनीस आपल्याक जाय तें साध्य करपा खातीर संकश्टां आड झगडटा.

3.2 संघर्शाचे प्रकार

संघर्श आतंरीक वा भायलो आसपाक शकता. मानसीक संघर्श वा पात्र आनी समाजीक दृष्टीकोण वेगळे आशिल्ल्यान संघर्श . संघर्श दोन वा चड पात्रा मदी पळोवपाक मेळटा. चड करून मुखेल पात्र आमी विरोधक वा दुस्मान पात्र मदीं गैसंवाद वा गैरसमज जातन झगडी जावपाक शकता. तशेच एकाद्रे पात्र सैमीक अरिश्ठ जशे की भुकंप, सुनामी, चक्रवादळ सारकिल्ल्या हवमानेच्या घडणुकेक लागून संघर्शांत पडू येता.

3.2.1 आतंरीक संघर्श

आतंरीक संघर्श चड करून त्रासांत पडपी पात्रा (मुखेल पात्रा) आपल्या मनांतल्या भितरल्या गुस्पागोंदळीचो त्रास सोसतात . हातूंतल्यान मुखेल पात्र आसा तो आपल्या घरांतल्या वा हेराक कांय सांगनासतना आपल्या मनांत कसलोय त्रास वा दुख्ख आसा तें सोसतात. तशेंच एकादया पात्रान भुतकाळांत कोणाकूय कितें रागान म्हणलां वा वायट कृती केल्ली आसा ताचो पाश्चाताप करप आतंरीक संघर्शांत येता. आतंरीक संघर्शांत पात्रांक समाजांत आशिल्ली विरोधी गरजो आनी इत्साचो अणभव येता. केन्ना - केन्नाय हीं आव्हानां एका पात्राचें मन, व्यक्तिपरक गिन्यान आनी तांचें भावना हाचें मदलो संघर्श पळोवपाक मेळटा. आतंरीक संघर्शांत अशे सकयल दिल्ले संबंदी संघर्श आसूं येता :-³

1) नाते संबंदी (Relationship)

2) काम संबंदी (Work)

3) धर्मीक समजुती संबंदी (Religious Belief)

4) नितीतत्वां संबंदी (Ethics)

5) समाजीक वेवस्था संबंदी (Societal System)

आतंरीक संघर्श सहपी पात्रांक भंय, चितां, दुबाव आनी गोंदळ अश्यो भावना भोगू येतात जाका लागून पात्रांक चितून निर्णय घेवचो पडटा.

आतंरीक संघर्श एकूच तराचो आसता

मनीस विरुध्द स्वता

असल्या तराचो प्राथमीक संघर्श पात्राचे मनांतल्यान जाता . हो आतंरीक संघर्श जायत्या तरांनी प्रगट जावूंक शकता. तातूंत नैतीक दुविधा, वैयक्तीक भंय वा दुबळेंपण हाचे आड झुंजप हाचो आसपाव जाता. नैतीक दुविधा हे 'मनीस विरुध्द स्वताचे' संघर्शाचे सामान्य रूप आसून, तातूंत पात्राक ताच्या समजुतीक आव्हान दिवपी कठीन निर्णय घेवचो पडटा. देखीक :- एका पात्राक खरे सांगचें काय ना आनी आपली काळजी आशिल्ल्या दुखोवन धोको वा फर उलोवन तांची राखण करप ह्या निवडीक तोड दिवचो पडटा. ह्या प्रकाराचे संघर्शाक लागून पात्राची नैतिक मुल्यां आनी प्रीय आशिल्ल्या तत्वाचो मेळ उक्तो जावंक शकता .

'पात्राचे अस्मिताचेर कठीन प्रसंग' हो मनीस विरुध्द स्वताचो संघर्शाचो आनीक एक प्रकार जातूंत पात्र आपूण कोण आनी संवसारांत आपलो जागो खंय? हे समजून घेवपाक प्रयत्न करता. हातूंत लिंग, लैंगिकता, वंश वा अस्मितायेचे हेर आंग हाचे प्रश्न आसू येता. देखीक एकाद्रो पात्र समालिंगी वा ट्रान्सजेन्डर आसा हे जाणून घेवपाक झगडटा. अश्या संघर्शाचो अणभव घेतिल्ल्या वाचप्याक खातीर असले तेरेचो संघर्श संबंदीत आसू येता. वैयक्तीक भंय वा दुबळेपण हाचे विरुध्द झगडप लेगीत मनीस विरुध्द स्वताचे संघर्श निर्माण करूंक

शकता.

तशेंच हातूंत एकाद्रें पात्र फोबियाचेर जैत मेळोवप वा भुतकाळांतल्या दुख्खाचे घडणुकेक तोड दिवपाक आतंरीक संघर्शांतल्यान झुजता.

'मनीस विरुध्द स्वता' हाची देख दिवची जाल्यार महाबळेश्वर सैल हांचें 'विखार विळखो' हे कादंबरींत दिगंबर हो पात्र मुंबयच्यान गांवांत येवन आपलेच कडेन कितलेय फावटी झुंजता, सोरो ना पिवपाक लागून आनी घरां कडेन पाच पयशे जोडपाक लागून संघर्श करता.

3.2.2 भायलो संघर्श

भायलो संघर्श म्हणल्यार पात्र जेन्ना स्वता भायल्या शक्तीकडेन झगडटा. कथानक फुडें व्हरपाक आदार करपी कितल्याश्याच प्रकारामदलो हो एक. भायलो संघर्श समाजांतल्यान, पर्यावरणांतल्यान वा परिस्थितीतल्यान येवंक शकता . पात्र आनी ध्येय ताचे इत्सा हाचे मदी उबे रावपी आडखळीक भायलो संघर्श म्हणटात . कथेची पात्रां भायल्या संघर्शाच्या परिस्थिती आड संघर्श करतली, भायल्या संघर्शाच्या प्रस्नाक लागून निर्माण जाल्लो आतंरीक संघर्श लेगीत तांकां भोगचो पडूं येता पूण ते आतंरीक संघर्शाइतलें सोंपें आसना .

भायलो संघर्श पाच तरांचो आसता :-

3.2.2.1 मनीस विरुध्द मनीस

मनीस विरुध्द मनीस संघर्श हो साहित्यांतलो संघर्शाचो एक सामान्य प्रकार. जेन्ना दोन वा चड पात्रांक विरोधी ध्येय, मुल्यां, समजुती वा इत्सा आसतात ज्यो असंगत आसतात, तेन्ना तांचे मदीं संघर्श आसा तो निर्माण जाता.

हो संघर्श नायक आनी विरोधी हांचे मदीं वा दोन वा चड नायकां मदीं जावं येता. तातूंत सत्ता संघर्श, सर्त वा दुसऱ्याच्यो येवजण्यो अपेशी थारपाचो यत्न आसूं येता.

मनीस विरुध्द मनीस संघर्श कथेंत तणाव आनी सस्पेन्स जोडूंक शकता, कारण पात्रां आपले मतभेद कशे पयस करतलीं आनी आपलीं ध्येयां साध्य करतलीं काय ना हें पळोवपाक वाचकांची गुंतवणूक जाता. तशेंच चरित्र विकासाक संद मेळूं येता, कारण संघर्श सोडोवपा खातीर पात्रांनी आपल्या त्रुटींक आनी पक्षपातीपणाक तोंड दिवपाक जाय आनी तांचेर मात करपाक जाय.

मनीस विरुध्द मनीस हाची देख दिवची जाल्यार दामोदर मावजो हांचीं 'चांव मारूं काय जीव दिवं' ही कादंबरी. ह्या कादंबरींत एक घडणूक घडटा जंय विपीन फातीमाक कांय गुंडाकडल्यान वाचयता आनी फातिमा विपीनाचे मोगान पडटा पूण विपीन फातिमाचे इश्टीन चित्राकडेन मोग जाता कारण जशे विपीनाक पुस्तका वाचपाक आवडटा तशे चित्राकूय पुस्तकां वाचपाक आवडटालीं. मागीर फुडें जशें - जशें कादंबरीचें कथानक फुडें वता तेन्ना चित्रा आनीक कोणाच्या मोगान पडटा आनी तें म्हणसर विपीनाक फातिमाच्या मोगाची जाण जाता त्या म्हणसर फातीमाचे दुसऱ्या चल्यावगडां लग्न जाल्लें आसता.

3.2.2.2 मनीस विरुध्द सैम

मनीस विरुध्द सैम संघर्शांत मुखेल पात्र वा पात्रांक सैमीक संवसारांत मांडिल्ल्या प्रतिकुलतायेक आनी आडमेळ्यांक तोंड दिवचें पडटा. ह्या आडखळींत हुंवार, चक्रीवादळ वा भूंयकांप सारकिल्ल्यो सैमीक आपत्ती तशेंच धोकादायक जनावरां, खर हवामानाची परिस्थिती वा कडक वातावरण हांचो आसपाव जावं येता. ह्या आव्हानांक तोंड दिवन पात्रांक तांची बुध्दी, कुशळटाय आनी साधनसंपत्ती वापरून तांचेर मात करपा खातीर जगपा खातीर झुंजचें पडूं येता.

साहसी कथा, जगपाच्यो काणयो, रान कथनांत ह्या प्रकाराचो संघर्श चड करून दिश्टी पडटा. ताका लागून पात्रांक आपलें धाडस, साधनसंपत्ती आनी लवचीकताय दाखोवपाची संद मेळूं येता, कारण दुस्मानाच्या वातावरणांत तिगून उरपा खातीर तांणी स्वताच्या क्षमतेचेर

आदारून रावपाक जाय. तशेंच मनीसजातीचो सैमीक संवसारा कडेन आशिल्लो संबंद आनी मनशाचो पर्यावरणाचेर जावपी परिणाम हांचेविशींय प्रस्न उप्रासपाक शकतात.

दोनूय उदाहरणांनी मनीस विरुध्द सैम संघर्श सैमीक संवसाराची शक्त आनी अनिश्चितताय आनी संकश्टांक तोंड दितना मनशाच्या आत्म्याची लवचीकताय आनी अनुकूलताय हाचेर उजवाड घालता.

मनीस विरुध्द सैम हाची देख दिवची जाल्यार - दामोदर मावजो हांची 'सुनामी सायमन' ही कादंबरी - शिंयाळ्यांत सायमन तामिळनाडूक वता, नाताळाची सुटी आपल्या मावशे वांगडा सारपाक. पूण सुटयेकडेन मावशेगेर रावपाक गेल्ल्याक ही घटना घडटा. एक दीस सकाळीं मामा वांगडा नुस्तेमारी करतना, सुनामीचें व्हड ल्हार दक्षीण भारताच्या दर्यादेगेर आपटता आनी ताचे जिवनाचो संघर्श सुरू जाता.

3.2.2.3 मनीस विरुध्द समाज

मनीस विरुध्द समाज संघर्श म्हळ्यार जेन्ना पात्राच्यो समजुती, मुल्यां वा कृती व्हड समाज वा समाजा कडेन संघर्श करतात. वर्ग, वंश, लिंग, संस्कृती वा राजकीय विचारसरणेंतल्या मतभेदांक लागून हो संघर्श निर्माण जावं येता.

ह्या प्रकारच्या संघर्शांत पात्राक जुलूम, भेदभाव वा समाजीक अन्याय जावं येता. तांकां समाजाच्या हेर वाठारां पसून वेगळें वा बहिश्कृत दिसूं येता, वा ते स्थितीक आव्हान दिवपाक आनी बदलपाक सक्रियपणान वावुरतात आसूं येता. हाका लागून कथनांत तणाव आनी नाटकाची भावना निर्माण जावंक शकता, कारण पात्र समाजा कडेन आशिल्लें नातें पळोवपाक आनी संवसारांत आपलें स्थान थारावपाक धडपडटा.

मनीस विरुध्द समाज हांची देख दिवची जाल्यार - डॉ. यू. आर. अनंत मूर्ती हांची 'संस्कार' ही कादंबरी जंय पयली नारायणअप्पा आपले ब्राम्हण समाजाक लागून एक नायकीन बायल

पोशिल्ल्यान ब्राम्हण समाजाचे लोक ताका कसले नदरेन पळयता आनी तांचे मरणां वेळार कशे तरेन कोणूच तांचे अंतसंस्कार करपाक फुडे सरना हे आमकां पळोवपाक मेळटा.

3.2.2.4 मनीस विरुध्द अलौकीक

मनीस विरु अलौकिक हो संघर्शाचो एक प्रकार जातूंत पात्राक अलौकिक वा असामान्य अस्तित्वांक वा घडणुकांक तोंड दिवचें पडटा जे तांच्या श्रध्देक आनी संवसाराविशीं समजिकायेक आव्हान दितात. ह्या प्रकारचो संघर्श सादारणपणान भंयपट वा कल्पनारम्य प्रकारांत मेळटा, जंय अलौकिक घटक चड करून आसतात.

ह्या प्रकारच्या संघर्शांत पात्राक भुतां, वेमपायर, झोम्बी वा हेर अलौकीक प्राण्यांकडल्यान आव्हानां येवंक शकतात आनी ह्या अस्तित्वांचेर तिगून उरपा खातीर वा तांचेर जैत मेळोवपा खातीर तांकां संघर्श करचो पडूं येता. अलौकीक घटकांचो उपेग गूढ, रहस्य वा दहशत निर्माण करपा खातीरय करूं येता, कारण पात्र तांचे अलौकीक अणभव समजून घेवपाचो यत्न करता. मनीस विरुध्द अलौकीक हाची देख दितली जाल्यार कोकणीत आजून मेरेन हाचेर कादंबरी येवूंक ना.

3.2.2.5 मनीस विरुध्द तंत्रगिन्यान

मनीस विरुध्द तंत्रगिन्यान हो संघर्शाचो एक प्रकार आधुनीक साहित्यांत चडांत चड प्रासंगीक जायत आसा. तातूंत तंत्रगिन्यानाचेर जावपी वायट परिणामां आड पात्राचो संघर्श आसता, मनशाची सुवात यंत्रांनी घेवप, तंत्रगिन्यानाचो समाज आनी पर्यावरणाचेर जावपी परिणाम हांचो आस्पाव जाता. ह्या प्रकारचो संघर्श चड करून तंत्रगिन्यानाचे फायदे आनी उणाव हांचे मदलो तणाव सोदून काडटा. एके वटेन तंत्रगिन्यान सुदारीत कार्यक्षमता, दळणवळण आनी जिणेचो दर्जो अशे जायते फायदे दिवंक शकता. दुसरे वटेन ताचे वायट परिणामूय जावंक शकतात, जशे की नोकऱ्यो वचप, पर्यावरण दुशीत जावप, समाजीक

अलिप्तताय.

मनीस विरुध्द तंत्रगिन्यान तंत्रगिन्यानाचे नैतीक परिणामूय सोदून काडूंक शकता, तातूंत खाजगी, सुरक्षा आनी तंत्रीक प्रगतीक लागून मनीसपणाचें लुकसाण जावपाची शक्यताय हांचो आस्पाव जाता. ह्या प्रकारच्या संघर्शाक लागून समाजांत तंत्रगिन्यानाची भुमिका आनी ती तयार करपी आनी ताचेर नियंत्रण दवरपी लोकांची जापसालदारकी विशींय प्रस्न उप्रासपाक शकतात.

मनीस विरुध्द तंत्रगिन्यान हांचेर देख दितली जाल्मार महाबळेश्वर सैल हांची 'हावठन' ही कादंबरी . हातूंत कुंबार समाज आनी तांचे मातयेची आयदनां हांचे विशी कांदबरी आसा, की कशे तरेन तंत्रगिन्यानाक लागून लोक आता चडशी स्टिल, ताब्यो आनी ल्पास्टीकची आयदना वापरपाक लागल्यांत आनी कुबार समाज हाका लागून संघर्श करतना आमकां पळोवपाक मेळटा.

3.2.3 संघर्शाचो प्रकार: मानशास्त्रा प्रमाण

संघर्शाचे प्रकार मानशास्त्रविज्ञान प्रमाणे आसता आनी ते तीन भागानी वांटिल्ले आसा. हें मानसशास्त्र आपलें भितर एक खाशेलें शास्त्र आसा जाका संवसारभर मान्यताय फाव जाल्या .

3.2.3.1 आंतरवैयक्तीक संघर्श (Intrapersonal Conflict)

हीं व्यक्तीभितर जावपी झगडीं आसतात. एका वेळार साध्य करपाचे दोन वा चड हेतू वा ध्येय हांकां लागून हे संघर्श निर्माण जातात. ताका लागून हांकां ध्येय संघर्श अशें म्हणटात. लेविन हाणें ध्येय संघर्शाचे तीन प्रकार सांगल्यात.

पूण हाचे भायर आनीक एक संघर्श आसा जातूंत व्यक्तीक एकापरस चड आकर्शीत करपी वा फाटीं सरपी शक्तीक तोंड दिवचें पडटा जाका लागून व्यक्तीक चड ताण येता.⁴

हाका मल्टीपल अप्रोच अवॉयडन्स कॉन्फ्लिक्ट (Multiple Approach - Avoidance Conflict) अशें म्हण्टात. तीं अशीं आसात:

अ. पद्दत-दृष्टीकोन संघर्श: (Approach - approach Conflict)

ह्या प्रकारच्या संघर्शांत व्यक्तीक सकारात्मक संयोजकता आशिल्ल्यो दोन इत्सा आसतल्यो ज्यो तितल्योच बळिश्ट आसतात. देखीक, एका मनशाक दोन आकर्शक नोकरेच्यो ऑफर आसतात आनी तातूंतलो खंयचोय एक ताका वेंचचो पडटा जातूंतल्यान तणाव निर्माण जाता.

अशे तरेचे संघर्श इतले हानीकारक आसनात, कारण एक वेंचून काडल्या उपरांत दुसरो आपसूक उणो जाता वा ताचे कडेन आपलें म्हत्व उणें जाता. पूण कांय परिस्थितींत निवड खूब कठीण जातली. देखीक, आंतरजातीय लग्ना खातीर चलयेक एक तर मोगाळ आवय-बापूय वा चलो इश्ट वेंचचो पडटा. अशीं प्रकरणां म्हणल्यार 'केक घेवंक मेळना आनी तो खावंकूय मेळना'.

आ. टाळप-टाळपाचो संघर्श: (Avoidance - Avoidance Conflict)

जेन्ना संघर्श जाता, तेन्ना तुमकां मुळांत दोन गजालीं मदीं निवड करची पडटा. टाळप-टाळपाच्या संघर्शांत दोनूय निवडी नाका आशिल्यो आसतात, म्हणजे तुमकां दोन वायटां मदल्या उण्या वायटां मदीं निवड करची पडटा. हाका लागून निर्णय घेवप कठीण जावंक शकता आनी चड करून संघर्श टाळप वा कळाव जावपाक शकता आनी हाचो बरो परिणाम जावपाक शकता आनी वायटूय .

देखीक, एकादया बायल गर्भ अवस्थेन आसा आनी कांय कारणाक लागून घोवाक बायलेक नाजाल्यार भुरग्याक वाचोवपाचो दोतोर निर्णय घेवपाक लायता. अशे तरेचे संघर्श घडल्यार तेन्ना पळून वचपाचो मार्ग नासता.

कांय जाणांक ' अॅमेशिया' वा 'रिग्रेशन' वा 'फॅटसी' सारकी संरक्षण यंत्रणा विकसीत करून आपलो तणाव उणो करपाचो मार्ग मेळूं येता.

इ. पद्दत-टाळपाचो संघर्श: (Approach - Avoidance Conflict)

हो संघर्श सोडोवप खूब कठीण. कारण ह्या प्रकारच्या संघर्शांत मनीस एकाच ध्येय वस्तून आकर्शीत जाता खरो पूण रोखडोच मागीर फाटीं सरता. हांगा ध्येय वस्तूंत सकारात्मक आनी नकारात्मक अशे दोनूय हातून संघर्श आसतले.

सकारात्मक संयोजकता मनशाक आकर्शीत करता, पूण तो लागीं पावता तशी नकारात्मक संयोजकता ताका फाटीं उडयता. ध्येयाचें आकर्शण आनी ताचे कडेन वचपाक लागून निराशा आनी तणाव निर्माण जाता.

हाचें एक उदाहरण म्हणल्यार अर्थीक फायदो आनी प्रतिश्ठा दोनूय आशिल्ल्या नोकरी घेवपा विशीं निर्णय घेवपी व्यक्ती आसूं येता, पूण तातूंत व्हड प्रमाणांत ताण आनी लांब वरां आसतात.

इ. बहु-पद्धती-टाळपाचो संघर्श: (Multiple Approach - Avoidance Conflict)

एकाधीक दृष्टीकोन-टाळपाचो संघर्श हो एक प्रकारचो मानसीक संघर्श जो मनशाक जायते पर्याय आशिल्ल्या परिस्थितीक तोंड दिता तेन्ना घडटा, दरेकल्याक सकारात्मक आनी नकारात्मक दोनूय पैलू आसतात आनी त्या मनशाक तांचे मदीं निवड करची पडटा. ह्या प्रकारच्या संघर्शांत मनशाक दर एका पर्याया विशीं आकर्शण आनी तिरस्कार ह्या दोनूय गजालींचो अणभव येता, जाका लागून निर्णय घेवपाची प्रक्रिया कठीण आनी तणावपूर्ण जाता.⁵

जायत्या पद्धती-टाळपाच्या संघर्शांचीं कांय उदाहरणां अशीं आसात:

जॉब ऑफर: एका मनशाक दोन नोकरेच्यो ऑफर मेळटात, एक चड पगार आशिल्लो पूण चड प्रवास करपी आनी दुसरो उणो पगार आशिल्लो पूण उणो प्रवास आशिल्लो. मनीस चड पगारा कडेन आकर्शीत जाता, पूण चड प्रवास करपाक आडनदर करता, जाल्यार उण्या प्रवासा कडेन आकर्शीत जाता पूण उण्या पगारा कडेन आडनदर करता.

जायते पद्दत-टाळपाचे संघर्श सोडोवप आव्हानात्मक आसूं येता कारण दोनूय पर्याय सकारात्मक आनी नकारात्मक दोनूय पैलू आसता, जाका लागून खंयचो पर्याय सगळ्यांत बरो हें थारावप कठीण जाता. ह्या प्रकारच्या संघर्शाक लागून चिंता, ताण आनी अनिर्णय अश्यो भावना निर्माण जावंक शकतात. संघर्श सोडोवपा खातीर, व्यक्तींक दरेक पर्यायाचे फायदे आनी वायट परिणाम तोलपाची गरज आसूं येता आनी विस्वाशी हेरां कडल्यान सल्लो आनी आदार घेवचो पडूं येता.

3.2.3.2. परस्पर संघर्श (Interpersonal Conflict)

परस्पर संघर्श म्हणल्यार दोन वा चड लोकांचो आसपाव आशिल्ल्या प्रकारचो संघर्श. तो आंतरवैयक्तीक संघर्शापरस वेगळो, जो स्वता कडेन आंतरीत संघर्शाचो संदर्भ दिता.

बारीक वा गंभीर, परस्पर संघर्श हो मनशाच्या संवादाचो सैमीक परिणाम आसता. समस्या सोडोवपा कडेन लोकांची व्यक्तिमत्व, मूल्यां, अपेक्षा आनी वृत्ती खूब वेगळी आसता. जेन्ना तुमी तुमचीं मतां वा ध्येय सांगूंक नाशिल्ल्या मनशा कडेन काम करतात वा संवाद सादतात तेन्ना संघर्श जावंक शकता.

पूण संघर्श सदांच गंभीर आसना. तशेंच तें सदांच नकारात्मक आसना. उत्पादक, निरोगी मार्गान परस्पर संघर्शांतल्यान कशें वळखप आनी काम करप हें शिकप हें एक म्हत्वाचें आसता जें तुमकां तुमच्या दिसपट्ट्या जिणेंत बरे संबंद दवरपाक मदत करूंक शकता.⁶

3.2.3.3. अचेतना संघर्श (Unconscious Conflict)

विरोधी अचेतन कल्पनांची टक्कर जाता. अचेतन कल्पना म्हळ्यार मनशाच्या मनांत अस्तित्वांत आशिल्ली एक अचेतन इत्सा वा भंय. संबंदीत अचेतन कल्पनांच्या गुच्छांक संकुलां (complexes) म्हणटात. एक फामाद संकुल, जाका परंपरेन इडिपस कॉम्प्लेक्स अशें म्हणटात, तें मदल्या भुरगेपणांत घडटा. अचेतन कल्पनांची टक्कर जाता, अचेतन संघर्श निर्माण जाता, चिंता निर्माण जाता आनी संरक्षणाचो उपेग जाता. देखीक : - ल्हानपणांत एखाद्या भुरग्याक आवयन लागीं घेवपाची गरज आशिल्ले वेळार, आवयक वेळ नाशिल्ल्यान ती लक्षांत घेनासतना भुरग्याक एकलो सोडटा. फुडारांत त्या भुरग्यांक केन्ना लागींपणाची गरज आसली जाल्यार ताचेमदीं ल्हानपणांत आवयन आपल्याक पयस केल्ली भयांची भावना मनांत येवन ताचे विशीं भंय निर्माण करता.

संदर्भ वळरी

- 1) गायकवाड, काशिनाथ ज्ञानराज. *आधुनिक हिन्दी नाटको मे सघर्ष तत्व*. पुस्तक संस्थान, १०९/५०ए, नेहरू नगर, कानपुर-२०८०१२
- 2) 1. "Conflicts and Its Management in an Organisation: A Theoretical Review." International Journal of Scientific and Research Publications, vol. 10, no. 05, May 2020, pp. 540-45. <https://doi.org/10.29322/ijserp.10.05.2020.p10162>.
- 3) 7 Types of Internal Conflict in Literature. Indeed Editorial Team, 31 July 2023, www.indeed.com/career-advice/career-development/types-of-internal-conflict.
- 4) Psychology, Practical. "Approach-Approach Vs Avoidance-Avoidance Conflict." Practical Psychology, 9 Oct. 2023, practicalpie.com/approach-approach-vs-avoidance-avoidance-conflict.
- 5) Administrator. Multiple Approach-avoidance Conflict. www.psychology-lexicon.com/cms/glossary/46-glossary-m/13948-multiple-approach-avoidance-conflict.html#:~:text=Multiple%20approach%2Davoidance%20conflict%20is,make%20a%20choice%20among%20them.
- 6) Evans, Brad. "Types of Conflict - Conflict Resolution, Definition of Conflict, Conflict Management Styles." Types of Conflict - Conflict Resolution, Definition of Conflict, Conflict Management Styles, typesofconflict.org.

चवथें प्रकरण

4. देविदास कदम - एक वळख

4.1 देविदास कदम - जल्म आनी जीण

4.2 देविदास कदम हांचो साहित्यीक प्रवास

4.2.1 कथा झेले

4.2.1.1. कांदळां

4.2.1.2. जितें मर्ण

4.2.2 कविता झेले

4.2.2.1. कोऽहम्

4.2.2.2. म्हजीं गितां

4.2.3 कादंबऱ्या

4.2.3.1. दिका

4.2.3.2. गांठवल

4.2.3.3. उबंतर

4.2.3.4. जाणवय

4.2.3.5. माय-माती

4.2.3.6. फटवण

4.2.3.7. भूयपूत

4.2.3.8. नागीणभूल

4.2.3.9. चुकीचें पावल

4.2.4 बालसाहित्य

4.2.4 .1. काणी आज्याली (नवलिका)

देविदास कदम - एक वळख

4.1 देविदास कदम - जल्म आनी जीण

देविदास कदम हांचो जल्म 17 सप्टेंबर 1958, वर्सा कारवारा कदंब घराब्यान जालो. ताच्या बापायचें नांव रामचंद्र कदम आनी आवयचें जानकी कदम. तांचो बापूय पुलीस ऑफिसर आसलो. खात्यांत कामाक आसलो गोंयची मुक्ती जाली तेन्ना कारवारचे जायते पुलीस डेप्युटेशनचेर गोयां आयले तातूंतलो एकटो ताचो बापूय. देविदास कदम हांचें भुरगेंपणात सदाशीव गडावेल्या गांवगिऱ्या वाठारांत जाले.

शिवाजी हायस्कूल आपले शिक्षण पुराय केल्या उपरांत, कॉलेज युनिवर्सिटी धारवाड कर्नाटका हांगां पुराय केल्ली. देविदास कदम हांकां इंग्लिश, मराठी, हिंदी, संस्कृत, कन्नड आनी कोंकणी ह्यो भासो येतात. ल्हानपणांतल्यान देविदास कदम हांकां आवय बापूय पुस्तकां हाडून दिताली. ताका लागून देविदास कदम हांकां वाचनाची ओड ल्हानपणांतल्यान आशिल्ली. तशेंच देविदास कदमाचे आवयक पुस्तकां वाचपाची खूब आवड आसली हाका लागून ताच्या घरांत जायतीं पुस्तकां आसतालीं. आपल्या आवयचो आपल्याचेर वाचपाचो प्रभाव पडला अशें लेखक देविदास कदम म्हणटा. तशेच तांचो बापूय एक नाट्य कलाकार, तो तबला वाजयतालो, एक बरो गायक, कलाकार तशेच मूर्ती करतालो. हांकां लागून देविदास कदम हांकां प्रेरणा दोनूय आपले आवय बापाय कडल्यान मेळ्या अशें म्हणूं येता.

लेखक जावपाची प्रेरणा

देविदास कदम म्हणटा की तांचें भितर पयलींच्यान एक लेखक आशिल्लो. देविदास कदम हो तिसरेक आशिल्लो तेन्ना तांचें शाळेंत नाटक सादर जाल्लें. तेन्ना तांच्या पुस्तकांत भरत भेट (मराठी) म्हणून एक काणी आशिल्ली, ती वाचून तांणी थोडे आपले संवाद घालून नाटक

तयार केल्ले. तेन्ना देविदास कदमान त्या नाकांतले मुखेल पात्र ' भरत ' जावन काम केल्ले. अशे तरेन नाटक बरोवपाचो तांणी एक ल्हानसो प्रयोग केल्लो. हाचे उपरांत ताणें ल्हान - ल्हान कविता बरोवपाक सुरवात केली मराठी, हिंदी, कोकणी आनी इंग्लिश भाशेंत पूण चड प्रमाणांत कोकणी आनी मराठी कविता ते बरयताले. तशेच सातवी आसतना ' Today's Fashion ' म्हणून इंग्लिशीत लेख बरयिल्लो आनी आठवेक तो पुस्तकांत छापून आयिल्लो. हो लेख पुस्तकांत छापून आयिल्लें हें तांचें पयलें साहित्य आशिल्लें. कॉलेजींत वचपाक सुरवात केली तेन्ना ते एकांकी बरोवपाक लागले. देखीक - ताणी ते वेळार 'मॉडन सत्यवान सावित्री' एकांकी बरयिल्ली. तशेच आनिकय असल्यो तरेच्यो एकांकी तांणी तेवेळार बरयिल्ल्यो .

उपरांत ते खबरपत्रांत काम करपाक लागले. मागीर शिक्षक म्हणून शाळेंत शिकोवपाक लागले. शिक्षक आशिल्लो तेन्ना राष्ट्रमतान कथा स्पर्धा जाहीर केल्ली. त्या वेळार तांच्यानी ' निर्णय ' कथा बरोवन काडली. तेन्ना हातूंत तांकां दूसरे इनाम मेळिल्लें. ह्या वेळार तांच्यानी आपलें बरोवप चालू दवरिल्लें तातूंत तांकां अशीच पयले वा दुसरे इनाम मेळटाले. हें बरप चालू दवरतानां कांदळां हो कथा झेलो छापून आयलो. तशेच तांच्यानी ' वेलकम टू ' ही कथा तांच्यानी पयली मराठी भाशेंत बरयिल्ली मागीर ती तांणी कोंकणीत अणकार केली आनी मागीर ह्या कथेक तांका पयलें इनाम फावो जालें.

कथा आनी कादंबरीची प्रेरणा तांकां भुरग्यांक कडल्यान मेळटाली, जिणेच्या अणभवाचो तांच्यां लेखनांत बरोच प्रभाव आसा. असल्या विशयाची कथा तांच्यां ' जिते मर्ण ' ह्या कथा संग्रहात आयिल्ली आसात. तशेच तांची पयली कांदबरी ' चक्रविव ' ही सुनापरांत ह्या खबरपत्रात येताली पूण ती पुस्तक रूपात आजून छापून येवंक ना.

देविदास कदम हांकां स भासो येतात. तरी पूण तांणी कोंकणी भाशेंत बरोवपाचें थारायलें. त्या वेळार मराठी आनी कोकणी वाद चलतालो. तशेच त्या वेळार मराठी नाटका लोक चड

बरयताले आनी लोका मुखार प्रस्तूत करताले. पूण देविदास कदम हे कोंकणी नाटक बरोवपाक लागले, कित्याक त्या वेळार कोंकणी नाटक लोक सामके उत्सुकतेन पळयताले. मागीर कोंकणी तांकां नांव आनी पुरस्कार दिलां म्हणून तांका कोंकणी आपली मायभास म्हणून खूब अभिमान दिसता.

कोंकणी बरोवपाक सुरवात केली तेन्ना ते रवीद्रनाथ टागोर हांकां आपले आदर्श बरोवपी मानताले . The Old Man And The Sea देविदास कदम हांचे आवडटे पुस्तक तशेंच तांणी तांची सगळीं पुस्तकां वाचिल्ली आसात. कोलकोत्ताक गेल्लेकडेन तांणी 'मरशय्या' नांवाची कविता बरयल्ली. देखीक :-

परतून आयज जल्म म्हजो नवो

स्वास नवो उस्वास नवो

आत्माचो साक्षात्कार नवो

म्हजे मुखार चेहरे नवे

श्रृंश्टी नवी दृश्टी नवी

रिती नव्यो वेवहार नवे

रंग नवे ढंग नवे

हांव तोच परत परत जल्म घेवपी

परत परत ल्हानाचो व्हड जावपी

देविदास कदम आपल्या सर्जनशील प्रवासाक असोच चालू दवरपाचे आसात. तांच्यो लेखनाच्यो फुडल्यो येवजण्यो म्हणल्यार तांचे मनांत 7 कांदबरीचे विशय आनी माथाळे

थारायिल्ले आसात. पयलीं कांदबरी राम सीताचे विरहाचेर आसा 'विरहकांड' म्हणून . ड्रगसांक लागून किनारपट्टी वायट जाता म्हणून दुसरी कोदबरी येवजणेत आसा. तिसरो विशय न्हय आडयले उपरांत जिवनांत कितें जाता (म्हादय सदर्भात जाल्ली काणी), चवथो विशय समाजसेवकाचेर जावन आसा. समाज सेवक म्हणून लोकाफुडें आभास करून लोकांक लुटप आनी मागीर तांचों सत्कार जावप. पाचवो विशय ' गा आमी राखणे ' रानवटी मनशाचे जिणेचेर. सव्वो विशय ' स्पेसक्राफ्ट ' स्पेसाचेर आदारिल्ली काणी आनी निमाणो विशय ' कलकीअवतार '. एकदर तांची सर्जनशिलता आनी सक्रीयता पळयल्यार ते निश्चितूच ह्यो कादंबऱ्यो बरोवन कोंकणी कादंबरीच्या मळार भर घालतलो हातून दुबाव ना.

देविदास कदम हांकां मेळिल्ले पुरस्कार

1. कोंकणी भाशा मंडळ, गोंय साहित्य पुरस्कार 1996 ह्या वर्सा 'कांदळां' कथा झेल्याक.
2. डॉ. टी. एम. ए. पै फाउंडेशन्स, मणिपाल कर्नाटक हांचो 'तोखणाय साहित्य पुरस्कार' 1997 ह्या वर्सा 'कांदळां' कथा झेल्याक.
3. कोंकणी भाशा मंडळ, गोंय साहित्य पुरस्कार 2002-2003 ह्या वर्सा 'कोऽहम्' कविता झेल्याक.
4. कला अकादमी, गोवा साहित्य पुरस्कार 2004 ह्या वर्सा 'दिका' कादंबरेक.
5. केंद्रीय साहित्य अकादेमी, नवी दिल्ली साहित्य पुरस्कार 2007 ह्या वर्सा 'दिका' कादंबरीक.
6. मंगळूर कर्नाटकच्या विश्व कोंकणी केंद्राचो 'विमला वी पै विश्व कोंकणी साहित्य पुरस्कार' 2019 ह्या वर्सा 'जाणवय' कादंबरीक.
7. गोंय राज्याचो 2022-23 वर्साचो 'राज्य सांस्कृतीक पुरस्कार'

4.2 देविदास कदम हांचो साहित्यीक प्रवास

4.2.1 कथा

4.2.1.1 कांदळा

'कादळा' हो देविदास कदम हांचो पयलो कथा झेलो जावन आसा. ऊ श्री दत्त पद्मजा हांणी तो प्रकाशीत केला. तो फेब्रुवारी 1996 वर्सा उजवडाक आयलां. ह्या पुस्तकाचें मोल 45/- रुपया जावन आसा. ह्या पुस्तकाचें मुखचित्र गौरीश रमाकांत वेर्णकार हांणी केलां. हे पुस्तक भौ . उदयबाब भेब्रे हाका अर्पण केलां आनी पुस्तक गोवा कोंकणी अकादमी 'पंयलो चंवर' येवजणेखाला छापून आयलां.

ह्या कथा संग्रहात वट्ट 17 कथा आसात - १. वेलकम् टू...! , २.सोयरीक, ३. देवूळ , ४. दिवली आनी वारो, ५. पयली रात , ६. परिणाम ७. होम ! स्वीट होम ! , पांयगूण , ९. वेणू , १०. वेटींग फॉर..., ११. चुडटी , १२. नातें , १३. काणी मनीस जिणेची , १४. पिराय धुंवडी , १५. करणी , १६. भुलचूक , १७. कांदळां. हो कथा झेलो बरोवन देविदास कदम हांणी न्याय नितीची कथा बरोवन ताका बोध आनी रूपक कथांचो आकार आमकां वाचताना पळोवपाक मेळटा. विशय आनी तंत्राचे आदारान नवे - नवे विशय आमकां हाताळिल्ले दिसता . जातूंतल्यान वाचतल्याक एक बरो संदेश मेळटा.

4.2.1.2 जिते मर्ण

'जिते मर्ण' हे देविदास कदम हांचो दुसरो कथा झेलो. हें पुस्तक संजना पबलिकेशन हांणी प्रकाशीत केलां आनी हें पुस्तक 2013 वर्सा उजवाडाक आयलां. पुस्तकाचे मोल 195/- रुपया जावन आसा पुस्तकाचे मुखचित्र संदेश बांदेकर हाणी केलां. हे पुस्तक भौ. वस्ती वामन शणै हांकां अर्पण केला.

ह्या कथा सेल्यात वट्ट 17 कथा आसात -1. वंशकौब हें नांव , 2. कुळार , 3. चवथो गणेश, 4. म्हज्या चॉक्लाची प्रेम, 5. निमणो संस्कार , 6. चार पावलां फुडें , 7. मिठी मारप , 8. उशीर जाला काय...? , 9. फुटप , 10. आडखळ , 11. चोरी कर , 12. चश्मेची गाय , 13. रितीरिवाज , 14. कर्तव्यां , 15. नव्या परब, 16. सुवात, 17. जितें मर्ण . ह्या कथा झेल्यात देविदास कदम हांणी वेगळे वेगळे समाजीक प्रश्न मांडिल्ले आमकां दिसता जाल्यार तांच्या कथानी आमकां रुढी परंपरा लेगीत आयिल्ल्यो सापडटात . अशे तरेन मनशाचे जिणेक लागीं आशिल्ल्यो कथा ह्या कथा झेल्यात आयिल्ल्यो आसात.

4.2.2 कविता

4.2.2.1 कोहम ?

'कोहम ?' हो देविदास कदम हांचो पयली कविता संग्रह . हो कविता संग्रह मिलिंद कमळालकर म्हाळशी हांणी प्रकाशीत केलां. ह्या पुस्तकाचे मुखचित्र हृषिकेश देविदास कदम हांच्यानी केल्ले आसा. जाल्यार पुस्तकांची सुरवात काय काव्याची वळी बरोवन आपल्या परमपूज्य आईक, बाबाक आनी ताचें गुरुक हे पुस्तक अर्पण केल्लें आसा.

देविदास कदम हांणी 'कोहम ?' म्हणल्यार किते? हाचो अर्थ सांगून ह्या कविता संग्रहाची सुरवात केल्या जातूंतल्यान कोहम हाचो अर्थ कळून वाचतल्याक कविता संग्रह वाचपाक सोपे जातले आनी स्वताक जाणून घेवपाक मदत जातली. ह्या कविता संग्रहात वट्ट 108 कविता बरयिल्ल्यो आसा - काय अल्पाक्षरी जाल्यार काय दीर्घ कविता आमकां ह्या कविता संग्रहात सापडटात . तेशच ह्या 108 कवितांक माथाळे नात आनी ह्यो कविता चडशी आत्मसोद ह्या विशायाचेर आदारिल्ली आसा. ताका लागून ह्या कविता संग्रहाचो माथाळे 'कोहम ?' आसा म्हणजे हांव कोण ? हो प्रस्न उबो करपी आसात.

4.2.2.2 म्हजी गितां

'म्हजीं गितां' हो देविदास कदम हांचो दुसरो कविता संग्रह जावन आसा. हें पुस्तक संजना पबलिकेशन हांणी प्रकाशीत केलां आनी हे पुस्तक 2020 ह्या वर्सा उजवाडाक आयिल्ले आसा. ह्या पुस्तकाचो मोल 150/- रुपया जावन आसा. पुस्तकाचे मुखचित्र देविदास कदम हांणी केलां. ह्या कविता संग्रहात वट्ट 104 पानाचो आसा . हे पुस्तक ताचो इश्ट दिनेश मणेकार हांकां ताच्यानी अर्पण केला.

'म्हजीं गितां' हातूंत 83 कविता आसात . देविदास कदम हांणी कवितांची सुरवात ' ही म्हजी गितां ' ही कविता बरोवन केल्ली आसा. ह्या कविता संग्रहात तांणी सगळी कविता अल्पाक्षरी आकारात बरयिल्ली आसा.' ही म्हजी गितां ' ह्या कवितेत देविदास कदम म्हणटा ' ह्या गितात, ना सूर, ना ताल, ना छंद, ना लय. पूण हो कविता वाचता तेन्ना आमकां वेगळे वेगळे विशय सापडटात अल्पाक्षरी आकारात, जातूंत उतरां थोडीच आसा पूण त्या कविताचो आशय खूब व्हड आसा . ' ही म्हजी गितां ' ही कविता जावून फुडल्या 83 कवितांक माथाळे नात. तशेच ह्यो कविता आमच्या कडेन उलयतात अशे दिसता जाल्यार कांय कविता जिणेक धरून वा सैमाक घेवन प्रसवता अशी दिसता.

4.2.3 कादंबरी

4.2.3.1 दिका

'दिका' ही देविदास कदम हांची पयली कादंबरी जावन आसा. ही कादंबरी अस्मिताय प्रतिष्ठानान प्रकाशीत केल्या आनी ही कादंबरी 2004 वर्सा उजवाडाक आयल्या. जाल्यार कादंबरीची दुसरी उजवाडणी 2021 वर्सा संजना पबलिकेशन हांणी प्रकाशक केल्यां . ह्या कादंबरीच्या पयली आवृत्तीचो मोल 200 रुपया आशिल्ली जाल्यार दुसरी आवृत्तीचो मोल 425 रुपया जावन आसा. ह्या कादंबरीचे मुखचित्र श्रीनाथ पागी हांणी केल्लें आसा - सूर्य,

दोंगर, न्हय असो सैम दाखोवन सवणे एका दिकेन वता अशे मुखचित्र आसा. ही कादंबरी तांचें साहित्यीक इश्टांक भौ . भाई (दामोदर) मावजो , भौ दत्ता दामोदर नायक हांका अर्पण केलां तशेच देविदास कदम हांच्या 'दिकां' ह्या कादंबरीक ' 2007 ' ह्या वर्सा साहित्य अकादमी पुरस्कार फावो जाल्लो आसा.

हे कादंबरीत दीपक आनी ताच्या कुटुंबाच्या जिविताचे भोंवतणी चुल वता कारण तांकां तांची शारांतली जीण विस्कळीत जाल्ली दिसता कित्याक ताच्या पुलीस बापायच्या अकस्मात मरणान तांकां त्रास जाता. दीपक, ताची आवय आनी ताच्या तिनूय भयणींक आपल्या गांवांत वचून नव्या जिणेचे पद्दतीकडेन जुळोवन घेवचें पडटा. त्रास दिवपी गांवकार, कट रचपी कुटुंबांतले वांगडी, अंधश्रध्दा अश्यो साबार समस्या ह्या कुटुंबाक तोंड दिवचे पडटात. जेन्ना दीपकाची भयण एका मुसलमान भुरग्याच्या मोगांत पडटा, तेन्ना लग्ना खातीर आपल्याच आवयक समजावचें पडटा तेन्ना दीपकाक समाजीक नेमांक तोंड दिवचें पडटा. दीपक आपल्या कुटुंबाक मुक्त करून नव्या अस्तित्वा कडेन व्हरता, समाजान तांचे खातीर दिल्ल्या मार्गाक लागून बेजार जाता. हें कादंबरेच्या शेवटाक सगळे शांत जाता, जेन्ना दीपक एका कावळ्या कडेन पळोवन हांसता जो नव्या दिकेंत आपल्या वांगडी कावळ्यां पसून उदेंतेवटेन पयस वचपाची निवड करता.

4.2.3.2 गांठवल

'गांठवल' ही देविदास कदम हांची दुसरी कादंबरी जावन आसा . हे कादंबरीचो प्रकाशक सुरेश सगुण नायक. आनी ही कादंबरी 2006 वर्सा उजवाडाक आयल्या. ह्या कादंबरीचो मोल 160/- रुपया जावन आसा. हाचे मुखचित्र गौरीश वेर्णेकर हांणी केलां - लग्ना वेळार न्हवरो आनी व्हकल हांची सासणाखातीर गांठ बादतांत अशे चित्र आसा. ही पुराय कादंबरी 176 पानांची आसा तशेंच ह्या पुस्तकाक गोवा कोकणी अकादमीच्या ' साहित्यप्रभा' येवजणे खाला छापल्या.

ही पुराय कादंबरी रेणूच्या भोंवतणी घुंवता. रेणूका एक कश्टकरी आनी भोव बऱ्या स्वभावाचे चली आसता. आपल्या भाव भालचंद्र आन तांची बायल अनुसुया बरोबर रावून घराच्या कामात वावुरताले. रेणूका आकवार आशिल्ले कारणान ताचो भाव भालचंद्र रेणूक चलो सोदपाक धडपडटालो ताचे लग्न करपाक पूण ताच्या भावाक अचकीत मरण येता. हाका लागून रेणूकाली भयण मिरा रेणूकाक एक चलो सोदता आनी रेणूकें लग्न शशिकांताकडेन करता. आनी लग्न जावन तें रोखडेच शशिकांता बरोबर मुंबय वता. घोवा बरोबर मुंबय वचून लेगीत ताका घोवाचे सुख मेळना आनी ते एकले एकसुरें पडटा. शशिकांत परत - परत बरो ना जाता. ती दोगांय केन्नाच सुखी उरना शशिकांतांक जोर आयिल्ले कारणान आनी हाका लागून एक दीस दोतोर कडेन वचून कळटा, शशिकांतांक एड्स जाला आनी अशे तरेन शशिकांत सगळे सत्य रेणूकाक सांगता . सगळे सत्य जाणून लेगीत रेणूका कशे आपल्या घोवाचे वायट परिस्थितीन साद दिता हाचेर ही कादंबरी आसा.

4.2.3.3 उबंतर

'उबंतर' ही देविदास कदम हांची तिसरी कादंबरी. ही कादंबरी गोवा काँकणी अकादमीन 2010 वर्साक उजवाडाक हाडल्या. ह्या कादंबरीचो मोल 160/- रुपया जावन आसा . ह्या कादंबरीचे मुखचित्र गौरीश वेर्णेकर हांणी केलां - दोन बायला पयस आसा आनी एकलो दादलो मनीस दोनूय हात वयर करून आसा हे चित्र आसा. ही कादंबरी वट्ट 279 पानांची आसा.

ही कादंबरी रामूच्या जिणे भोंवतणी घुंवता. रामू हो नम्र स्वभावाचो पूण मात्सो स्वभावान मस्ती भुरगो आसता, शिक्षणांत सामको फाटीं आशिल्ले कारणान ताका खंयच नोकरी मेळना आनी हाका लागून तो शेतात आनी देवळांत वावुरता, तशेच ह्या कारणाक लागून ताचे कडेन कोण लग्न जावपाक सोदना पूण जेन्ना ताचे लग्न रेणूका ह्या नांवाचे चलयेकडेन जाता तेन्ना ताची जीण आसा ती उदवस्त जाता कित्याक लग्न जावन लेगीत ताचो ताच्या

बायलेवागडां मानसीक तशेच शाररीक संबंद आसना. तशेच रेणूका दुसऱ्या दादल्या वांगडा संबंद दवरता हाका लागून रामूक लग्नाचे जिवनात केन्नाच सुख मेळना, तो खुब त्रास सोसता आनी अशे तरेन रेणूकाक तो सोडटा. रामू दुसरे वाटेन नायकिणी चलेवागडां इश्टागत करता म्हणून ताका मानसीक त्रास सोंसचे पडटा आनी ह्या कारणाक लागून रामू एकलो एकसुरो पडून पिसो जाता. हे आमकां ह्या कांदबरीन पळोवपाक मेळटा.

4.2.3.4 जाणवाय

'जाणवाय' ही देविदास कदम हांची चवथी कांदबरी . ही कांदबरी संजना पबलिकेशनान प्रकाशीत केल्या आनी 2018 वर्सा ही उजवाडाक आयल्या.

ह्या कांदबरीचे मोल 200 रुपया जावन आसा, कांदबरीचे मुखचित्र श्रीधर कामत बांबोळकर हांणी केल्लें आसा - सरणार मनशाचे प्रेत उज्यात जळटा अशे तरेन कांदबरीचे मुखचित्र आसा. ही कांदबरी देविदास कदम हांचें तीग इश्ट भौ. दत्ता दामोदर नायक, भौ. डॉ. राजेन्द्र हेगडे, भौ. प्रशांत नायक हांकां अर्पण केल्या.

'जाणवाय' ही कांदबरी पुरायेन अंधश्रध्दा हांचेर आदरिल्ली आसा. ह्या कांदबरीची काणी पुराय मुरलीधाराचे भोंवतणी घुंवता कित्याक तो आपल्या गांवच्या समाजांत सगळी अंधश्रध्दा कुड्डो भावार्थ जो लोकामदी समाजात निर्माण जाला तो नश्ट करपाक वता. देखीक - 1) मुरलीधाराचो बापूय नाराण मरून तो परत जितो जाल्ल्यान तांचे भितर भूत गेला अशे जाणवाय सांगता ताका लागून नाराणाक ते मंसडीत व्हरून लासोवपाक सोदता 2) शींक काडली जाल्यार कोण दुसरो उलयता ते खरें आसा अशी तरेचो जायतो कुड्डो भावार्थ आमकां पळोवपाक मेळटा. ह्या कुड्डो भावार्थातल्यान मुक्त करपाक मुरलीधार समाजाकडेन तशेच आपल्या स्वता आवयकडेन कशे तरेन झुंजता हे आमकां ह्या कांदबरींत पळोवपाक मेळटा. बदल मानून घेवक नाशिल्लो समाजाचे वास्तव चित्रण ह्या कांदबरींत पळोवपाक मेळटा.

4.2.3.5 माय माती

'माय माती' ही देविदास कदम हांची पाचवी कादंबरी . ही कादंबरी संजना पबलिकेशनान प्रकाशीत केल्या आनी 2019 वर्सा ही उजवाडाक आयल्या. ह्या कादंबरीचे मोल 300 रुपया जावन आसा, कादंबरीचे मुखचित्र सिया अतुल पर्डीत हांणी केल्लें आसा - गांव, शेत, न्हय, माड, व्हडे, म्हशी - गायो अशे तरेन सुंदर गांवाचें चित्रण मुखचित्रात केल्लें आसा.

'मायमाती' ही कादंबरी गोंयचे गांवचे मातये कडेन संबंदीत आशिल्ली कादंबरी आमकां पळोवपाक मेळटा. जातूंत पयलीं लोक सगळे आपले पोटा - पाण्याक लागून शेताचेर अवलंबून आसताले कित्याक तांचे खातीर शेत म्हणल्यार एके तरेचें भांगर आशिल्लें . पूण जशी - जशी कादंबरी फुडे वता तेन्ना उद्येगीकरणाक लागून लोक कशे तरेन स्वार्थी जाता आनी पयशांक लागून आपली संस्कृताय विसरपाक तयार जाता, आपली शेताची जमीन विकून उडयतात. नवो रस्तो जाता आनी थोड्यांचे जमणीचे कुडको रस्त्याक वता म्हणून आमकां कांय नात्यामदीं झगडी जाल्ली पळोवपाक मेळटा, तशेच ताचे वंश चड फुडें पाविल्ल्यान ते गांव सोडून दुसरे कडेन रावपाक वता आनी शेताचे कामां करपाक तांकां चड जड दिसता हाका लागून तांची शेता - भाटा, संस्कृताय, मनीस आनी ताचें मनीसपण वेळा काळाप्रमाणे कशे तरेन बदलता आनी ते नानपयताचे वाटेर वता हे वास्तव चित्रण ह्या कादंबरींत शब्दबद्ध जालां.

4.2.3.6 फटवण

'फटवण' ही देविदास कदम हांची सव्वी कादंबरी जावन आसा. ही कादंबरी संजना पबलिकेशनान प्रकाशीत केल्या आनी 2021 वर्सा ही उजवाडाक आयल्या. कादंबरीचे मोल 200 रुपया जावन आसा. ह्या कादंबरीचें मुखचित्र हृषीकेश कदम हांणी केलां - एक अस्तुरी आनी तिचे सायडीन नुस्त्याचे पुराय आंग जाका तोंड ना. ही कादंबरी भौ. संदेश प्रभुदेसाय

भौ. साईश पायणेकार , भौ. अनंत अग्नी आनी भौ. सुप्रभात भट हांकां अर्पण केल्ली आसा.

ही कादंबरी भास्कराचे समाजशास्त्रीय माध्यमांतल्यान मांडपाचो प्रयत्न केलां हे आमकां पळोवपाक मेळटा जाल्यार ह्या कादंबरी भितरलो काळ २० व्या शेंकड्यांतलो अंतीम काळ अशें जाणून येता. ह्या कादंबरीत फक्त संबंदाची फटवण ना जाल्यार, जाग्याचे वांट्याक लागून फटवण आसा, भावनीक फटवण आसा, शाररिक फटवण आसा आनी मानसीक फटवण आसा, ह्यो सगळे तरेचे फटवण आमकां ह्या कादंबरीत पळोवपाक मेळटा आनी खास करून कादंबरीचो नायक भास्कर तो सादो आसता आनी ताच्या सादेपणाचे लोक कितलो फायदो घेता हे लेगीत ह्या कादंबरींत पळोवपाक मेळटा. तशेच भास्कराची भावज नयना ताच्या विवाहीत संबंदाचे साकशी आसता. अशीच तरेची आनी दोन मुखेल मुद्दे पळोवपाक अप्रूपाचे लग्न जावन ते ल्हानपणात रांडाव जाता आनी ताका लागून ताचो देर फायदो घेता तशेच नयनाची आवय आनी मावशालो शाररीक संबंद दिश्टी पडटा अशे तरेन सगळी पात्रा एकामेकाचेर फटवण करताना दिसता.

4.2.3.7 भूयपूत

'भूयपूत' ही देविदास कदम हांची सातवी कादंबरी जावन आसा. ही कादंबरी संजना पबलिकेशनान प्रकाशीत केल्या आनी 2022 वर्सा ही उजवाडाक आयल्या. ह्या कादंबरीचो मोल 350 रुपया जावन आसा. ह्या कादंबरीचे मुखचित्र श्रीघर बांबोळकर कामत हांणी केलां - गोया-मुक्ती पासत जांणी घाम गळयला, आपले रगत सांडयलां त्या तमान स्वातंत्र्य-सैनिकांक आनी तांच्या घरच्यांक... हांका अर्पण केल्या.

ही कादंबरी देविदास कदम हांच्या दुसऱ्या कादंबरी परस वेगळी आसा, जी गोंयच्या इतिहासाचेर आदारिल्ली आसा. भारत मुक्त 15 ऑगस्ट 1947 ह्या वर्सा जाल्लो खरो पूण तेन्ना गोय मुक्त जावूक नाशिल्ले. तशेच ह्या कादंबरी चड म्हत्व सुटके झुजारी हांच्या कुटुंबांक चड म्हत्व दिल्लो आमकां दिश्टी पडटा म्हणल्यार सुटके झुजारी जे झगडपाक गेल्लो तांचे

फाटल्यान तांच्या कुटुंबाची परिस्थिती किते आशिल्ली, तांच्यांनी कितें सोंसलें हें ह्या कादंबरींत पळोवपाक मेळटा. तशेच बायलांचे घोव लडायेक गेल्ले उपरांत तांच्यां बायलांनी कितल्यो काडावडी काडल्यात ते. अशे तरेन ह्या कादंबरींतली आमकां समाजस्थिती आनी मनीस स्वभाव हांचे चित्रण केल्लें ह्या कादंबरींत दिसता.

4.2.3.8 नागीणभूल

'नागीणभूल' ही देविदास कदम हांची आठवी कादंबरी. ही कादंबरी संजना पबलिकेशनान प्रकाशीत केल्या आनी 2022 वर्सा ही उजवाडाक आयल्या. ह्या कादंबरीचो मोल 300 रुपया जावन आसा . हे कादंबरीचे मुखचित्र श्रीघर बांबोळकर कामत हांणी केलां - पुराय पुस्तकांचे मुखचित्र रंगीन आसा आनी तातूंतभितरूच आमकां नागिण दिश्टी पडटा. ही कादंबरी सारस्वत सम्मान फावो जाल्ले महाबळेश्वर सैल हांकां अर्पण केल्या.

'नागीण' ही ह्या कादंबरीचें मुखेल पात्र जावन येता तांचे नांव नागवंती आसता पूण तिका काय जाण नागिणच म्हणून वळखता ताका लागून पुस्तकाचें नांव नागिणभूल आयला. कादंबरीचो विशय सामान्यपणान समाजीक विशयाचेर आदारिल्लो आसा. मनशाच्या स्वभावाचेर, विकृतीचेर मनीस खंयचो बरो खंयचो वायट ते प्रमाण भाश्य केल्लें दिसता. कादंबरींत लेखकान कोण पात्र वायट आसा म्हणून ते वायट पात्र अशें म्हणूंना जाल्यार ते वाचप्यामुखार दवरलां तें पात्र वायट काय बरें हे थारावचे खतीर . पात्र वायट वागपाचे कारण कितें हें लेखकान आमकां स्पश्टीकरण दिल्लें आसा. नागीन आनी ताची व्हडली भयण श्रीमंती अशी दोन ती भयणी आसता पूण आवय बापूय सदांच नागिक मार घालता कित्याक ते लोकाक त्रास दिता झगडी करता म्हणून आनी घरात लेगीत ते झगडीं करताले. ताका लागून आवय बापायक दिसताले की हें सुदारचें ना म्हणून . पूण काय फावटी नागिण काय चोरी करनासतना ताका दंड भोगचो पडटालो ताका लागून श्रीमंती हाका बरे पात्र म्हणून पळोवप जाताले आनी नागि हे आमकां वायट पात्रा अशे दिसताले. कादंबरीची

सुखात भुतकाळांतल्यान जाता जाल्यार कादंबरी वर्तमान काळात सोंपता. हातूंत फुडें - फुडें नागिचे लग्न जावन ताचे घोव, मांव , मांय हांचे विशी सांगलां जाल्यार ही कादंबरी सोपता तेन्ना आमकां अर्दकुटी अशी दिसता.

4.2.3.9 चुकिचें पावल

'चुकिचें पावल' ही देविदास कदम हांची णव्वी कादंबरी जावन आसा. ही कादंबरी संजना पबलिकेशनान प्रकाशीत केल्या आनी 2023 वर्सा ही उजवाडाक आयल्या. ह्या कादंबरीचो मोल 350 रुपया जावन आसा . ह्या कादंबरीचे मुखचित्र कलानंद बांबोळकार हांणी केलां - एका स्त्रीयाचे मुखाटो दाखोवन ताची पावल दाखयला आनी फाटलो रंग निळो काळो आनी हळदुवो अशे तरेन आयला. ही कादंबरी भौ. आर. एस. नायक , भौ. कमलाकर म्हाळशी , भौ. उल्हास पै भाटीका, भौ. सुदेश नायक हांकां अर्पण केल्या.

ह्या कादंबरीची काणी बलराज आनी ताचो कुटुंब हाचे भोंवतणी घुंवता. बलरानाची बायल मनोरमा हाका लागून रमायन हिका कामाक हाडिल्लें आसता, आनी अशे तरेन बलराज रमायन हांचे सुंदरतायेक भुलता आनी एक चुकिचे पावल घेवन तिचो स्त्री भोग घेता जेन्ना तिची मनोरमा बायल गर्भ स्थितीन आपल्या घरा कडेन रावपाक गेल्ली आसता. मनोरमाक मानतेस (चलो) जातकीर तिका रोखडेच मरण येता आनी बलराज रमायन हाका घरा हाडता आनी ताचे चली कविताक पोसता. मानतेस हो आपल्या भयणीक आनी सोतेली आवयक आपले पणान खूब बरो करता. पूण ती जशी - जशी दोगांय व्हड जाता मानतेश आनी कविताक आपले - आपले मोगी मेळटा. पूण कविताचो मोगी राजशेखर आसता तो वायट संगतीचो चलो आसता, आनी बलराजाचे भाट आनी पयशे पळोवन कविता कडेन मोग करता. जेन्ना हाचे विशी मानतेशाक कळटा तेन्ना तो सामको हाचें मोगाचे विरुद्ध जाता. तरी लेगीत कविता आपले आवय बरोबर मेळून राजशेकरा बरोबर वचून रेजीश्टर लग्न करता, आनी ह्या वेळार जेन्ना जाग्याचो वांटो कविताक मेळपाना म्हणून कळटा तेन्ना

राजशेकारालो बापूय सुबण्णा बड्याक मानतेसाक मारपाची सुपारी दिता आनी मानतेसाचो खून जाता. अशे तरेन बलराजान रमायन कडेन संबंद दवरून चुकीचे पावल घेता आनी अशे तरेन ताचो पूत नश्ट जाता .

4.2.4 बालसाहित्य

4.2.4.1 काणी आज्याली

'काणी आज्याची' हे देविदास कदम हांची बालनवलिका. ही नवलिका गोवा कोंकणी अकादमीन 2007 ह्या वर्सा उजवाडल्या . हें पुस्तक 107 पानांचे आसा. ह्या पुस्तकाचो मोल 55/- रुपया जावन आसा . हाचें मुखचित्र हेमंत कासार हांणी केलां - एका रुमात आजो आपल्या नात आनी नातूक काणी सांगतां अशे चित्र आसा.

'काणी आज्याली' ह्या बाल नवलिकेची सुरवात जाता जेन्ना पप्पू शाळेंत आपल्या टिचरीक मारता. आनी शिक्षा भोगून घरा परतता. हे सगळे प्रकरण पप्पूच्या घरा कळटा आनी प्रिती (पप्पूली भयण) स्कूलांत कितें घडलें तें पुराय प्रकरण आपल्या आवयक सांगता तेन्ना ताचो आजो हें सगळें आमकता. अशे तरेन आजो पप्पूक आनी प्रितीक आपोवन न्हिदचे पयली आपूण सदाच काणी सांगतलो म्हणून सांगता. पप्पू ह्यो काणयो आयकून सुदारचो म्हणून. अशे तरेन आजो सदांच न्हिदचे पयलीं पप्पूक सोमूची काणी सांगता, सोमू हो ल्हान आसतना शिकपात आनी दुसऱ्या कामान कितलो हुशार आसता पूण जेन्ना सोमू पांचवेक पावता तेन्ना ताचे बरोबर एक - एक घडणुको घडटा आनी सोमूचे मानसीक स्थितीचेर कसो परिणाम जाता आनी कसो मास्तर आनी बाईचो मार खाता. एकंदर, एक बरी बाल नवलिका देविदास कदम हांणी रचल्या.

संदर्भ वळेरी

- 1) कदम, देविदास. 4 फेब्रुवारी, थळ - रावणफोंड मडगांव, पिराय - 66, वेळ - स. 10:00 ते द. 1:00 (मुलाखत)
- 2) कदम, देविदास. *कांदळां*. श्री दत्त पद्मजा प्रकाशन, काणकोण, गोंय 403702.
- 3) कदम, देविदास. *जिते मर्ण*. संजना पब्लिकेशन्स, सांगें, गोंय. 2013.
- 4) कदम, देविदास. *कोऽहम् ?*. श्री दत्त पद्मजा प्रकाशन, काणकोण, गोंय. 2002
- 5) कदम, देविदास. *म्हजीं गितां*. संजना पब्लिकेशन्स, सांगें, गोंय. 2020.
- 6) कदम, देविदास. *दिका*. अस्मिताय प्रतिष्ठान, मडगांव, गोंय 403601. 2004.
- 7) कदम, देविदास. *गांठवल*. जैत प्रकाशन, खोली, गोय 403 110. 2006.
- 8) कदम, देविदास. *उबंतर*. गोवा कोंकणी अकादेमी, पणजी - गोंय. 2010.
- 9) कदम, देविदास. *जाणवय*. संजना पब्लिकेशन्स, सांगें, गोंय 403 704. 2018.
- 10) कदम, देविदास. *मायमाती*. संजना पब्लिकेशन्स, सांगें, गोंय 403 704. 2019.
- 11) कदम, देविदास. *फरवण*. संजना पब्लिकेशन्स, सांगें, गोंय 403 704. 2021.
- 12) कदम, देविदास. *भूंयपूत*. संजना पब्लिकेशन्स, सांगें, गोंय 403 704. 2022.
- 13) कदम, देविदास. *नागीणभूल*. संजना पब्लिकेशन्स, सांगें, गोंय 403 704. 2022.
- 14) कदम, देविदास. *चुकीचें पावल*. संजना पब्लिकेशन्स, सांगें, गोंय 403 704. 2023
- 15) कदम, देविदास. *काणी आज्याली*. गोवा कोंकणी अकादेमी, पणजी - गोंय. 2007.

पाचवें प्रकरण

5. देविदास कदम हांचें वेंचीक कादंबरीतलो समाजीक संघर्श

5.1 'दिका' कादंबरीतलो समाजीक संघर्श (2004)

5.2 'गाठवल' कादंबरीतलो समाजीक संघर्श (2006)

5.3 'उबंतर' कादंबरीतलो समाजीक संघर्श (2010)

5.4 'जाणवाय' कादंबरीतलो समाजीक संघर्श (2018)

5.5 'माय माती' कादंबरीतलो समाजीक संघर्श (2020)

देविदास कदम हांचें वेंचीक कादंबरींतलो समाजीक संघर्श

5.1 'दिका' कादंबरींतलो समाजीक संघर्श (2004)

'दिका' ह्या कादंबरींत दिपकालो बापूय शिवराम हवलदार जेन्ना भायर पडटा तेन्ना ताका तशेच ताच्या घरच्यांक गांवांत वचून शेती करची पडटा. शेती करता तेन्ना कितें कितें नवीन शिकपाक मेळटा तशेंच कशे तरेन संघर्श करून तांचीं जिणेची 'दिका' खंयच्याय खंय व्हरता ते आमकां पळोवपाक मेळटा.

5.1.1 दिपकालो संघर्श

दिपकाल्या बापायक अकस्मात मरण येता आनी दिपकाचें जीवन पुराय बदलता. दिपकाक गांवांत वचें पडटा. तांकां आपले पोट भरपाक लागून शेतात वावूरचें पडटा सगल्यांक, शेताचे एकूय काम तांकां येनाशिल्लें. शेत करतालीं तेन्ना तांचें मुखार खूब आडमेंळ्यो आयल्यो. तांच्यानी शेत रोवपाक सुरवात केल्ली की अचकीत थोड्या दिसानी मुशीबांद आसा तो फुटलो ताका लागून बांदा मातयेन बांदालागींच्यो कुणग्यो पुरून वता. खंयूय चुकून आशिकुशीक त्या कुणग्यांचे हातरेयेदे कुडके वाटाविल्ले. लागीं लागीं एक खंडयेची बियां जमीण मातयेभरवण जाता. तशेच आनीक एक घडणूक घडटा जंय ब्रम्हबागांत घुडयांक उजो लागता. घुडयो सगळ्यो जळून तांचो गोबोर जाता. हाका लागून दिपकाक सदांच दिसताले आपल्याक खंयूय नोकरी मेळची म्हणून . केन्ना - केन्नाय दिपक म्हसराक घेवन चरपाक व्हरतालो हरवी तणां खावपाक आनी साजे परत हाडटालो. खंयूय कोणाल्या हरव्या वस्तीक तोंड लायत म्हूण दिपक तांकां राखूंक वयतालो. पूण एक फावटी दिपक च्या पिवपाक गेलो म्हसरांक सोडूक, ती मागीर पुतुगेर पावली म्हसरां तेला पुतुन व्हडलो फातर काडून तिचे पायार मारलो तोच तें म्हशीन सोमतोच गुठलो मारलो ती उठलीचना. ताका

लागून मागीर दिपकाक सदांच पुतुली गाळ्यो आयकची पडटाल्यो. तशेच शिला जेन्ना तांच्या जाती भायल्या चल्याकडेन लग्न जाल्लें तेन्ना गांवांत शिगमो आशिल्लो तेन्ना ताका दिसताले - जाती-धर्माभायर वचून लग्न जावप ही सुदीक एक रितीभायली गजाल आसली. म्हणटकीर, घडये आमकांय लोकांनी समाजाभायरो करूंक ना मू? समाजाभायर केल्ल्या मनशांगेरच्या कसल्याच कार्यांत कोण मेतेर जायनासलो. तांगेलें तांणीच पळोवन घेवप आसलें. कोण तांगेल्या दारांतूच वचूंक मागना आशिल्लो, म्हणटकीर तांगेर परबे आसणेक वचप, देवकार्याक वचप वो शिगमो नाचप जायनाच आशिल्लें. दीपक नोकरेक लागून धडपडटालो. तो पुणे गेल्लेकडेन ताका एकूय नोकरी मेळूंक नाशिल्ली ताका लागून सगळ्यांनी बी. एड कर म्हळें, आनी तांणी बी. एड केल्लें. तेंवय सुखान न्ही! घर संवसाराचें वजें, हेर राटावळी, तातुंतूच पुतू सारख्यांनी उप्राशिल्ले मनस्ताप आनी तरास सोंसून, भौ कश्टान बी.एड. केलें. तरी सुद्धा अजून खंयचेकडेन कांय नोकरी मेळूंक नाशिल्ली ताजेवांगडा पास जाल्लें सानिया 'आयडियल' स्कुलांत लागलें. आनिकूय जायतीं जाणां कामाक लागिल्लीं पूण तो आजून शेतांत वावुरतालो. अशे तरेन दिपकाचो हांगा शेतकाराचो संघर्श पळोवपाक मेळटा.

5.1.2 सीताचो संघर्श

सीता दिपकाली आवय पयलिच्या विचारांची आशिल्ली. एक दीस दिपकान तिका शिलाक लागून जाती भायले चल्याकडेन लग्न जाल्यार कशे? अशे विचारल्यार तिणें म्हणलें 'हांव जितें आसां पसून हे असले प्रकार जावंक दिवंचें ना!'. मागीर म्हणूंक लागली, 'तुमकां अशें, किर्तेय करचें आसल्यार, ह्या घरांतल्यान तुमी आतांचे आतां भायर सरात...! तुमी जाल्लीं तेन्नाच मेल्ली म्हण समजतलें हांव! सीतेक राती झोम लागनाशिल्ली. ती सतत चित्ताली हीं भुरगीं आपल्याक जाय तशीं वागूंक लागल्यांत, सगळ्यो रिती भाती खुटयेक लावंक सोदतात, लोक फाल्यां शेण घालतले तोंडांत! तोंड दाखोवंक सुवात उरची ना। ती मागीर फुडे उमा आनी रमा हांचें कडेन कोण लग्न जातलो हें चित्ताली. सीता पेच्चांत चिडल्ली.

तिका आपल्या भुरग्यांक पयस करचें अशें दिसना आसले. एकल्या भुरग्या पांयान हेर भुरग्यांलो फुडार पिड्यार जावंनये अशें तिका दिसतालें. हाका कारण आमगेलो समाज आनी ताच्यो रुढी आनी रिती आशिल्ल्यो. शिला जेन्ना घर सोडून समीरा वांगडा लग्न जावपाक गेल्लें तेन्ना ती एकलीच बसून रडटाली. समाजांत तिच्या नांवाची घांण जाल्ली. आवय-बापायन देख शिकोवंक ना म्हण लोक उलयताले. तशेंच उमान बायेन जीव दिल्लो म्हणून तिका जिणेंत सगळ्या कडेन काळोख जाल्ल्यावरी दिसताले. ह्या दोन कारणाक लागून आता रमाची सोयरीक सगळीच न्हयकारताली. कोण चलो मेळना म्हणून दिपक दुसरे जातीच्या चल्यांकडेन लग्न करपाक तयार आशिल्लो. अशे जावचे न्हय म्हणून मागीर हणकोणा भावाकडेन वचून, भावाल्या पांयार हुडी घेवचें पडिल्ली. रमाच्या लग्ना उपरांत दिपकाले लग्न करपाक जाय आसले हाका लागून सीताचे मनात एक भय आशिल्लो. दिपक जात-पात मानपी मनीस न्ही! घडये झुप्प करून बरेंस मेळ्ळ्यार, खंयचेय जातीच्या चेडवाकडेन लग्न जावपाचो. एकेक फावट तिका दुबावसो येतालो, दिपकाक चेडूं येतलें मू? दिपका वांगडच्या वाड्यावेल्या श्रीकांत, दामोदर, महेशाक बीन जायत्यो सोयरगती येताल्यो. पुणून दिपकाक एककूय येनासली. हांगां लागून सीताक एक आवयचो मानसीक संघर्श जाल्लो पळोवपाक मेळटा.

4.1.3 शिलाचो संघर्श

शिला ही गावात नवीन रावपाक आयिल्ल्यान शेती करपाक येना आशिल्ले ताका लागून धाकुदादाली मेर वाकडी जाल्ली. दोगांयची थंय झगडी जाल्ली, एक चली भुरगे अशे वागिल्ल्या कारणान लोक उलोवपांक लागिल्ले. तशेच शिलाक समीर लग्न जावुया आमी! अशे म्हणून शिलाक घरा सांगपाक लायतालो. पूण शिला हें घरा सांगपाक खूब भिताले. आवयक शिलाच्या ह्या प्रकरणा विशीं कळिल्लें तेन्ना ती जेवणाशिल्ली ते पळोवन एकेक फावट दिसतालें, नाकाच तें लग्न. सगळ्यांलीं मनां सांबाळून रावचें! आईखातीर लग्न जावचें

ना, आनी समीरा खातीर मनान ताचेंच जावन रावचें. पुणून फकत मनान ताचें जावन रावप म्हणजे ताचे जिणेक, फटयिल्लेभाशेन जालें. ताचो फुडार कितें? तो कसोच म्हजेबगर हेरावांगडा लग्न जावंचो ना! तोवूय मनान म्हजोच जावन रावतलो... शिलाक आवयक आनी समाज वेवस्थेक लागून मानसीक संघर्श जाल्लो पळोवपाक मेळटा.

4.1.4 नाटकी बाबूचो संघर्श

नाटकी बाबू म्हळ्यार व्हड मानाचो मनीस आशिल्लो. ताका नाटकांत पार्ट आसा म्हण कळ्ळ्यार, लोक खंयचे खंयच्यान नाटकाक येताले. नाटकी बाबूक धर्म आनी समाजवेवस्था लागून संघर्शातल्यान वच्चे पडटा. नाटकी बाबूलें लग्न निमाणेमेरेन जावंक नासलें. ताकाय एक कारण आसलें. तागेलो कोणाचेर तरी मोग आसलो. कोण म्हणटात, नाटकांत काम करतले एके नटयेचेर आसलो. ती हेर जातीची आसली देखून घरच्यांनी, सोयऱ्यांनी ताका तिचेवांगडा लग्न जावंक विरोध केलो. लग्न जाल्यार आपूण तिचे वांगडाच जातलों, नातर जावचोच ना, म्हूण उरिल्लो नाटकी बाबू निमाणेमेरेन लग्न जायनासतनाच उरलो. पिरायेवेले दीस बरे गेले. जाण्टेपणांत मात एकलेपण दिसताले, घर खावंक आयिल्ले भशेन दिसताले. तागेली तकलीच गुंग जावंक लागताली. वरांचीं वरां एकूच कडेन बसून रावंक लागलो. ल्हवू ल्हवू उलोवपय बंद जाले . घरांत रांदचो बंद जालो आनी वाड्यार, गांवांत, वट पदां म्हणून लोकांगेर 'म्हाका इलें वाडा' म्हण मागून जेवंक लागलो तो वट्ट रातचो घरा येवपाक लागलो. एकेक फावट नाटकी बाबूक पिसो म्हणप काय शाणो म्हणाप हो प्रस्न पडटाले. पूण तो एकेक फावट शाण्याभाशेन वागतालों, जाल्यार एकेक फावट पिश्याभाशेन करतालो. तागेली तकली जाग्यार नासली. नारकीबाबू दिपकागेर रावपाक आसरो मेळो तेन्ना तांच्यानी खोपीत रावपाक सांगले . केन्ना - केन्ना ताका हुंडक्यार हुंडके फुट्टाले. केदें व्हडलें घर म्हगेलें ! आयज हे खोपीत! घर खावूक येता ! भूतबंगलो जाला ! मनीस नाशिल्लें घर म्हळ्यार मसंड ! एकमुळो कसो राखूं? ना बायल, ना भुरगी . असो सगळे कडेन भोवन तो आपली जीण

सारतालो.

4.1.5 उमाचो संघर्श

उमाक कुणग गांवात शिक्षकाची नोकरी लागिल्ली तेन्ना ताका त्या गांवाचे रान पळोवन नोकरी नाका अशी दिसताली. पूण तें आवयचे आनी दिपकाचे चितून थंय नोकरेक लागता. थंय नोकरी करता तेन्ना मेनेजराचो चलो आपू खूब त्रास दितालो आनी आपल्याक कितेय करत म्हण ते भिताले. एक दीस जाल्यार रातीकडेन तांणी उमाचे हड्डे चिड्डिल्ले. उमा दुसरे कडेन नोकरी पळयताले ताका लागून दिपून ताका कितेय त्रास जाता काय विचारल्यार ना म्हणिल्ले, ताका आपल्या भावाक त्रास दिवपाचो नासलो. तशेच एक दीस दीपून उमाचेर बळजबरी करून ताचो फायदो घेतिल्लो तेन्ना ताका खीणभर दिसलें, बायंत उडी घेवन जीव दिवचो कसो. ते चितत बसले दिपकान ताका ख्यास्त भोगयली म्हण ताचेन गेल्ली अब्रू पर्थन शाबूत जावची ना, उरफाटें दिपकालेंय जिणें बरबाद जातलें. आनी हें कळळळ्यार आई वांचतली? आदींच शीलाल्या लग्नान ती अर्दी बागवल्या, आतां हें कळळळ्यार जीवच सोडटली. तें तशें खूब वेळ मेरेन बसून रावलें. जेवलें ना, खायलें ना, कांयच केलें ना. शाळेक लेगीत तिणे भुरग्यांक घरा वचात म्हणून सांगलें. थोड्या दिसांनी ताका आपूण गुरवार आसा म्हणून कळळें तेन्ना तांणी कोणाक सांगनासतना बायंत वचून जीव दिल्लो. समाजात सगळे थू..... थू..... करतले म्हणून . ताका लागून उमा हांगां मानसीक संघर्शातल्यान झुडिल्ले पळोवपाक मेळटा.

4.2 'गांठवल' कादंबरींतलो समाजीक संघर्श (2006)

गांठवल ही एक समाजीक विशयावेली कादंबरी. ताचीं साबार पायां दिसतात.

4.2.1 भालचंद्राचो संघर्श

भालचंद्र आनी ताची भयण रेणूका हांची आवय भायर पडिल्ली. ताका लागून घराचे सगळे

वजे भालचंद्राले तकलेर आशिल्ले. शेतात वावरपाचे, सगळ्यांचे पोट भरपाचे, रेणूक लग्न करपाचे . भालचंद्र आनी ताची बायल अनसुया हाचेर सगळी जबाबदारी आसली. आवय बापूय मरून जातकीर एका वर्सा भितर रेणूकाचे लग्नाची जबाबदारी ताच्या माथ्यार आशिल्ली. तांणी आपले बायलेक अनसुयाक आपल्या भयणीक बरे न्हवरो आसा जाल्यार सोद म्हणून सांगिल्लो पूण अनसुया तें कांयच कानामनार घेना आशिल्ली ताका लागून भालचंद्राक सगळ्याक भोंवचे पडटालें भयणीक एक न्हवरो मेळचो म्हणून भालचंद्र बस घेवन हुळगी वता, थंय वचून ताका कळा की न्हवरो लग्न जावपाक तयार ना, मागीर तो म्हूर्तमामाले घरा वता. तेन्ना रेणू कमी शिकिल्ले कारणान ताचे थंय चली नाका म्हणटा. मागीर रेणूले लग्न दिवाकर नांवाच्या चल्यावागडा ठरले तेन्ना अचकीत एक कोणाचे चिटयेक लागून मोडलें. ताका लागून काम करताना भालचंद्र सदांच खंयचेतरी येवजणेंत आसतालो. तशेच एक दीस तो काजू काडपाक गेल्लो तेन्ना ताका सोरोप चाबता. ताका हॉस्पिटलांत व्हरून तो सारको जाता पूण तो जेन्ना घरा येता तेन्ना ताची तकली कणकणटा तरी लेगीत तो रेणूचे लग्नाचे आनी आपल्या घराचे पोटाचे चित्ता.

4.2.2 अनुसुयाचो संघर्श

अनसुया घरातले सगळें काम तशेंच भायलें काम करून घरात दोन पयशे हाडपाक भायर घोळटाली. दोन वर्सा पयली अनसुया कारवारां आस्पत्रेत बाळंत जाल्ली. पयल्याच खेपें चेडो बाळशें जालां म्हूण मांय-मांव, कुळारचीं सगलींच खुशालभरीत जाल्ली. एक नांवहीण भावना कोंदलो भरभरून खोशी अनसुयाल्या हुटीत ओततालीं. ही खोशयेची गजाल रोखडीच भालचंद्राक कळयिल्ली.. पूण अचकीत कितें जालें म्हूण कळना. बाळशाक आकडी येवंक लागली. येद्देशेच तें तन्नेहीक किर्तेशेंच करूंक लागले. नर्स येयली, दोतोर येयले, निमाणेकेडेन ऑक्सिजनार सुदीक दवरले निमाणे जावचे तें जालेंच! भालचंद्राक दुसरी तार धाडची पडिल्ली. तिच्या कुळारा घराफाटल्या पणसारूखा पोंदा त्या भुरग्याक

पुरिल्लें. (अनसुया केन्ना केन्ना आवयची नदर चुकोवन त्या पणसारूखा पोंदा वचून तासतासभर थंय पळयत रावताली. एकेक फावटी ताका दिसतालें तो फोंड उस्तुवचो. आसा तशें तें भुरगें भायर काडचें आनी एक फावट घट्ट काळजा कडेन घरचें. तिका दया यादीचो खूब त्रास जातालो. तशेंच जेन्ना भालचंद्राक मरण येता तेन्ना दोन दीस जालें तिणें अन्नाचो कण लेगीत उश्टिलो ना. दोळे उक्ते करून तिजेर नदर लेगीत घालूंक जायना. पयली येदो व्हडलो कुंकूम लायताली. आतां ते रूंद कपाळ पळयतल्याक खावूक येतालें. पुरायच उक्ते उक्ते दिसताले.

4.2.3 रेणूकाचो संघर्श

रेणूका आपल्या भावाक भालचंद्राक, अनसुयाक आनी भायर लेगीत लोकाक मदत करतालें. पूण अनसुया ताका सदांच गाळी संवताली गांवात भोंवता म्हणून. तशेंच भालचंद्र ताका एस.एस.सी पास जावू नाशिल्ले कारणान न्हवरेकारान पसंत करून म्हणून ताका परिक्षेत परत बसपाक सांगता पूण रेणूकाले अभ्यासांत केन्ना लक्ष लागना आशिल्ले आनी इंग्लीश जाल्यार ताका मात्तूम येना आशिल्ली. जेन्ना ताचे दिवाकर नांवाच्या चल्याकडेन लग्न जावपाचें आशिल्लें तेन्ना कोणें तरी ताचे विशीं पत्र धाडून दिल्ले (दिवाकराच्या घरां) की रेणूका हे दुसऱ्या एका चल्याचेर मोग करून खेळटा आनी मागीर पांयांपोदां माड्डोन हेरा वांगडा व्हाडकी करून सोदता. तेन्ना रेणूका सामके तुट्टा ताका सगळीं जाणां दुबावान पळोवपाक लागता. रेणू खूब रडटा 'अशें तांणी काय करूंक ना' म्हणून केन्ना. पंदरां दीस वता, परतून परतून तेंच तेंच ताचें तकलेंत येता. आनी खंयच्याच गजालींत लक्ष लागना. ती गजाल कशीच ताच्या मनांतल्यान वचना. केन्नाच येवजूक नाशिल्ली, चिंतूक नाशिल्ली गजाल ताचे जिणेत घडिल्ली. भाव भायर पडिल्लो तेन्ना पुराय घर खावंक आयिल्ले भशेन दिसता. कित्यानूच मन लागना. थोड्या न्हयन्यानी रेणूकाचे लग्न शशिकाता वांगडा जावपाचें आसा त्या वेळार लेगीत तेच पत्र शशिकांताच्या घरा कडेन पावता. तरी लेगीत रेणूकालें लग्न

शशिकांत कडेन जाता. लग्न जावन ते मुंबय वता तेन्ना शशिकांताची भलायकी बरी उरना. एक दीस थंडी-जोर जाल्यार एकदीस हागवण. कितें ना कितें तरी जाल्लेंच आसता. शशिकांताक एच .आय . व्ही जाल्ले तेन्ना घरांचेर मर्णकाळ येता. शशिकांत कामार वचनाशिल्लो. दोगांय घरांतच पडून रावतालीं. दोगांयच्यो सगळ्यो उमेदी मरून गेल्ल्यो. जेवणांचेर लेगीत दोगांयली इत्सा नासताली. पुणून दोगांय एकामेकांक अडेची समजूत घालून भरयतालीं. गांवांत वता तेन्ना लेगीत मन खंयच लागना. नाका जाल्ल्या येवजण्यांनी तांची तकली फुटूंक लागता. पुराय भियेता. लग्न जावन ते सुखी नाशिल्लें. ह्या सगळ्या संघर्शांतल्यान ताचे जिवीत आड पडटा.

4.2.4 शशिकांताचो संघर्श

शशिकांत हो नेत्राचो घोव सदांच दुयेत पडटालो. सदांच कामातल्यान येतन भागिल्लो, थकिल्लो आसतालो. आदीं म्हयन्यां दोन म्हयन्यांनी येतालो. वखद विरसद केले बराबर वतालो. मागीर पंदरां पंदरां दिसांनी येवंक लागलो. मागीर तो दोतोराक दाखोवपाक वता तेन्ना ताच्या रगताचो रिपोर्ट एच. आय. व्ही. पोजिटीव्ह येता. तेन्ना ताका मुबय वंदा नांवाच्या एका चलयेक पळोवन भुल्लुसुन तांणी ताचो भोग घेतिल्ले हे याद येता. आनी रेणूकाली आपणे जीण पिड्ड्यार केली म्हण तो रडूक लागता. गांवांत गेल्ले कडेन ताका जीव दिवपाक दिसताले. हजार तरांनी तो येवजितालो. कितलेंशेच दीस ताका हीच येवजण पर्थून पर्थून खावूक येताली. ना बसूक दिनाशिल्ली, ना उठूक दिनाशिल्ली. ना खावूक दिनाशिल्ली, ना न्हिदूक दिनाशिल्ली... आनी निमार्णेकडेन ताणें थारयिल्लें, जीव दिवचो ! सकाळी फातोडेर तो हेरांपरस बेगीन उठिल्लो. राती न्हिदिल्लेकडेन ताणें सामको नित्सेव केल्लो, आपणे जीव दिवचोच ! हें असलें हीण, जिणेक दाग लावपी दुयेंस घेवन जियेवचे परस मेल्ले लाख वांट्यांनी बरें. अशे तरेन ताका मानसीक संघर्श जाल्लो दिश्टी पडटा.

4.3 'उबंतर' कादंबरींतलो समाजीक संघर्श (2010)

4.3.1 रामनाथाचो संघर्श

उबंतर ह्या कादंबरींत रामनाथ, जाका मोगान सगळी रामू म्हणटात. हो कमी शिकिल्ल्यान ताच्या जिवनात कितें - कितें घडटा आनी मागीर लग्न जावन सुखी संवसाराचे नाते सोडून ताका, ताचे आवयक आनी हेर कादंबरीच्या पात्रांक खंयच्या समाजीक संघर्शांतल्यान वच्चें पडटा तें आमकां पळोवपाक मेळटा.

रामू हो ल्हान आसतना सामको भोळो तशोच मस्त्या स्वभावाचो आसता. रामूक शिकपाची आवड कांयच नाशिल्ली. हेरभुरग्यां मानान रामू भौच फाटीं पडटालो. ना पुस्तक वाचूंक मागनाशिल्लो, ना बरोवंक ! घरपाठ लेगीत करिनासलो. रामू एक एक वर्गांत दोन वर्सा बसतालो. पदरां वर्सांचेर तांणी शाळा सोडून तो शेतांत वावुरतालो. ताका भयणीलो घोव अरविंद रामू कुळवाडी-शेतकार, शाळा सोडिल्लो अनपड म्हण किर्कोत करतालो. हाका लागून रामूक भावजील्या उतरांचो खूब त्रास जातालो. एक दीस रामू कारवार एस . पी . ऑफीसांत वता पोलीसाचे नोकरेक लागून पुण ताचें शिक्षण उणें आशिल्ल्या कारणान पोलीसेत भर्ती जावपाक शकना. तेन्ना जिणेंत पयलेच फावट ताका शिकप कितलें गरजेचें आसता तें कळटा.

रामू शेतकार आशिल्ले कारणान रामूक हेरा परस कोणूच आपले चलयेचे जातक घेवन येनाशिल्लो आनी लग्न जावपाक सोदनाशिल्लो. वांगडा खेळिल्ल्या, वांगडां व्हड जाल्ल्या, बरोबरच्यालीं लग्नां जालीं. तरी लेगीत कांय म्हयन्यांनी रामूचे सुशी हें सुंदर चलये बरोबर लग्न जाता. पूण सुशीक तो शेतकार आशिल्ले कारणान रामू घोव म्हणून मनांतल्यान मानवना आशिल्लो. एकदीस गोठ्यांत सुशी गोरवांक तण घालतालें. रामू थंयच आसलो. रामूक कितें दिसलें देव जाणा, तो मुखार गेलो आनी मोगान ताणें सुशीक वेंगेंत घेवूक पळयलें. 'शीस! म्हजें मुखार येनाका हिंगां! अशें म्हणत कांयच येवजिनासतना रामूक सोमतो

धुकल्लो. रामून सुशी बरोबर मोगाचो संवसार आपले सपनांत पळयिल्लो ताचे सगळेंच उरफाटें जाल्लें. लग्न जायत सावन सुशीन रामूकडेन चड केन्नाच उलोवंक नासलें. रामूक दिसतालें, सुशीन आपलेकडेन खूब खूब उलोवचें. फकाणां करचीं. आपले फाटल्यान फुडल्यान घुंवचें. पुणून, सुशी पयस-पयस रावताले. तशेंच सुशी, मुक्ता रामूल्या भयणीकडेन बरे वागना आशिल्ले. घरा येताले तेन्ना, सदांच काळें तोंड करून रावतालें. तेंच सुशी आपल्या मामाचो पूत संदीप येयल्यार सांगनासतना भायर येवन जाप दितालें. ताका च्या करून दितालें. खावंक दितालें. गोडी-गुलाबेन पचपच करून उलयतालें. मुखार-मुखार करतालें. तीच संदीपाची बायल येयल्यार तो फुरफुरो दाखयनासलें. तशेंच भावजी आयल्यार ताचे कडेन बरें वागताले आनी बरे तरेन उलयतालें. सुशीची लक्षणां बरीं नाशिल्लीं हें सगळ्यांक आतां जाणविल्लें. एक दीस संदीपाली बायल आयिल्ली सुशीक लागून ते घरा येवन संदीपाकडेन कितें - कितें करता तें सांगपाक आनी हाका लागून घरांत व्हडली झगडी जाल्ली. तो चित्तालो - खऱ्यांनीच सुशी वायट चालिची बायल न्हू मू? तशें आसल्यार म्हज्या घर गिरेस्तीक कांयच अर्थ ना. म्हजी घरकान्न हेर दादल्यांफुड्यान उत्की पडप...? शेऽ! हाचेसारखी दुसरी लज ना. म्हाका जित्या मरणा ख्यास्त ही! . जशे - जशे दीस फुडें गेले सुशी रामूकडेन फटींग उलोवपाक लागलें देवळान वता म्हणून खय दुसरेच कडेन वतालो. आनी एक फावटी रामू मुंबय गेल्लो तेन्ना सुशी कारवारा संदीपा बरोबर भोंवतालें. कशें गेल्लें काय विचारल्यार बसींत गेल्लें म्हणपाक लागलें. तेन्ना रामून तिका बरेंच मारिल्लें. तेन्ना लोकानी रामूक दोश दिलो लोकाल्या पोराक हाडून मारता म्हणून. तेन्ना मात सुशी घर सोडून गेलें. एकवटेन सुशी गेलें म्हण मनाकडेन किर्तेशेंच जातालें. ना म्हटल्यार, इतलें दीस वांगडा सारिल्ल्यान, खंयतरी मोगाची दावां काळजांत चरमेल्ली. ती एकदमूच तशीं हुमटून वयचीं नासली. तरी पूण राम आनी एक फावटीं सुशीक हाडपाक तेन्ना ताचे घरा गेल्लो तेन्ना लेगीत सुशीक उत्तामा बरोबर पळोवन सुशी कडेन आपले नाते सोपयता. कांयजाण मुजरत रामूचें मन दुखोवंक, कांयच खबर नाशिल्लेवरी, 'रामू बायलबीन गुरवार आसा रे...?' म्हण

विचारताले. कांयजाण 'रामू ह्या दिसाकडेन तुगेली बायल दिसूं ना, कुळारा गेल्या...?' म्हण विचारताले. मागीर रामून खरी गजाल सांगतकीर, तोंड येदेशेंच करून रामूची काकूट केल्लेवरी, 'हऽय? म्हाका खबर नाशिल्ली रे!' नातर 'अरे देवा, अशें जायनयें आसलें रे!' अशें किर्तेतरी उलयताले.

फुडें रामू आनी नायकीणीले चली रेणूका हांची बरी इश्टागत जाल्ले कारणान लोक उलयताले 'रामू ह्या दिसाडेन मंज्या xxxगेर चड दिसता मुरे...' अशे सगळ्या लोकांक कळिल्ल्यान एकदीस देवळाकडेन उलयता-उलयतां देवळाच्या सेवकान, पंढरीन म्हणलें, 'रामू, ह्या दिसांनी तूं चडच थंय संवकला अशें म्हणटात मुरे ! बरेंऽ आसां रे? आमकाय व्हर मु रे! हाचेर रामूक खूब राग येतालो आनी तो लोकांक कडेन झगडटालो. हे जेन्ना ताच्या आवयक कळळे तेन्ना जाल्ल्यार ताचे आवयन सगली जमीण मुक्ताले नावार केल्ली आनी रामू घर सोडून शंबू सावकारागेर रावतालो. रामूक मागीर शेतान वावुरपाची याद येताली. रामूक बेठेच दिसताले, हरेक शेंत मोन्यांनी रडटा. म्हणटा, 'बाबा, तूं पर्थेन यो. हिंगा नांगर बांद. इबुण्णी, धुरी कर. चोंबे घाल. नडणी बरगीय. शेत पिकय रे पुता...' रामू मुक्ताचेर मोग करतालो हाका लागून काय लोक रामूक मारताले आनी झगडपाक येताले. एक दीस बंदखणीत पडलो जाल्यार एक दीस रामूक हॉस्पिटलांत व्हरचें पडलें. रोखडेच हॉस्पिटलांतल्यान येता थंय आसा आवय भायर पडली म्हणून कळ्ळें तेन्ना मुक्तान आवय गेल्ल्याचो सगळो दोश रा मूचेर घातलो. रामूक बाबड्याक आपुणूच आवय गेल्ल्याचे कारण अशें दिसपाक लागलें. आवयक लागून रेणूका लेगीत ताका सोडून गेल्लें. भूक नाशिल्ली दिसा ओगगी येवजीत बसून रावतालो. ना-ना तरेन चिंतत! रात-रातभर न्हिदनासतना ! एकेक फावट जेयना-खायनासतना दिसभर न्हिदून आसतालो. रामू सामको पिसो जाल्लो. आपल्या घरा वचून सांवार येयिल्ल्या एकादऱ्या रणझुजाऱ्यान आपले तरसादीन दुस्मानांक कचाकच झुजांमळार कापून उडवंचें तशें सगळी झाडां-पेडां रामून कापून भुर्येभरवण केल्लीं. आतां रामूचें वेळापत्रक शेणिल्लें आनी रामूय! गेल्लेकडेन आसतालो... मतीक मानल्यार

थंयसून आनीक खंयूय... भूक लागल्यार, दिसता त्या घरांत रिगतालो, आनी वाड म्हणटालो... च्या आंगडीमुखार आसल्यार थंय वचून च्या दी, खावूक दी करप... अर्थात, हें भूक लागल्यार. नातर, मोनो जाल्लेवरी, एक उतर उलयनासतना ओगगी खंयूय बसून आसतालो.. वाऱ्या वांगडां खंयचे खंय, मेळत ते दिकेन भिरकटत वयता, तशें तो नदरेसामकारा दिसता ते दिकेन भिरकटत वयतालो... अशे तरेन रामूक भावनीक आनी मानसीक संघर्शांतल्यान वचचें पडटा.

4.3.2 आईचो संघर्श

रामूले लक्ष अभ्यासांत कांयच लागनाशिल्लें तेन्ना तांच्या आवयक सामकें दुख्ख जाताले. तिका सदांच दिसतालें राम एस . एस . एल . सी पास जावन बरो रोजेक लागचो म्हणून आपलो पूत. तशेच रामू जेन्ना व्हडलो जावन लग्नाचो जालो तेन्ना आपल्या चल्याक हेर लोकांचे भुरग्यासारकी घरात जातका येनाशिल्ली. सुशीक जेन्ना लग्न करून घरात भितर हाडले तेन्ना - आईन 'हें कर' 'तें कर.' म्हटल्यारच करप. बरें करून 'आई, आयज कितें रांदुया...?' नाजाल्यार 'आयज आमी हें करूया...' अशें म्हणप ना. घरकामाक हाडून दवरिल्ली वावराडी फकत नेमून दिल्लेंच काम करता तशें करतालें. हें म्हजें घर. हांव ह्या घरची सून. हो म्हजो संवसार. फुडारांत हें सगळें हांवेंच चवंक जाय, हाची जाण नाशिल्लेवरी वावुरतालें. आपल्याक बळजबरेन ओडून हाडून लग्न करून घरान दवरिल्लेवरी तें रामूकडेन आनी आईकडेन वागतालें. तशेच सुशीक जेन्ना संदीपाली बायल कांचन आपल्या घोवाबरोबर कितें कितें करता म्हणून झगडी करपाक आयले तेन्ना आईचेर बाबडेचेर सुमार इतलो पेज येयिल्लो. वांदून-वांदून लग्न जाल्ले, तेंवूय अशें म्हटल्यार...? पुताच्या संवसाराचो फुडार कितें? पुताचो संवसार कसोच मोडूंक फावना. हाका लागून तिका भितरल्यान सामको त्रास जातालो. सुशीक जेन्ना रामू सोडटा आनी तो रेणूकागेर वचपाक लागता तेन्ना तिका सामको धक्को बसता. लोक उलोवन हासताले. ताका लागून आवय रामूक

समजायताली - रामू, कान दिवन आयक, हें असले धंदे म्हज्या घोवागेरूय आयजवेर कोणें करूं ना, बापायगेरूय करूं ना, आनी सोयऱ्यांगेरूय कोणेय करूं ना. सादे हेर जातिच्या वांगडा लग्न जावन आमकां कोणाक खबर ना. ना हे आडयेंतय कोणेंय अशें करूं ना. आनी तूं xxxxल्या चेडवाक ह्या घरांत हाडूंक सोदता? तुका दारांत उबें करून घेवचें ना! कोण-कोण लागीं करचो ना तुका ! शीऽ थूऽ करतले सगळे! रामू तिचे कांयच आयकना आनी घर सोडून वता. तेन्ना ती घरात सामकी एकटी पडटा. एकटी आशिल्ली कडेन आई नाका-नाका जाल्लें येवजिताली. हजारतरेन चिंतताली. मागीर तकली पिकार जातकीर तकली उसळटाली, जीव हगूर जातालो. रातची सारकी न्हीद पडनाशिल्ली. तिका दिसताले आपूण मरता म्हणून. आईन बदीक नायकीण रेणूकाक मेळचें न्हय म्हणून पुराय बादीक धुवेचे नांवार केल्लें. हें सगळें करून लेगीत आईक दिसताले - 'आपणें पुराय बादीक धुवेच्या नांवार केलां. आपणें सारकें केलें मू.....? बदीक मुक्ताले नांवान केल्ल्यान धुवेन शेताची जमीन विकपाक काडली तेन्ना आईक खूब राग आयलो पूण मुक्तान - म्हाकाय कायद्यान बेंस आसा ! हांव म्हजो वांटो विकूं नातर, जायतें करूं, तू कोण विचारतली अशे म्हणून आवयचे तोंड बंद केल्लें. तिणें आपल्या पुताक बुडोवन खाल्ल्या भशेन दिसपाक लागले. तशेच रामू जेन्ना हॉस्पिटलांत आसता तेन्ना मुक्ता आनी ताचो घोव रामूचे खबरीक येवक नासता. तशेच ताच्यांनी तिणें जाता तितले बेगीन बदीक नांवार करूं म्हण कितें कितें बगलांट उलयलीं. रामू ताचे वांगडा देवळांत वचून लग्न जाला म्हूण सांगलें आनी रामूक विचारल्यार पूत म्हजो रामनाथदेवाची शप्पत घेवन ना म्हण सांगता. आईक पिशें केलें म्हणून तिका जाणून आयिल्ले. अशे तरेन रामूचे आईक आपल्या भुरग्यांक लागून मानसीक संघर्शातल्यान वच्चे पडटाले.

4.3.3 रेणूकाचो संघर्श

रेणूका नायकोणेले चली आशिल्लें खरें पूणून मंज्यान ताका कोणेच हात लावूक दिवंक

नाशिल्लो. तरी लेगीत नायकोणेचे चलयेक लोक नायकीण ह्याच नदरेन पळयताले. एक दीस मंज्या भितर एका गिरायका वांगडां न्हिदिल्ले आसतना, भायर बशिल्ल्या एकट्यान सोऱ्यानेटार रेणुकाक उखलून खांदार मारले आनी घेवन घरांफाटल्यान गेलो. रेणुकान व्हडान बोवाळ आनी हुयेली मारली. वाटेन वयतले दोग-तीग जाण बोवाळ आयकून धांवत येयले. तांणी रेणुकाक सोडयलें. तशेंच एकफावट जात्रेक तरनाट्याचो चोंबो ताचे फाटल्यान लागिल्लो. म्हणूक बाईबीन घर लागलें, 'तुजी रेट सांग मुगो.... जाय तितलें माग... देवाचें घर व्हड आसा...तकी आनी खें-खें-खें-खें करून हांसले. तेन्ना मात रेणूक खूब रडूक आयिल्ले. मागीर दुसरे दीस दोगजाण दिसांनूच येयले. पिवन चंग जाल्ले. म्हणूक लागले, 'कितलें मागता तितले घे... पुणून जायच!' जाल्यार काय लोक म्हणटाले - तुजी आवय जे तरेन आमकां मदत करताली, तशें तूंवय कर ! तुका आमी कांयच उणें पडूंक दिवचे नात!' तांणी हेंवूय सांगिल्ले, 'तूं तुजी जाय तितली गिरायकां कर... पुणून आमकां जाय तेन्ना मदत केल्यार पुरो!' असले सगळे दुख्ख रेणूकाक सहन करचें पडटालें. मागीर रामू एक ताजो बरो इश्ट आशिल्ल्यान तो हॉस्पिटलांत आसा म्हण कळळे तेन्ना रामूले आवयन तिका दोश दिलो आपलो चलो आपलेकडच्यान पयस गेल्लें कारणान आनी अशें तरेन तें रामूक सोडून गेल्ले.

4.4 'जाणवय' कादंबरींतलो समाजीक संघर्श (2018)

आंधळेपणान कितेंय स्विकारप हाका अंधश्रध्दा म्हणटात. अंधश्रध्देचे वेगवेगळे प्रकार आसात. तातूंत काळी जादू, तंत्र-मंत्र, जादूटोणा, नरभक्षकता, दोळ्यांचो संपर्क तशेंच भूत, पिशाच हांचेकडेन संबंदीत अंधश्रध्दा, अफवा आनी कृती हांचो आस्पाव जाता आनी ह्या कृतींचो हेर प्राण्यांच्या जिविताचेरय वायट परिणाम जाता. 'जाणवय' ही कादंबरी लेगीत अंधश्रध्दाचेर आदारिल्ली आसा.पोन्न्यो रुढी आनी परंपरा हांचे विरूध्द बंड करपी मुरलीधरा भोंवतणी ही कादंबरी घुंवता. ही अंधश्रध्देची काळी साया ताच्या गांवातल्यान काडून उडोवची म्हणून मुरलीधार तशेच काय गांवांतल्या लोकांक समाजीक संघर्शातल्यान

झुजचे पडटा हे पळोवपाक मेळटा.

4.4.1 नाराणाचो संघर्श

ह्या कांदबरीन सघर्शाची सुरवात, जेन्ना मुरलीधराचो बापूय नाराण मरून जितो जाता आनी ताचेर भूत पिशाच बसला म्हणून दुशणा लायता तेन्नाच्यान जाता. मुरलीधाराचो बापूय नाराण शेतकार आसता, आनी अशेच दोन म्हयन्या सावन मुरलीधरालो बाबा नाराण केन्ना केन्ना बायलेकडेन म्हणटालो, "कळळें मु गो अनसुया, म्हाका घुंवळ येयिल्ले भाशेन जाता ! झंजय मारता ! बेठीच लवंड मारिल्ल्या भशेन जावन घबघबता!" वखदळी जाण्ट्या म्हाळगो बाबाकडेन ताणें हाचे बदल सांगिल्लें ! तेन्ना म्हाळगोबाबान ताका "भिनाका रे, पित्तान तें!" अशें सांगून एक वखद सांगिल्लें. पूण वखदाचो कायच गूण पडना ताका लागून एक दीस शेताक वावराक गेल्ले कडेन गोविंद ताचे इश्टाक तो ताचे भितर जिव नाशिल्ले भशेन पडिल्लो मेळटा, पूण जेन्ना नाराणाक अग्नी दिवपाक मंसडेक व्हरता तेन्ना तो अचकीत ताचो स्वास चलपाक लागता. तेन्ना गांवांतले कांय लोक ताचेर भूत, पिशाच बसला. नाराण आपूण नाराण म्हणून समजावपाक खूब सघर्श करता तो. तरी पूण ताचे कोण आयकना आनी अशे तरेन तो रानात धांवता ताका गांवकार मारतले ह्या भयान. "रुढे-परंपरे परमाणें एक फावट क्रियाकर्म करून मडें मसणटीर व्हेल्लें, घरा पर्थून व्हरनात .

4.4.2 अनसुयाचो संघर्श

अनसुया आपलो घोव नाराण जितो आसून लेगीत रांडव बायल कशी रावून जियेताली. हाका लागून अनसुयाक समाजात खूब संघर्शांतल्यान वच्चे पडटा ते आमका पळोवपाक मेळटा. समाजात अंधश्रध्दाची कुडी रूढी आनी परपरां आशिल्ले कारणान तिका सवाशिण आशिल्ली तेन्ना काम करपाक मेळटाले ते आता तिका रांडाव जाल्ले कारणान कायच करपाक मेळनाशिल्ले. तिका आपले धुवेले लग्न आशिल्ले तेन्ना खूब रडपाक आयिल्लें कित्याक रांडाव आशिल्लें तेन्ना आपले हातान तिका धुवेचे कन्यादान करपाक मेळूक

नाशिल्लें. तशेच फुडे जेन्ना मुरलीधार अंधश्रद्धा आनी नाका जाल्ले रुढी आनी परंपरा विरुद्ध झगडा तेन्ना एका सायडीन आपल्या पुताकडेन झगडटा जाल्यान दुसरे वटेन तिका समाजाक किते जाप दिवची ते कळना. तशेच जेन्ना क्रिस्ताव चलयेक घरा भाडयाक रावपाक दिता तेन्ना समाज तिचेर प्रश्न करतात - अगे, तुमी साप्पच सोडला गे? देव-धर्माच्या घरांत, तुमी कोणाक दवरून घेयल्या.

4.4.3 मुरलीधराचो संघर्श

मुरलीधाराक खबर आशिल्ले की अंधश्रद्धा ही एक लोकांचे दोळ्यार घातिल्ली एक पट्टी . ताका खबर आशिल्ले की, आपल्या बापायक कायच भूत पिशाच लागून 'म्हणून. मुरलीधार अंधश्रद्धा सारकिल्ल्या वंदनतेचेर ताचो सामको विश्वास नाशिल्लो. ताका लागून मुरलीधर आपल्या बापायक सगळीकडेन सोदतालो. ताका आपल्या आवयक रांडाव कशी पळोवपाक जायना आशिल्ले. ताका मनान परत परत प्रश्न सतायताले - ताणी अणभविल्या, पळयिल्ल्या, कुड्ड्या विस्वासाच्या, कुड्ड्या विचारांच्या, कुड्ड्या रिवाजांच्या गजालींच्यो आमी कांयच कित्याक करूंक शकनात हाचे पासत कितें तरी ? ताका लागून मुरलीधार हो देवधर्मान कांयच विश्वास दवरनाशिल्लो आनी तांणी सती उत्सव आनी तशेच गणपती पुजपाचो बंद केल्लें तशेच गांवात जोगण घालपाची जबाबदारी ताचेर आशिल्ली ते जाल्यार तांणी सामके बंद केल्लें. गांवांत अंधश्रद्धा वृत्तीचे लोक आशिल्ले कारणान ताका आपल्या आवयक तशेच गावाचे लोकाक समजावपाक संघर्श करचो पडटाली. तो सदांच लोकांची उतरां खातलो आपले तर्कशुद्ध विचार मांडून समाजाकडेन - अनंत मामाले मणविळार ताचे व्हडल्या चलयेक सुकांतीक आपले बापायले अंत संस्कार करपाक लावप, ताणी मेरीकडेन (क्रिस्ताव) लग्न जावपाचो विचार मांडप. हांगां मुरलीधर नातें संबंदी, धर्म आनी समाजवेवस्थाचे आड वता म्हणून संघर्श करचो पडटा.

अंधश्रद्धा जशे की 'व्हीर वयर करुन, सान्न उबी दवरल्यार अपशकून!', 'तीन फावटी

'थुमेकाल!' म्हणूंक जाय!', 'उंबन्यार रावन शिंकल्यार नाकार उदक फाफडूंक जाय!...', 'दाव्या हातान उसणे पयशे दिल्यार ते परत मेळनात!...', 'सान्न सूप आनी शेंदरी चुकून एकठांय दवरल्यार अवचिन्न!', (मनीस मरता तेन्ना, मड्या फाटल्यान ह्यो तीनय वस्तू एकठांय करून वांगडा उडयतात) 'रांती कडेन दिवो पेटयले नंतर, भायल्या मनशाक घरांतलें मीठ दिल्यार घरांतली लक्ष्मी वयता!...', 'घराच्या आशिकुशीक घुघूम रडल्यार अपशकून!...', 'घरांतलें सुणें लांब सूर लावन भोकूंक लागल्यार अवचिन्न !...', 'आवय-बापूय जिते आशिल्ल्यान तकली तासून घेवनये !...', 'पांय सोडून बशिल्याचे पांय दांगाळून वचनये !....' ह्या कुड्ड्या भावार्थाची पट्टी कोणाचे दोळ्यार आसा तांची ती पट्टी उगडून दिवपाक मुरलीधर एक संघटनेची सुरवात करता आनी आदर्श युवक संघटना सगळ्यांत पयलें काम हातांत घेतले तें (अस्तुरेच्या 'म्हयन्याचे पाळये' बदलचे भौसांतले गैरसमज पयस करचेले) . बायलांक त्या वेळार कोणेंच आफडूंक फावोनासलें. ती राती कडेन भायर ओसरेर न्हिदताली. आपलें हांथरुण कोणें आफुडनये अशें करून वेगळें दवरताली. दिसाची मागीलदारा भायल्यान बसून रावताली. तिका रांदचे कुडींत, मदलेकुडींत, देवाकुडींत बी वचूंक मेळनासलें. बायलांनी जेवप सुद्धा भायर बसून, तेंवूय कुशीक दवरिल्ल्या ताटांत. उदक, च्याव पिवचो पेलो वेगळो आसताले. हाका लागून संघटनेन हाचेर गांवांतल्या सगळ्या बायलांक बसका दवरिल्ली आनी ती संघटनेन घडोवन हाडली. हाचो प्रभाव गांवांत बायलांचेर जालो. भोवतेक आंकवार चेडवां म्हयन्याचे पाळये वेळार भायर कुशीक बसची बंद जाल्ली. तांकां घरांतल्यान भायल्यान सगळे कडल्यान चेंपण येतालें, शीऽ... थूऽ... जातालें! तांणी सगळ्यांनी कसोच हट्ट सोडलोना! 'जाता तें जाता! चोया!' अशें येवजून ती रावली. (संघटनेंतले वांगडीय तांचे मनोधैर्य वाडयत रावले... निमाणे कडेन भोकल्लें भोक भोक भोकले आनी मागीर कूं... कूं.. कूंय करत ओगी पडिल्ले.

दुसरी देख म्हणल्यार कुड्डे श्रध्देचेर लोकांचो खुब विश्वास आशिल्लो त्या गांवांत ताका लागून मुरलीधारान काळे श्रध्देचेर डॉ. ऐगळ हाका उलोवपाक हाडिल्ले तेन्ना मात सगळे

गांवांत लोक उलोवपाक लागिल्ले पूण कोणेंच आपली प्रतिक्रिया दाखोवक नाशिल्ली. हे सगळे मुरलीधर आनी संघटनेच्या वागड्यांक तोंड दिवचें पडटालें.

4.4.4 शिलाचो संघर्श

तशेच ह्या कांदबरीन मुरलीधराली भयण शिला ही लग्न जावन गेल्ल्यान ताका भुरगे ना जाल्ले कारणान ताची माय आनी नणद कशी सतायता ते पळोवपाक मेळटा. नंणदेक जेन्ना भुरगो जाता तेन्ना शिलाक आपोवना आनी आपल्या भुरग्या कडल्यान ताका पयस रावपाक लायता भुरग्याचे तोडान साखर घालपाचे वेळार . भुरगें नाशिल्ली वांझ बायल म्हूण शिला हे असले भोग भोगताले. घोव मरतकीर घरच्यांनी शिलाताईक खोचण्यांनीस घालूंक सुरवात केल्ली. घरा सोसू नजो इतले थोमणे मारताली. नणंदो येवप म्हटल्यार फकत उतरांचे बाण सोसप आसलें. मांयन म्हणप, "घरांत हाडिल्ली सून लक्षणान बरी आसल्यार सगळे बरें जातां, नातर वचत थंय घट्टणच! काय बरो जान-जवान पोर म्हगेलो गेलो उठून ! म्हगेलोच कसो गेलो? इतल्यां 5 लोकांले चेडे नात ? तेंगेल्या कपलाक चार मिरीं सुध्दा लागनात मू! नशिबात अयावपणच ना जाल्यार, म्हगेलो पोर तिगतलो कसो?" आनी मगेर शिला बाबडे रडूंक लागताली. आनी एक दीस शिलाताईन भाव सांगता म्हूण कपलाक तिकली लायली. हातांत कांकणां घायलीं. मंगळसूत्र घालूक ना. तरी पूण शिलाक ताच्यांनी आपल्या बायल म्हण रावची आसल्यार, तेगेली रांडाव बायल म्हणच रावची पडटली अशी सामकी खर उलयताली सगळी . हांगा समाजवेवस्थेचे नेमाक लागून मानसीक संघर्श जाल्लो आसा.

गांवांतली रूढी आनी पंरपराक लागून जाती भायल्या लग्नाक मान्यता कशीच नासली. धुरीसर हांच्यानी सविता कडेन ते भायले जातीचे आसून ताचे कडेन लग्न जाल्ले. हाका लागून तांचे लग्नाक दोनाय वटेन तांची आवय बापूय येवक नासली. तशेच जेन्ना तांका साईश जालो तेन्ना लेगीत कोण येवंक नासली. सविताक जेन्ना मरण येता तेला लेगीत घरची कोणूच थातारूक येवूंक नात आनी अशे तरेन ताका साईशाक एकलोच साबाळचो पडटालो.

हांगां समाजवेवस्थेच्या रूढी आनी परंपरांक लागून धुरीसरालो संघर्श पळोवपाक मेळटा.

4.4.5 मेरीचो संघर्श

मेरी हे एक क्रिस्ताव बायल आसता. आनी ल्हान आसतना ताचो अंकल सोरो पिवून ताचेर बळजबरी करून ताचो भोग घेता हाचेर मेरीन खूब प्रतिकार केलो आनी रडले ते वेळार तशेच जेन्ना मेरी कॉलेजींत गेले तेन्ना ताजो टोनी बरोबर मोग केल्लो पूण जेन्ना मेरी आपले बरोबर अंकलान किते केल्ले ते सांगता तेन्ना एका खिणांत सगळे नातें तुटता. हाका लागून मेरीक दिसतालें ताचे जिणेक अर्थ ना आनी ह्या कारणान ते सुसायड करपाक सोदताले. तशेंच तें जेन्ना गांवांत शिक्षक म्हणून येता तेन्ना ताका कांय गांवांतले लोक वाकडे नदरेन पळयताले, देवळान येवपाक दिनाशिल्लें, जाल्यार रावपाक भाड्याक लेगीत दिनासले. तिका स्वताकडल्यान पयस दवरताले. अशे तरेन ती हांगा लेगीत समाजवेवस्थेक आनी तांच्या विचारांक लागून तिचो संघर्श पळोवपाक मेळटा.

4.4.6 कादंबरींतले हेर संघर्श

मुरलीधाराक लागून समाजात थोडो - थोडो करून बदल जावपाक लागली. हाका लागून गांवांतल्या दुसऱ्याय तरनाट्या पात्रांचो मनशां - मनशाचो संघर्श पळोवपाक मेळटा देखीक :-

1) नयावाड्यावेलो' शिवरामालो चेडो खंय येता त्या दसऱ्याक शस्त्रांमुखार 'खेत्र' करचें नाका म्हणटा! कदीम काळा साकून शिवरामाल्या घराब्यांत शस्त्रां मुखार कोंबो कापून खेत्र करचेली परंपरा आसा. खेत्र करिनासतना रावप म्हटल्यार खेत्री चाळोवन घालप. खेत्री चाळवल्यार कुटूंबाचो नाश, हाची जाण शिवरामाक आसा ! पूण पुताक तें मान्य ना! पूत रमेश म्हणटा हातूंत अर्थ ना! खेत्र्याच्या नांवान त्या निश्पाप जिवाची हत्या करप ना! बापायचे आनी पुताचें खय व्हडले झगडें . 2) इंद्रावाड्यावेल्या' भास्कराल्या बापायलें श्राध्द आसलें. ताणें पुताक 'वायंगिणी' वचून भटाक आपोवन हाडूंक सांगलें. पूत शामकांत म्हणटा खंय आपूण वचना ! आपलो असल्या 'पितरांचेर' बी विस्वास ना! मनीस मेलो गेलो. 'आत्मो'

बी म्हणटा ती फट गजाल! ह्या विशयार बापायलें आनी पुतालें व्हडलें पेटलें. 3) जयंताली काणी सांगली, बापूय मेल्ल्या हेर वर्सा बापायलें श्राध्द आसलें. हाणें श्राध्द वाडलेंच ना! आवयन विचारल्यार म्हणटा खंय, आपल्याक श्राध्द वाडप बी म्हणटात, तो प्रकार मानवना, ते बदला आपूण आपल्या बापायच्या पिरायेचो 'कोतल्यावाड्यावेलो' विश्रामबाब आरान मारून हांथरुणार पडला. ताका चोयतलो कोण ना ! ताच्या वखद विरसदाक पयशे दिल्यात ! हेंच बापायलें श्राध्द .

4.5 'माय माती' कादंबरींतलो समाजीक संघर्श (2020)

' माय माती ' हे कादंबरींतल्या समाजीक संघर्शाची सुरवात मायणा पूल बांदता तशेच नया वाड्यार हायवे जाता म्हण कळे तेन्ना जाता. पुराय गांव हालिल्लो कसो जाता ती बातमी कानार पडना फुडे, कारण लोकांची शेताची जमनीचो कुडको हायवेक वतालो आनी गांवांत बदल जातलो म्हणून उद्येगीकरणाक लागून गांवांत कशे तरेन बदल जाता आनी विविध गांवकाऱ्याक कसल्या संघर्शांतल्यान वच्चे पडटा हें ह्या कादंबरींत पळेवपाक मेळटा.

4.5.1 रामूचो संघर्श

रामू हो व्हडेकार आसलो. मायणा पूल बांदचे पयलीं ताचो धंदो खूब बरो चलतालो. पूण जेन्ना पूल बांदता म्हण कळटा तेन्ना ताका आपल्या पोटार कोणें बडी मारिल्ले भशेन जाल्ले. ताका मानसीक संघर्श जावपाक लागलो. देखीक - हो पूल पुराय जातकीर आपलें कितें जातलें? ही येवजण मात तेका दीस-रात सतत पोखरयताली. तशेच रामूक आनी एक खबर सामकी सतायताली की, आपलो पूत तारनाथ चड शिकूंक नाशिल्लो आनी तो आपलो व्हडेकाराचो धंदो फुडे व्हरपाचो आशिल्लो ' आता ताचें कितें जातले ? तशेच रामू कडेन शेताची इल्ली जमीन लेगीत नाशिल्ली तातूंत आपले इल्ले पोट भरतलो जाल्यार. अशे तरेन रामू आपले स्वता भितर दीसरात मनातले मनात झुंजतालो. तशेच पूल तयार जाता आनी जशे जशे दीस वता तेन्ना ताचेर भीक मागपाची परिस्थिती येता, पेज आनी निवळ पिवून ती

दीस काडटा. तशेंच ताका शेताचें काम कायच जमनासलें म्हणून रामू सामको निरशेतालो आनी आपले पोट भरपाक तळमळटालो. अशे तरेन उद्येगीकरणाक लागून रामूक मानसीक संघर्श भोगचो पडटा.

4.5.2 उमाचो संघर्श

तशेच व्हडी बंद जाल्ल्याचो खंत कामेरी रंगवाले चेडू उमाक जाल्ले. गरीबीक लागून ते संघर्शमय जिवीत जियेतालें. उमाल्या बापायक मरण बेगीन मरण आयिल्लें म्हणून रंगवान उमाक ल्हानाचे व्हड केल्ले. केन्ना कोणालेंय घर बांदचे कडेन, घुत्याची माती चोब्यांत तकलेर हाडून भरांव घालताली जाल्यार कोणालेंय शेत सकयल करचें आसल्यार शेतां-माती काडूंक वयताले. तिका तिच्या आनी तिचे धुवेच्या पोटाचो हुसको आसलो म्हणून ती सगळी कामा करताली. आवयक पळोवन ते नण्टे पिरायेन हातभार काम करताले. ते बाबडे चार पयशे जोडपाक संदाच रामूचे व्हड्यार बसून ती न्हंयचे देगेर कांदळा काडपाक वताले. केन्ना - केन्ना कांदळा ताका न्हंये देगेत वचून चिकल माड्डीत कांदळा काडची पडटाली आनी ताच्या पांयांक कांटे तोपताले. कांदळा म्हणल्यार शेताडीच्या बायलांक, चेडवांक कांदळांचो. सोस खूब ! असल्यो जात्रा, परबो जाल्यो काय त्यो येवन, कांदळां फुलांचेर तुटून पडटात. म्हाका-तुका करत पुराय-पुराय झाडां लुटून व्हरताली. पूण आतां पूल बांदपाचो आशिल्ल्या कारणान न्हंये देगेवयलीं झाडां सगळीं नश्ट करून उडयिल्लीं. उमाक हाचो धसको बसलो. ताका कांदळा विकून दोन पयशे मेळटाले तें आतां बंद जाल्ले. अशे तरेन उद्येगीकरणाक लागून उमाक मानसीक संघर्श भोगचो पडटा.

4.5.3 सोमणाचो संघर्श

हो गांव पुराय शेतान भरयिल्लो तसोच पाचवेचार आसलो आनी ह्या गांवांत जवळ जवळ सगळ्याच लोकांचो वेवसाय शेती करपाचो आशिल्लो. गांवांत सगळ्यांकून चड शेतीची जमीण सोमणा कडेन आशिल्ली आनी हायवे ताचे गांवांतल्यान वतलो म्हणून ताची खूब

जमीन ते हायवेक लागून वताली, अशे जाल्ले कारणान सोमणाक मानसीक संघर्श जाल्लो पळोवपाक मेळटा. ताका जमीण वतली म्हण सरकाराकडल्यान पत्र आयिल्ले आनी अशे तरेन ताची वायंगणां चवदा आणे, शेळी शेतांत एक गुंठो दोन आणे, शिट्याआडयेंत चार आणे, गुळटीत बारा आणे, भूतखणांत तीन गुंठे दोन आणे, पुरसां मठा कडेन चौदा आणे, वीरां कडेन दोन आणे, उंडी शिट्यार आठ आणे, व्हाळा कडेन दोन गुंठे स आणे आनी बेलां कडेन दोन आणे. वचूंक नासली ती फकत गजनीत. हिशोब केल्यार पुराय धा गुंठे, दोन आणे जमीण म्हटल्यार धा कुडवांचीं बियां जमीण वताली. हे सगळे येवजून येवजून ताचो जीव सामको वयर सकयल जातालो. ताणें हाचो धसको घेवन सामको बरो ना पडिल्लो, तो खावप जेवप सामको विसरिल्लो आनी ह्या कारणाक लागून सोमणो भायर पडलो.

उद्येगीकरणाक लागून शेतकार आपले जमीन विकताले आनी शेत विकून आता हायवे जाल्ल्या कारणान ताका सगळ्याक जमणीचो मोल चड मेळटालो ताका लागून शेत विकपाचे कारण आनी देखी सकयल दिल्ले आसा.

4.5.4 म्हादेवाचो संघर्श

म्हादेव सोमण्याचो पूत आशिल्लो. सोमणो भायर पडिल्ले उपरांत सगळ्यो शेताची जमीण म्हादेवाचे नावार जाल्ल्यो. महादेव चड शेतांत वावूरना आशिल्लो. बापूय मेल्ल्यान तांणी आपल्या इकरा गुण्याची शेताची जमीण विकून तो आपले पोट भरतालो. तो ह्या वेळार बहु-पध्दती-टाळपाचो संघर्शांतल्यान तो झुजतालो कित्याक ताचे भायर एका नायकीनी वांगडा संबंद आशिल्लो. अशें जाल्ल्या कारणान एक दीस मंदाकिनी गुरवार जाल्ले पूण ही गजाल तांणी म्हादेवाक सांगूक नासली पूण जेन्ना ही गजाल म्हादेवाक कळळी तेन्ना तो मागीर घरच्या भायर खूब सोरो पिवपाक लागलो. ताका लागून महादेवाक किते करचे किते करचे न्हय ते समजनासले. महादेवाक तीन चलया आसली ते भायर. काळ फुडे वता तसो - तसो तिगांय लग्नाची जाल्ली जाल्यार दुसरे वटेन मंदाकिनिक चलो जाल्लो. ताका जीव दिवं कसो

दिसतालो, ताच्या फाटल्यान बायल तिगांच धुवाच्या नावार जमीन कर म्हणून लागिल्ली जाल्यार दुसरे वटेन ताका आपल्या चेड्याच्या नांवार इल्ली जमीन करपाची इत्सा आसली पूण म्हादेवाली चिमूटभर माती सुद्या तेचे नांवार जावूक पावली ना आनी अशे तरेन म्हादेव खूब बेगीन मेलो.

4.5.5 शिलाचो संघर्श

शांतां आनी मुरालीले चली शिला वयार आमिल्ल्यान ताका न्हवरो सोदताली . पूण शिलान रमेश ह्या तरनाट्याकडेन मोग करता म्हणून सांगिल्लें. रमेश हो व्हडल्या घरांतलो आशिल्लो ताका लागून लग्नाचे वेळार ताच्या घरच्यानी 21 तोळ्यांचे भांगर मागिल्लें. तरी मुरालीन 16 तोळ्यांचे भांगर घालून शिलाले लग्न केले आपले सगळे पयशे खर्च करून हाचे फुडे ताची दोन धुवो लग्न करपाची आशिल्ली. 16 तोळ्यांचे भांगर घातला म्हण शिलाल्या घरा कळळे आनी ताचो थंय खूब अपमान जालो ताका लागून मुरालीन आपल्या हड्ड्यार फातर दवरून थोड्या शेताचो जागो विकून उरिल्ले पुराय 5 तोळ्यांचे भांगर करून दिल्लें. कुळवाडी, शेतकामती भौसाक शेत ही आवय इतलीच पवित्र. आवय जिल्म दिता, दूध दिता जाल्यार शेत आख्खें जिवनभर पोसता. शेतां विकप म्हटल्यार आवयक विकप अशे जाताले. अशे तरेन तांचो समाजवेवस्थेक आनी गरीबीक लागून जाल्लो संघर्श हांगा पळोवपाक मेळटा.

4.5.6 अच्यूत गावकाराचो संघर्श

अच्यूत गावकार हाचे कडेन लेगीत गांवांत चड शेताची जमीन आशिल्ल्यो पूण ताची परिस्थिती अशी आशिल्ली की ताचो पूत आनी बायल भायर पडिल्ली ताका लागून अच्यूत गांवकार सामको एकलो एकसुरो पडटा, ताका लागून ताका मानसीक संघर्श जातालो. भुरगो ना - ना करून एकलोच मायेचो पूत जाल्लो पूण चड शिकिल्ल्यान तो मुंबय गेल्लो नोकरी करपाक, आपले सगळे शेतीचो वेवसाय सोडून पूण तोच पूत आतां कायमचो हो संवसार सोडून गेल्लो. ह्या कारणाक लागून ताका सामको मानसीक संघर्श जातालो आनी

अशे तरेन तो आपल्यो शेताच्यो जमीण विकतालो.

4.5.7 हेर शेतकारांचो संघर्श

काय शेतकार आपले जमीन विकताले जाल्यार काय शेतकार आजून आपल्या शेती वेवसायांत वावुरताले. तातूंत दिनकर, सुकांनी, सुनंदा आपले शेत लुवतालीं जाल्यार वयले वटेन सखाराम, सुशिला आनी तेंचीं तीग भुरगीं व्हडलो विश्वेश, कमूर धाकलो सर्वेश आनी धूव माधुरी जाल्यार तेचें उरफाटें चाप्प्या कडेन धनंजय आनी तेगली घरकान्न लक्ष्मी लुंवतालीं. ह्या शेती वेवसायाचे काम करताना ताका पावस पडटापाची चिन्ता तांकां सतायताली. एक दीस व्हिळो चलयताली जाल्यार दुसऱ्या दीस सुकून पडिल्ले धान एकणाय करून घट्ट दोरयानी बांदून दवरतालीं आनी ते वजे शेताकडल्यान मुळवणार व्हरताले. हातुनूच सगळे दीस वताले. एका वेळार शेताडीतल्या शेतकारांनी आख्ख्या शेळी शेतांत बी हुंवून जाल्लें अजून कोंब वयर येवूक नासलें. सगळे शेतकार देवा कडेन मागताले, कोंब किल्लोवन बरें ऽऽ वयर येयलें बगर पावस झडना जाल्यार पुरो. पूण चार दिस पावस एका सारको पडिल्ले कारणान शेतांत घाल्लें बी धान जावक पावलें ना. नाजाल्यार एकेक वर्सा असो हुंवार येतालो. न्हंयेचे उदक व्हाळांतल्यान देवन वायंगणा शेतांनी घुसतालें. एकेक फावट बांद फुटून बांदाची माती फुडल्या शेतांनी पातळटाली आनी पुराय धान पुरून वयतालें. जाल्यार एक वर्सा पोटरो धरतना असो ऽऽ येयिल्लो असो ऽऽ हरंधारी रकिल्लो, पोटऱ्यां सयत धान भुंयेर! पोटऱ्यांत उदक घुशिल्लें आनी पोटरो कुशिल्लो. असले तरेचो संघर्श शेतकारांक सोंसचे पडटालें.

काय जाणांनी आपल्या शेताचो धंदो बंद करिल्ले कारणान वा विकिल्ले कारणान थोड्याचे धंद्याक मार बशिल्लो जाल्यार भुरगी चड शिकिल्ले कारणान शेतकाराची भुरगी शेतीचे काम सोडून भायर काम करपाक वताली वा तांकां दिसताले शेतांत काम करप हे खूब मेहनतीचें आनी त्रासदायक काम आशिल्लें.

4.5.8 धर्मूचो संघर्श

हे कादंबरीत धर्मू ह्या म्हार समाजांतल्या मनशाचो संघर्श पळोवपाक मेळटा. धर्मू शेतां कामांक लागच्यो करताले - वल्ली, सुपां, होले सुपां, चोबें, बुटीं, पिणगी, कणांतरी, ताटीं, हातरी, हातो, ते भायर चोबुलां, दालीं, आयणे, पेटारे, शामेळी, सांगर्शी . आतां शेतीचो वेवसाय कोण चड ना करिल्ले कारणान धर्मू चड काम करपाचे नासताले. नुस्तेकान्नीचे पाटले उरल्यात म्हण ताचो धंदो जितो आसा. नाजाल्यार म्हाराची गरज गरज लग्नांवेळार आनी मर्णावेळार ! लग्नाक दाली, आयणो आनी वल्ली आनी मर्णावेळार सारें भरूंक बुटी . हाका लागून ताका पेज आनी नीस पिवून दीस काडचे पडटाले.

हायवे जाल्या कारणान धालो खेळपाचो जागो लेगीत विकून दिल्लो. आनी अशे तांची गांवांची धालो खेळपाची परंपरा आशिल्ली ती बंद जाल्ली. आतां भुरगीं शिकून भायर वचूंक लागलात. आतां शेतांनी पोट भरनात म्हण्टात तीं! तूंच चय, मुगो ! एका तेपार शेतजमीन उणे आशिल्ले लोक, चावडेर उग्राणी, नातर शाळेचो शिपाय जावन, गांवचे गांवांत नोकरी करून, पदरांतलें इल्लें शेत किडोवन रावताले. कांय जाण पोलिशेंत, मिलेट्रींत वयताले. बायलां-भुरग्यांक घरा दवरून शेतां सांबाळटाले. पूण शेतां सोडिनासले. आयज भुरगीं बरें-बरें शिक्षण घेतात आनी बऱ्या-बऱ्या नोकरेक भायर वयतात. तुमचीं शेतां जाय कोणाक, म्हणटात तीं! अशे तरेन शेतकारांक आपल्या भुरग्यांची उतरां आयकून तांका ती आपल्या बरोबर रावपाक मुबय, पुण्यात व्हरताली. तशेंच गांवांत पयलीं शिगमो खेळटाले तेन्ना दर एक घरांतलो भुरगो शिगमो खेळपाक येतालो. फुडली पिळगी सगळीच शिकून पयस पयस नोकरे-धंद्याक वताली. तेन्ना कोण खेळटलो शिगमो ? तेंचीं भुरगीं-बाळां थंयच व्हड जातलीं. तेंका कळटलें तरी शिगमो कितें तें? हे सगळे तरेचे प्रस्न दिनकराक पडटाले. अशे तरेन हांगां संघर्श पळोवपाक मेळटात.

हायवे जाल्ल्यान पुराय गांव बदलिल्लो. उंडी पाट्यार, जायते ल्हान ल्हान तांबडे रस्ते जाल्ले.

घरां जाल्लीं. लोकय रावूक लागिल्ले. पुराय शेताडीच्या वाठारांत मदींच घरां, मदींच शेतां, मदेच घुते, मदेच आडी, मदीच मेरो, मदीच बंजर भूंय अशें मजेशीर चित्र वचत थंय दिश्टी पडटालें. शेता जमीन बीनशेतकी जाल्ल्यो. गुळटींतली साठ टक्के जमीण बंजर आसली. ती मागीर लोकांक विकिल्ली. धा टक्क्यांर घरां बांदिल्लीं. आनी तीस टक्के शेतां कसून इबडणी करून दवरिल्लीं. शेताडी शेताडी उरूंक ना ! अशे तरेन डॉ हनुमंत चोपडेकर म्हणटा तशे - महामार्गाची सरपळी सोरपीण जावन शेतां-भाटी, झाडां-झुडपां, न्हंयो-ट्रोंगर, गांव-गांवपण, सैम-संस्कृताय, जीव-जिवावळ, मनीस मोनजात ह्या साबार सैमीक, संस्कृतीक आनी समाजीक घटकांक कशी नानपयत ते आमकां ह्या कादंबरींत जाल्लें पळोवपाक मेळटा.

संदर्भ वळेरी

1. कदम देविदास, *दिका*. अस्मिताय प्रतिष्ठान मडगांव, गोंय 403601.
2. कदम देविदास, *गांठवल*. जैत प्रकाशन, खोर्ली-गोंय. 403 110 .
3. कदम देविदास, *उबंतर*. गोवा कोंकणी अकादेमी, पणजी - गोंय .
4. कदम, देविदास, *जाणवय*. संजना पब्लिकेशन्स, दत्तवाडी, सांगें, गोंय 403 704 .
5. कदम, देविदास, *माय-माती* . संजना पब्लिकेशन्स, दत्तवाडी, सांगें, गोंय. 403704 .

सर्वे प्रकरण

प्रकरण 6. निश्कर्श आनी समारोप

6.1 पयल्या पाच अध्यायांचो नियाळ

6.2 'दिकां' कादंबरींतलो संघर्श

6.3 'गांठवल' कादंबरींतलो संघर्श

6.4 'उबंतर' कादंबरींतलो संघर्श

6.5 'जाणवाय' कादंबरींतलो संघर्श

6.6 'मायमाती' कादंबरींतलो संघर्श

सर्वे प्रकरण

निश्कर्श आनी समारोप

6.1 पयल्या पाच अध्यायांचो नियाळ

प्रस्तूत अभ्यासाच्या माध्यमांतल्यान देविदास कदम हांचें वेंचीक कादंबरींतलो समाजीक संघर्श हांचें कादंबरीचो समाजशास्त्रीय आनी वर्णनात्मक अभ्यास करपाक प्रयत्न केलां. प्रस्तूत प्रबंध 6 प्रकरणांनी विभाजीत केला. ह्या वेगवेगळ्या प्रकरणांच्या माध्यमांतल्यान अभ्यासांचीं उद्दिष्टां पुराय केल्यात.

पयलें प्रकरण : पयल्या प्रकरणांत, पुराय सोद वावराची एकंदरीत मांडावळ दिल्या. हातूंत विशय प्रवेश आनी प्रस्तावना, अभ्यासाचीं उद्दिष्टां, अभ्यासाचो आंवाठ आनी मर्यादा, साहित्य नियाळ, सोद वावराची पद्दत आनी प्रकरणांची मांडावळ नमूद केल्या.

दुसरें प्रकरण : दुसऱ्या प्रकरणांत कादंबरीची संकल्पना आनी स्वरूप बरोवन कादंबरी म्हणजे कितें? तें स्पश्ट केल्लें आसा. जाल्यार कांय जाणकारांच्यो कादंबरीची इंग्लिश, मरठी, कोंकणींत व्याख्या, तशेंच कादंबरीचे घटक - कथानक, पात्रचित्रण, वातावरण, संघर्श, संदेश, भाशाशैली, निवेदन सोप्या आनी सुटसुटीत उतरांनी बरयिल्लें आसा. तशेंच कादंबरीचे प्रकार - समाजीक, इतिहासीक, ग्रामीण, प्रदेशीक, चरित्रात्मक आसता हे बरोवन देखीसयत स्पश्टीकरण दिल्ले आसा.

तिसरें प्रकरण : तिसऱ्या प्रकरणांत संशोधनाचें स्वरूप आनी संकल्पना मांडून संघर्श म्हणल्यार कितें तें खोलायेन मांडलां तशेंच संघर्श हो साहित्याचो एक म्हत्वाचो घटक. खास करून कविता, कादंबरी, नाटक आदी कथात्मक साहित्यांत संघर्शाक म्हत्वाची सुवात आसा.

ह्या प्रकरणांत संघर्शाची संकल्पना मांडून संघर्शाचे प्रकार मांडपाचो प्रयत्न केलां. संघर्शाचे प्रकार म्हणल्यार आतंरीक आनी भायलो संघर्श. भायलो संघर्शाचे खाला मनीस विरुध्द

मनीस, मनीस विरुध्द समाज, मनीस विरुध्द अलौकीक, मनीस विरुध्द तंत्रगिन्यान सारकील्ले संघर्श मांडिल्ले आसा . तशेच संघर्शाचो प्रकार आनीक खोलायेन अभ्यास करपाक लागून मानशास्त्र प्रमाण अभ्यास करपाक प्रयत्न केलां. अशे तरेन संघर्शाचो अभ्यास करून ताका न्याय दिवपाक पावलां.

चवथें प्रकरण : चवथ्या प्रकरणात देविदास कदम हांचो जल्म आनी जीण हाचे विशीं बरयिल्लें आसा. देविदास कदम हे ल्हानाचे व्हड कशे जाले. ताचेर कोणाचे चड संस्कार जाले आनी तांकां कोणा कडल्यान प्रेरणा मेळ्ळी. हातूंत कशे तरेन तांकां वेगळी - वेगळी पुस्तकां वचपाची ओड आशिल्ली आदी विशयांचेर बरप जालां.

पाचवें प्रकरण : पांचव्या प्रकरणांत देविदास कदम हांच्यो वेंचीक कादंबरी घेवन समाजीक संघर्शाचो अभ्यास केल्लो आसा. तशेच देविदास कदम हे मूळ कारवारचे जाल्ल्या कारणान तांचे कादंबरींत कारवारी भाशेचो प्रभाव दिश्टी पडटा ताचो अभ्यास जालां.

वयर दिल्ल्यान प्रकरणांच्या आदारान सकयल दिल्लो निश्कर्श मांडला. तातूंत दर एक कादंबरींचो आशय विशय घेवन दिसून येवपी संघर्शाक शब्दबद्ध केला.

'दिका' कादंबरीतलो संघर्श - 'दिका' हया कादंबरीचो आशय आनी विशयाचे नदरेंतल्यान निश्कर्श मांडटना कादंबरींचो माथाळो जसो आसा 'दिका' म्हणून तशी - तशी कादंबरी फुडें वचत रावता. तशेंच कादंबरीन आमकां खूब पात्रां मेळटात आनी तशेंच कांय ल्हान - ल्हान उपकथा पळोवपाक मेळटा ताका लागून ह्या कादंबरीतलो मुखेल पात्र कोण हे कळना. लेखकान ह्या कादंबरींत शेतीचे वर्णन विस्तारान केल्लें आसा जाल्यार लेखकान हातूंत कारवारचे सुंदर सास्कृतीक धालो बरयिल्ले आसा. देखीक :-

'श्री धाऽऽलो, धालो रे

आमी धालांनी खेळू आयली ।

आयली तऽर येया मे
तुमच्या सखियां साद दियां मे,
तुमच्या सखियां रेघेर उबीं मे
आमी खेळासी तय्यार जाले मे
आमी खेळासी तय्यार जाले ।'¹

अशें तरेन तांणी आपले संस्कृतीक कारवारी भाशेंत हें धालोचे गीत बरयिल्लें आसा. मार्गीर पयलीं जात आनी रूढी सारकिल्लो गांवचो समाज पळोवपाक मेळटा. तशेंच ह्या कादंबरीची शेंवट लेगीत संघर्शांतल्यान वाट काडपाची देख दिता.

'गांठवल' कादंबरींतलो संघर्श - 'गांठवल' हया कादंबरीचो आशय आनी विशयाचे नदरेतल्यान निश्कर्श मांडचो जाल्यार ही पुराय कादंबरी रेणुकाचे पुराय संघर्शनय जिणेचेर आदारिल्ली आसा. ह्या कादंबरींत दर एका खिणाक रेणुकाचें फक्त दुख्ख दाखयलां. तशेंच हांगां रेणूकालें लग्न जावपाची खोशी आसता तेन्ना लेगीत एका पत्राक लागून ताचें जिवीत उदवस्थ जाता. तशेंच आपलें कांयच चितनासतना तें आपली भयण मिरालें चितून शशिकांता कडेन लग्न जाता तेन्ना लेगीत शशिकांताक एड्स जाता म्हणून तें कशे तरेन आपली जीण पुराय दुखेस्त सारता तें आमकां पळोवपाक मेळटा. जाल्यार लेखक आमकां अशें सांगपाक सोदता. एका अस्तुरेन सदांच आपले भविश्याचे चितून सगळे निर्णय घेवपाक जाय . तशेच ही कादंबरी वाचता तेन्ना निमाणे कडेन दिसता की, रेणूकाल्या जिवनांत एक तरी असो प्रसंग येवचो आसलो जंय ताच्या जिवनांत कांयच दुख्ख नासतना ते आपलें जिवीत सुखात जगतले.

'उबंतर' कादंबरींतलो संघर्श - 'उबंतर' हे कादंबरीचो आशय आनी विशयाचें नदरेंतल्यान

निश्कर्श असो करूं येता - ह्या कादंबरीची काणी खूब भावुक आनी दुखेस्त आशिल्लीं. रामनाथ चड शिकूंक नाशिल्लें कारणान शेतकार जाता. ताका लागून समाजाचें लोक ताका कशें सकयल्या नदरेन पळयता. त्या समाजाचें लोकांक शेतीचो म्हत्व आसा तो समजना. शेती जर सगळ्यांनीच करपाक बंद केली जाल्यार ह्या समाजाचें कितें जातलें? आयच्या समाजांत लेगीत कमी शिकिल्ल्या मनशांकडेन समाज सकयल्या नदरेंतल्यान पळयता. तशेंच लग्न जावचें पयली घोव बायलेचें मना काळजाचे एक पवित्र मिलन जावपाक जाय नाजाल्यार रामूभशेंन गत जाता. मागीर रामूक जेन्ना एका नायकीणेच्या चले वागडां मोग जाता तेन्ना लोक ताका कशें वाकडे नदरेंन पळयिल्लो समाज हे कादंबरीन पळोवपाक मेळटा. लेखक हे कादंबरींतल्यान आमकां शिक्षणाचें म्हत्व सांगपाक सोदता.

'जाणवय' कादंबरींतलो संघर्श - 'जाणवय' ह्या कादंबरीचो आशय आनी विशयाचें नदरेंतल्यान निश्कर्श अशें मांडूं येता - ही पुराय कादंबरी कुड्डो भावार्थ आनी अंधश्रद्ध्या हांचेर आदारिल्ली आसा. लेखकान ह्या कादंबरींत अंधश्रद्धा आनी कुड्डो भावार्थ हांची देखीसयत स्पश्टीकरण दिवंन सुंदर बरयिल्ली आसा देखीक :- व्हीर वयर करून, सान्न उबी दवरल्यार अपशकून ! तीन फावटी 'थुमेकाल!' म्हणूंक जाय ! उंबन्यार रावन शिकल्यार नाकार उदक फाफडूंक जाय !... दाव्या हातान उसणे पयशे दिल्यार ते परत मेळनात!... सान्न-सूप आनी शेंदरी चुकून एकठांय दवरल्यार अवचिन्न ! (मनीस मरता तेन्ना, मड्या फाटल्यान ह्यो तीनय वस्तू एकठांय करून वांगडा उडयतात) राती कडेन दिवो पेटयले उपरांत, भायल्या मनशाक घरांतलें मीठ दिल्यार घरांतली लक्ष्मी वयता !... घराच्या आशिकुशीक घुघूम रडल्यार अपशकून !... घरांतलें सुर्णे लांब सूर लावन भोकूंक लागल्यार अवचिन्न!... आवय-बापूय जिते आशिल्ल्यान तकली तासून घेवनये!... पांय सोडून बशिल्याचे पांय दांगाळून वचनये !...² लेखकान कादंबरींत आनीकूय देखी मांडून अंधश्रद्धेचो फोग लायिल्लो आसा. तशें ह्या कादंबरींत मुरलीधार हो गांवाचें अंधश्रद्धेची पट्टी काडून - काडून निमाणें कडेन मरता, तेन्ना लेखकान फुडें तरण्याट्या भितर बदल जाता आनी मुरलीधाराक लागून तांच्यां

संघटनांचे वांगडी झगडटा हें फुडें कादंबरीत दाखयलां.

'मायमाती' कादंबरींतलो संघर्श - 'मायमाती' हे कादंबरीचो आशय आनी विशयाचें नदरेंतल्यान अशें म्हणूं येता - उद्योगीकरणाक लागून जी आयज लोकांनी आपली शेता विकल्या तशेच बंजर उडयल्या ही खऱ्या घटनाचेर आदारिल्ली आसा. पळोवपाक गेल्यार 'दिका' आनी 'मायमाती' एकूच वाठारांत घडटा. 'दिका' आसा तीं पयली घडटा आनी उद्योगीकरणाक लागून बदलिल्लें वातावरण ' माय माती ' ह्या कादंबरीत घडटा. दोनूय कादंबरीन शेताची मांडणी एकूच तरेच्या आसा. किते बदलिल्लें आसा जाल्यार सकयल दिल्ली देखी :-

दिका	मायमाती
मायणा व्हाळ ³	मायणा न्हंय ⁴
हळ भयाव ⁵	हळळी दोंगर ⁶

थोडे थळांचें नांव सोडून बाकीचे सगळें एकसारके आसा. लोकवेंद लेगीत तश्यांक तस्सो आयिल्लो ह्या दोनूय कादंबरींत पळोवपाक मेळटा. तशेंच देविदास कदम हांणी पयशांक लागून आपल्यो शेताच्यो जमीण विकता असले तरेचे स्वार्थी मनीस साबार पात्रांनी चित्रायिल्लें आसा.

एकंदरीत समाजीक नदरेंतल्यान सांगचें जाल्यार देविदास कदमाच्यो कादंबरी दुसऱ्या लेखकां परस वेगळ्यो थारता, कित्याक ताचे कादंबरींत कारवारी भाशेची उतरांवळ चड प्रमाणांत सापडटा. महाबळेश्वर सैल हे लेगीत कारवारचे आनी तांणी लेगीत कादंबरी बरयल्या पूण तांचें कादंबरीत चड प्रमाणात कोंकणी प्रमाण भाशेचो उपेग केल्लो पळोवपाक

मेळटा. तशेच देविदास कदम हांच्या कादंबरीतल्या पात्रां संबंदीत सांगचें जाल्यार, पात्रांची नांवां परतून परतून आयिल्लीं आसात आनी कारवार सदाशिव गांवातलीं पात्रां चड प्रमाणांत पळोवपाक मेळटा, जाल्यार दर एक पात्रांचे स्वभाव चित्रण वेगळेंच तरेंन केल्लें जाणवता. तशेंच देविदास कदम हांच्या 'नागिणभूल' हे कादंबरींत 108 पात्रां आयिल्लीं आसात. इतलीं पात्रां आशिल्ल्या कारणान वाचपी शेणटा. पूण देविदास कदम हो पात्राक कथानका बरोबर फुडें घेवन वता आनी हें सगळें लेखक सगळ्यांच कादंबरींत साबांळून दवरता. ह्या पुराय अभ्यासांत संघर्श आनी जिवीत हातांत हात घालून वतना जाणवता.

संदर्भ वळेरी

- 1) कदम, देविदास. *दिका*. अस्मिताय प्रतिष्ठान, मडगांव, गोंय 403601. 2004. 70
- 2) कदम, देविदास. *जाणवय*. संजना पब्लिकेशन्स, सांगें, गोंय 403 704. 2018. 109
- 3) कदम, देविदास. *दिका*. अस्मिताय प्रतिष्ठान, मडगांव, गोंय 403601. 2004. 112
- 4) कदम, देविदास. *मायमाती*. संजना पब्लिकेशन्स, सांगें, गोंय 403 704. 2019. 1
- 5) कदम, देविदास. *दिका*. अस्मिताय प्रतिष्ठान, मडगांव, गोंय 403601. 2004. 138
- 6) कदम, देविदास. *मायमाती*. संजना पब्लिकेशन्स, सांगें, गोंय 403 704. 2019. 14

आदारावळ

- 1) पर्येकार, प्रकाश शांभा, महाबळेश्वर सैल हांच्या कादंबऱ्यांचें समाजशास्त्रीय अध्ययन, प्रकरण - 6, २०१४
- 2) गांवकार भालचंद्र. साहित्य - एक भासाभास. मित्र प्रकाशन - ९, १९९८, ३० - ३५.
- 3) नागर्वेकार, हरिश्चंद्र. आस्वादन. मुरमुटी, पोन्नो बाजार मडगांव : गोंयकार प्रकाशन, 1987.
- 4) कुलकर्णी, मदन. मराठी प्रादेशीक कादंबरी: तंत्र आणि स्वरूप. रामदासपेठ, नागपूर : श्रीमंगेश प्रकाशन, 1984.
- 5) थोरात, हरिश्चंद्र. कादंबरीविषयी एरंडवन, पुणे: पद्मगंधा प्रकाशन, (प. आ. 2006), दु. आ. 2008
- 6) बांदिवडेकर, चंद्रकांत. मराठी कादंबरी : चिंतन आणि समीक्षा. 216, सदाशिव पेठ, पुणे : मेहता पब्लिशिंग हाऊस, (प्रथमावृत्ती, मार्च 1983) व्दितियावृत्ती ऑक्टोबर, 1996.
- 7) पर्येकार, प्रकाश, महाबळेश्वर सैल हांच्या कादंबऱ्यांचें समाजशास्त्रीय अध्ययन, गोंय विद्यापिठांत पी. एच. डी. सादर केल्लो प्रबंध.-2011.
- 8) नागगोंडे, गुरूनाथ. सामाजीक संशोधन पद्धती. रि.सं.नं. 1243 प्लॉट नं 98/4, ए वॉर्ड, कोल्हापूर -416 012: फडके प्रकाशन, 1986.
- 9) गांवकार, भालचंद्र. साहित्य-एक भासाभास, फोंडें, गोंय : मित्र प्रकाशन,. 1998
- 10) बुडकुले, किरण, साहित्य नियाळ अंतरंग आनी कायारूप, गोंय: ओम श्री दत्त पद्मजा प्रकाशन,. 1998.
- 11) बुडकुले, किरण. समिक्षेकडेन इश्टागत. गोंय : राजहंस वितरण,. 1998.
- 12) नागर्वेकार, हरिश्चंद्र. आस्वादन, मडगांव, गोंय : गोंयकार प्रकाशन,. 1987.

ऑनलाइन आदारावळ

- 1) Mahesh Bavadhankar. "कादंबरी : लेखकाची भूमिका व लेखनपद्धती - डॉ. महेश बावधनकर." YouTube, 31 Aug. 2020, www.youtube.com/watch?v=LOzskKssV5k.
- 2) Vidya Kulkarni. "कादंबरी वाङ्मय:स्वरूप,व्याख्या व घटक द्वितीय वर्ष कला घटक प्रा.विद्या कुलकर्णी." YouTube, 11 July 2020, www.youtube.com/watch?v=iE9pl7x6fe0.
- 3) साहित्यसखी. "कादंबरी :अर्थ व स्वरूप (आधुनिक मराठी साहित्यप्रकार)." YouTube, 7 Nov. 2020, www.youtube.com/watch?v=9DVidtvYF9Y.
- 4) "Conflict in Literature: Analysing Examples and Types in Texts." StudySmarter UK, www.studysmarter.co.uk/explanations/english-literature/literary-elements/conflict.
- 5) "SuperSummary." SuperSummary, www.supersummary.com/conflict.
- 6) Fleming, Grace. "Conflict in Literature." ThoughtCo, 29 Jan. 2018, www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww-thoughtco-com.translate.goog%2Fconflict-in-literature-1857640%3F_x_tr_sl%3Den%26_x_tr_tl%3Dhi%26_x_tr_hl%3Dhi%26_x_tr_pto%3Dtc&psig=AOvVaw02NBC6JayQY92eh8eHdieq&ust=1707130622415000&source=images&cd=vfe&opi=89978449&cs=1&hl=en-US.
- 7) That, Storyboard, and Storyboard That. "संघर्ष के साहित्य में के प्रकार." Storyboard That, 2 May 2023, www.storyboardthat.com/hi/articles/e/%E0%A4%95%E0%A5%80

-%E0%A4%B8%E0%A4%BE%E0%A4%B9%E0%A4%BF%E0%A4%A4%E0
%A5%8D%E0%A4%AF%E0%A4%BF%E0%A4%95
-%E0%A4%B8%E0%A4%82%E0%A4%98%E0%A4%B0%E0%A5%8D%E0
%A4%B7
-%E0%A4%AA%E0%A5%8D%E0%A4%B0%E0%A4%95%E0%A4%BE%E0
%A4%B0-%E0%A4%95%E0%A5%80.

8) English literature and language with Sulekha. "Conflict (Internal Conflict/ External Conflict)." YouTube, 11 Oct. 2022, www.youtube.com/watch?v=jGdCF9OeS1E.

9) Sandeep Maheshwari. "What Is Conflict? Episode 3 #PracticalPsychology." YouTube, 16 July 2021, www.youtube.com/watch?v=mAAE51L5PnA.

10) Learn Psychology. "What Is Conflict and It's Types?? Psychology/Urdu/Hindi." YouTube, 28 Oct. 2022, www.youtube.com/watch?v=BGnQaQPfl_U.

11) "What Is Conflict and It's Types?? Psychology/Urdu/Hindi." YouTube, 28 Oct. 2022, www.youtube.com/watch?v=BGnQaQPfl_U.

12) Singh, Bhupendra. "संघर्ष और जीवन." Jagran, 14 May 2017, www.google.com/url?q=https://www.jagran.com/editorial/apnibaat-struggle-and-life-16027429.html&usg=AOvVaw3kPDUvVjydgYMthWV0heVL&cs=1&hl=en-US.

13) Sanjana Publications. "भो. देविदास कदम हांणी बरयिल्ल्या फटवण ह्या

कादंबरीचो लोकार्पण सुवाळो.” YouTube, 18 Dec. 2021,
www.youtube.com/watch?v=Ge1ie014ceQ.

14) Sanjana Publications. “नागीणभूल - पुस्तक लोकार्पण सुवाळो - भौ. देविदास कदम.” YouTube, 7 July 2023,
www.youtube.com/watch?v=Sena01hdjQ8.

15) ‘माय-माती’ आनी ‘म्हजीं गितां’ | भौ. देविदास कदम.” YouTube, 25 Jan. 2022,
www.youtube.com/watch?v=FIUuAaP4J-c.

16) VISHWA KONKANI. “साहित्य संवाद | Devidas Kadam.” YouTube, 17 Nov. 2023, www.youtube.com/watch?v=y5xphLbJhKE.

17) “साहित्य संवाद | Devidas Kadam.” YouTube, 17 Nov. 2023,
www.youtube.com/watch?v=y5xphLbJhKE.

परिशिष्ट



